

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

SU MİTOSLARI*

DENİZ GEZGİN, 1981’de İstanbul’da doğdu. Ege Üniversitesi Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi bölümünü bitirdi. İlk romanı *Ahraz* (2012) ile ikinci romanı *YerKuşAğı’nın* (2017) yanı sıra *Bitki Mitosları* (2007), *Hayvan Mitosları* (2007) ve *Su Mitosları* (2009) adlı araştırma kitapları vardır.

***SEL YAYINCILIK**

Piyerloti Cad. 11 / 3 Çemberlitaş - İstanbul

Tel. (0212) 516 96 85

<http://www.selyayincilik.com>

E-mail: halklailiskiler@selyayincilik.com

SATIŞ - DAĞITIM:

Çatalçeşme Sokak, No: 19, Giriş Kat

Cağaloğlu - İstanbul

E-mail: siparis@selyayincilik.com

Tel. (0212) 522 96 72 Faks: (0212) 516 97 26

***SEL YAYINCILIK: 384**

ISBN 978-975-570-380-0

SU MİTOSLARI

Deniz Gezin

© Deniz Gezin, 2009, 2016

© Sel Yayincılık, 2009, 2016

Genel Yayın Yönetmeni: İrfan Sanca

Kapak tasarım ve teknik hazırlık: Gülay Tunç

Birinci Baskı: Şubat, 2009

İkinci Baskı: Nisan, 2016

Üçüncü Baskı: Ekim, 2018

Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaası

Fatih Sanayi Sitesi, 12/197-203

Topkapı-İstanbul, 567 80 03

Sertifika No: 11931

Su Mitosları

Deniz Gezgin

Büyükbalığım'a

İÇİNDEKİLER

Giriş	7
Yunan ve Roma Mitolojisi	11
Mısır Mitolojisi	55
Mezopotamya Mitolojisi	61
Türk Mitolojisi	74
Kutsal Kitaplar	83
Tevrat	83
İncil	85
Kuran-ı Kerim	88
Çin ve Japon Mitolojisi	101
Hint Mitolojisi	107
Kuzey Avrupa Mitolojisi	114
Kızılderili Mitolojisi	116
İran Mitolojisi	119
Hitit Mitolojisi	122
Çingene Mitolojisi	123
Kafkas Mitolojisi	128
Güney Amerika Mitolojisi	131
Çeşitli Yaban Toplulukların Mitoslarında Su	134

GİRİŞ

Mitolojide su yaratılışın ayrılmaz bir parçasıdır. Çeşitli kültürlerin yaratılış mitosları birbirinden farklı özelliklere sahip olsalar da pek çoğunda başlangıçta yalnızca su olduğu ve ilk canlıların su aracılığıyla yaratıldığı kabul edilir. Semavi dinlerin kutsal kitaplarında da su ilksel varlıklardan birisidir, insanın balçıktan yaratılması mitosu suyun yaratılıştaki önemini vurgulamaktadır.

Bilimsel veriler de tıpkı mitolojide olduğu gibi suyun önemine işaret etmektedir. Yerkürenin dörtte üçünü sular oluşturmaktadır. Dünyanın erken yaşlarındaki ilk canlılar suda yaşamaktaydılar. Canlıların karaya uyum sağlaması ancak belli bir zaman diliminden ve evrimleşmeden sonra mümkün olmuştu. Kozmos var olduğundan bu yana su, canlılar için gerekli hayat kaynaklarının başında yer almaktadır. İnsanlar, hayvanlar ve bitkiler yaşam enerjilerinin büyük kısmını sudan elde ederler.

Yerkürenin ve canlıların fiziksel yapısında bu denli önemli olan su, kültürün ortaya çıkmasıyla birlikte bambaşka bir değer kazanmıştır. İnsan cennetten kovulduğu günden bu yana besin ihtiyaçlarının çok önemli bir kısmını topraktan elde etmektedir. Toprağın işlenebilmesi için suyun varlığı şarttır. Nasıl tanrılar insanı suyun yumuşattığı balçıktan yarattıysa insan da ekmeğini balçığa dönüşmüş yani sulanmış topraktan çıkaracaktır. Dünya üzerinde ilk kültür izlerine rastlanan merkezler önemli su kaynaklarının bulunduğu noktalardır. Tarım kültürünün ve kentleşmenin, buna bağlı olarak ticaretin ilk olarak Mezopotamya bölgesinde ortaya çıkmış olması hiç de tesadüf değildir. Mezopotamya kelime anlamı olarak "iki nehir arasında" demektir. Bereketli Hilal adı verilen ve Dicle-Fırat nehirlerinin suladığı üçgen içinde yer alan topraklarda ilk tarım faaliyetleri gerçekleşmiştir. Tarihin ilk ve en güçlü kültür devrimleri burada meydana gelmiştir. Çünkü Mezopotamyalılar suyu kontrol altın-

ja tutmayı başarmıştır. Su baskınlarının yıkıcılığından bentler ve barajlar kurarak korunmayı başaran Mezopotamyalılar suyu kendi lehlerine kullanabilmişlerdir. Bu zenginlik Mezopotamya üzerinde güçlü medeniyetler kurulmasına yol açarak, uygarlık tarihinin kaderini çizmiştir.

Su yaşamdır, yaşamın kaynağıdır, hayat veren, can verendir; ancak su aynı zamanda yıkan, yok eden, boğan ve cana kıyan ezici bir güçtür. Su daima akışkandır, kendi içinde bir döngüye sahiptir; yutduğu her şeyi bir gün mutlaka geri verir, ancak verdiği şeyleri de geriye alır.

Mitoslarda yaşam sudan doğmuştur dolayısıyla su insanın ilk kutsallarından birisidir. Su tek başına koskoca bir medeniyeti yok etme gücüne sahiptir. Onun yıkıcılığının karşısında durmak neredeyse imkansızdır. Sel felaketleri çağlar boyunca kentlerin ve insanların toplu kıymına neden olmuştur. Su karşısındaki bu acziyet insanın inançlarını derinden etkilemiş ve böylece mitolojide su önemli bir rol oynamıştır. Mitoslarda insanlar düştükleri yanlışlar yüzünden tanrıların cezasına çarptırılırlar. Neredeyse tüm kültürlerin mitoslarında tanrıların insanlığı ortadan kaldırmak için gönderdiği Tufan cezası söz konusudur. Tufan suların yok edici gücünün mitolojideki en güçlü yansımasıdır. Yani mitolojide yaşam suyla başlar ve yine suyla son bulur. İlkte ve sonda suyun hakimiyeti söz konusudur. Özellikle suyla ilişkisi daha güçlü olan toplumlarda suyun tanrı olarak benimsendiği, ibadetin suyla yapıldığı ve su kaynaklarının kutsal mekan olarak kabul edildiğini görürüz. Suyun temizleyici ve arındırıcı etkisi manevi kirlerden arınmanın, bir çeşit kutsanmanın gerçekleşmesini sağlar. Mitolojide su yaşayan bir varlıktır ve su kaynaklarının koruyucu ruhları ya da perileri bulunur.

Pek çok dinin öbür dünya inancında cennet temiz suların aktığı, nehirlerin sardığı bir mekan olarak tasvir edilir. Çünkü cennet en tatlı meyvelerin, en güzel çiçeklerin yetiştiği yemyeşil bir bahçeye sahiptir. Bu bahçenin nimetlerinden faydalanabilmek için önce altından sular akan bir köprüden ya da geçitten geçilmesi gerekmektedir.

Mitolojide günahkar insanlara ceza olarak gönderilen su, iyi insanlar için öbür dünyada bir ödül olmuştur. Mitoslarda ölümsüzlü-

ğün peşine düşen kahramanlar yaşam suyunun izini sürerler. Abı hayattan: içenlerin sonsuz güce sahip olacağı ve çaresiz hastalıkların şifalı sulara iyileşeceği inancı, insanın korkularına sudan çare aradığını göstermektedir. Bu sebeple mitolojide şifalı ve sihirli sulara, yaşam veren veya güzellik bahseden sulara çokça rastlanmaktadır. İnsanların erişemeyeceği bir güce, sahip olamayacağı güzelliğe ve ölümsüzlüğe sahip olan tanrıların yiyecekleri gibi suları da özeldir. Tanrıların yaşam içeceği insanın uzanamayacağı en kutsal sulardan birisidir.

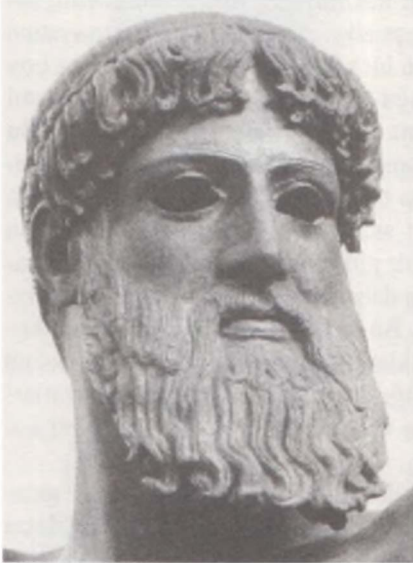
Bu çalışma suyun mitolojideki dolayısıyla insan yaşamındaki önemini vurgulamak için hazırlanmıştır. Bu kitapta yer alan çeşitli kültürlerin seçme mitosları suya farklı kültürlerde atfedilen değerlerin gözlenmesi açısından kaynak oluşturmaktadır. Bugün yeryüzündeki su kaynaklarının tükenme noktasına gelmesi, insanın doğayla mücadelesinde düştüğü tuzağın en güçlü kanıtıdır. Doğanın insan yaşamı için sunduğu nimetlerin heba edilmesi "birilerini" kızdırmış olacak ki bugün dünya yakın bir "tufan" felaketini beklemeye koyuldu. Doğa döngüsünü sakın ve olağan bir edayla tamamlarken zamanı iyi değerlendiremeyen insan geri sayıma çoktan başladı. BM'in 2008 yılında açıklanan raporunda dünya üzerindeki insanların yaklaşık beşte birinin su ihtiyacını karşılamakta sıkıntı yaşadığı ve her gün yaklaşık otuz beş bin kişinin temiz ve sağlıklı su yoksunluğundan yaşamını yitirdiği açıklanmıştır. Artık dünya elindeki teknolojiyi alternatif su kaynakları bulmak için harcamaktadır. Geline bu noktada doğayla daha doğru ilişki kurabilmek için mitolojiyi kaynak edinmek bir çare değilse de bir yol olabilir.

YUNAN VE ROMA MİTOLOJİSİ

Suların Hakimi Poseidon

Poseidon Yunan mitolojisinin en büyük tanrılarının birisidir. O denizlerin tanrısıdır. Suların hakimiyeti onun elindedir. Her ne kadar nehirlerin farklı tanrıları olsa da, yağmuru yağdırmak Zeus'un hüneri kabul edilse de engin denizlere, akarsulara, göllere hükmeden, dev dalgalara söz geçiren, azgın fırtınalar yaratan, bir sözüyle yerden kaynaklar fışkırtan daima Poseidon olmuştur. Poseidon, Kronos ve Reia'nın oğludur.

Baba Kronos acımasız bir tanrıydı. Hakimiyeti elinde tutmak, tahtını yitirmemek adına Reia'nın doğurduğu tüm çocukları yutuyordu. Ancak bir gün bu çocuklardan biri olan Zeus babasını kandırarak yuttuğu tüm çocukları kusmasını sağladı. Bundan sonra kardeşler birleşerek zalim babalarını alt ettiler ve onu gökyüzünden indirmeyi başardılar. Sonra da yeraltını, gökyüzünü ve denizleri kimin yöneteceğine dair aralarında kura çektiler. Bu sonuca göre Hades yeraltının, Zeus gökyüzünün, Poseidon ise denizlerin sahibi oldu. Yeryüzü ise herkesin eşit olduğu bir alan olarak kalacaktı. İşte Poseidon'un denizler üzerindeki egemenliği böylece başladı.

Poseidon, Christou P.- Papastamatis K. 1988.

Deniz tanrı Poseidon'un en belirgin simgesi üç dişli yabasıdır. Tanrı üç dişli yabasını kullanarak yeri sarsar, kayaları parçalar, dalgaları devleştirir ya da isterse sakinleştirirdi. Üç dişli yabanın bir hareketiyle denizin içinden adalar yükselir, toprak yarılıp kaynaklar fışkırdı. Hatta Yunanlar depremlerin denizlerin deviniminden meydana geldiğini düşündüklerinden deprem yaratan tanrı olarak Poseidon'dan sakınırlardı.

Poseidon zaman zaman farklı işlerle de anılmıştır. Bunlardan biri de Troya kentinin meşhur sur duvarlarının inşasıdır. Söylenceye göre ilk krallardan biri olan Troya kralı Laomedon, kentin çevresine

aşılması güç bir sur duvarı yaptırmak istiyordu. Sur duvarının üstün bir görkeme sahip olması için bazı tanrılardan yardım istedi. Poseidon da Apollon'la beraber sur duvarlarının inşasına katıldı. Ancak yapım bittiğinde kral Laomedon tanrılara söz verdiği ücreti ödemekten caydı. Buna öfkelenen Poseidon denizden çıkardığı vahşi bir canavarı Troya'nın başına musallat etti. Bundan böyle Poseidon Troyalılara düşman oldu ve Troya savaşı esnasında kral Priamos'un ve oğullarının katlini kılını kıpırdatmadan seyretti.

Poseidon'un deniz canavarları meşhurdur. Bunlardan birisi de Minos Boğası ya da Girit Boğası'dır. Bir zamanlar Girit'te kral olan Minos, kardeşleri tarafından tahttan indirilmek isteniyordu. Ancak o krallığının tanrılar tarafından kabul edildiğini ve bu yüzden tahtın kendi hakkı olduğunu iddia ediyordu. Bunu kardeşlerine ispatlamak için Poseidon'dan kendisine denizden çıkma bir boğa göndermesini istedi ve bu boğayı daha sonra Poseidon için kurban edeceğine söz verdi. Ancak Poseidon'un denizden gönderdiği görkemli boğayı Minos o kadar beğendi ki sözünü unuttu ve boğayı kendisine sakladı. Bunun üzerine Poseidon çok öfkeleni ve Minos'un karısı Pasiphae'yi bu boğaya aşık etti. Kral Minos karısının bir boğaya aşık olduğunu öğrenince onun delirdiğini düşündü. Gerçekten de Pasiphae delirmiş ve gizlice boğanın yanına giderek onunla sevişmişti. Bu ilişki sonucunda hamile kalan Pasiphae yarı insan yarı boğa biçiminde bir canavar dünyaya getirdi. Minotauros adındaki bu canavar etrafına dehşet saçıyordu. Kral Minos çılgın yarattığı kontrol edebilmek için karışık planlı bir saray yaptırdı ve canavarı buraya hapsetti (Ayrıca bakınız Aigeus maddesi).

Poseidon'un şehirler üzerine verdiği hakimiyet savaşının en önemli örneklerinden biri Atina üzerine olan yarışmadır. Atina şehrinin hakimiyetine niyetlenen Poseidon'un karşısında güçlü bir rakip olarak tanrıça Athena boy göstermişti. Poseidon kendisine duyduğu büyük güvenle üç dişli yabasını yere vurdu ve akropolisin ortasında deniz suyuyla dolu bir çukur yarattı. Bu gösteri Atinalıların büyük beğenisini toplamıştı. Ancak tanrıça Athena Atinalılar için bir zeytin ağacı dikince daha büyük bir takdir toplamıştı. Bunun üzerine iki tanrı kavgaya niyetlendiler; ancak tam dövüşe hazırlanırken Olympos'lu tanrılar buna engel olarak bir jüri oluşturdular. Yapılan oylamada tanrıça Athena'nın sunduğu armağan daha güzel bulununca Atina'nın sahibeliği oy birliğiyle Tanrıçaya verildi. Bu karara öfkelenen Poseidon, Atinalılar için kutsal sayılan Eleusis topraklarını sular altında bırakarak öcünü almıştı. Poseidon'un akropoliste yarattığı deniz çukuru için antik yazarlardan Pausanias, Erekhtheion kapalı alanı içindeki tuzlu su barındıran bir kuyuyu kaynak göstermiştir.

Poseidon'un yeryüzü şehirleri üzerindeki hakimiyet mücadelesinde şansızlık peşini bırakmamıştı. Bir keresinde Argolis kenti üzerine tanrıça Hera ile çekişmiş ve sonunda şehrin hakimiyetini kazanan tanrıça olmuştu. Poseidon öylesine öfkelenmişti ki gönderdiği lanetle Argolis'in tüm su kaynakla-

rının kurumasına sebep olmuştu. Ancak Deniz-tanrı Argos'ta yaşayan güzel-ler güzeli Amymone'ye aşık olunca Argolis'in kötü kaderi de son bulmuştu. Efsanenin bir anlatımına göre Amymone Kral Danaos'un çok sayıda kızın- dan biriydi ve ailece Argolis'e yerleşmişlerdi. Babası kız kardeşleriyle be- ra- ber Amymone'yi su aramaya göndermişti. Amymone kurak topraklardaki umutsuz arayış esnasında yorulup uykuya dalınca bir Satyros ona tecavüze yeltendi. Korku içinde yardım dileyen güzel kızın imdadına Poseidon yetişti ve onu bu talihsiz saldırıdan korudu. Bunun üzerine Amymone tanrıya min- netini kendisini sunarak gösterdi. Tanrının Amymone'yle sevişmesi esnasın- da üç dişli yabası bir kayaya çarpınca bol suların fışkırdığı bir kaynak doğdu ve Argolis'in kuraklığı böylece son buldu.

Efsanenin bir başka anlatımında ise Poseidon Amymone'ye aşık oldu ve onun kuraklık içinde yaşamasına gönlü el vermediğinden laneti geri çekerek Lerna nehrinin bu bölge üzerinden akmasını sağladı. Tanrının, Amymone ile birleşmesinden Nauplios adında bir oğlu olmuştu.

Poseidon betimlemelerde denizlere ait sembollerle görülür. Çoğu zaman etrafını balıklar sarmıştır. Arkasında sularla ilişkili tanrı ve tanrıçalar yer alır. Tanrı çoğu zaman yılan ve at görünümüne sahip deniz canavarlarınca çekilen bir arabaya binmektedir. Denizlerin altındaki büyük sarayında yaşadığına inanılırdı.

Atlas, Magalhães 2007

dünyaya hakim olmak niyetindeydiler. Bu efsanevi adanın toprağından her türlü zenginlik fışkırmaktaydı. Sayısız madene en önemlisi de ateş gibi ısıldayan “Oreikhalkon” adındaki cevhere sahipti. Atlantisliler her yıl başkentte geleneksel bir toplantı düzenlerlerdi. Bir boğayı avlayarak kanını içerler böylece bağılıklarını pekiştirirlerdi. Yılda bir düzenlenen bu ritüelde gece yarısı olduğunda tüm ışıklar söndürülür ve karanlığın ortasında kurbanın sıcak külleri üzerine oturarak tartışır ve birbirlerini yargırlardı. Bu büyük efsanevi uygarlık antik yazar Diodoros’un savına göre Amazonlar tarafından ortadan kaldırılmışlardı. Bu adanın esrarengiz kayboluşu çağlar boyu merak uyandırmıştır. Pek çok araştırmaya, romana ve sinema filmine konu olmuştur.

Poseidon’un pek çok aşk ilişkisi olmuş ve bu ilişkilerden çok sayıda çocuk dünyaya gelmişti. Poseidon için anlatılan mitoslardan birinde kanatlı at Pegasus onun çocuğı olarak anlatılır. Söylenceye göre Deniz tanrısı Phorkys ile Keto’nun üç adet güzeller güzeli kızı bulunuyordu. Bu kızlar Gorgo olarak adlandırılıyorlardı. Bu isim canavar görünümlü olmalarına işaret ediyordu. Oysa başlarda bu kız kardeşler son derce etkileyici güzelliğe sahip genç kızlardı. Bunlardan ölümlü olan Medusa özellikle saçlarının güzelliğıyle nam salmıştı. Poseidon da Medusa’yı görünce onu arzulamış ve ayartmıştı. Bunun üzerine Poseidon ve Medusa tanrıça Athena’ya ait olan bir tapınakta sevişerek birbirlerini doyardılar. Ancak Athena onların bu ahlaksız davranışlarını öğrenince Medusa’yı ve kardeşlerini lanetledi. Böylece Medusa’nın saç telleri yılanı dönüştü. Üç kız kardeş yüzlerine bakılamayacak kadar çirkin canavarlara dönüştüler. Yaban domuzlarınkı gibi dişleri, tunçtan bilekleri ve uçmalarını sağlayan kanatları vardı. Tanrıçanın öfkesini üstüne çeken Medusa ona bakanları taşla çevirecek bir lanete sahip olmuştu. Böylece kimse Medusa’ya bakamaz oldu.

Gorgoların bir başka efsanesinde ise bu kardeşler başından beri canavar görünümlü olarak biliniyorlardı. Kardeşlerin ikisi ölümsüz olmasına karşın Medusa ölümlü doğmuştu. Gözlerini çevirdiğı ölümlü, ölümsüz herkesi taşla çeviriyordu. Bu sebeple tanrılar dahil herkes Medusa’dan çekiniyordu. Fakat Poseidon ondan korkmamış ve Medusa’yla sevişmişti. Bu ilişki sonrasında Medusa hamile kalmıştı. İşte tam bu dönemde tanrıça Athena’nın buyruğunu alan Perseus, Medusa’yı öldürmek için pusu kurmuştu. Perseus, Medusa’nın tehlikeli bakışlarından etkilenmemek için onu uyurken avlamış ve boynunu keserek başını gövdesinden ayırmıştı. Medusa’nın yere akan kanlarından Poseidon’un çocukları olan Khrysaor ve kanatlı at Pegasus doğmuştu. Pegasus daha sonra Olympos’a çıkarak bizzat Zeus’un hizmetine geçmişti. Pegasus kanatlarını kullanarak, Zeus’un en etkili silahı olan yıldırımlarını getiriyordu. Pegasus’un adı Grekçede fışkıran su, kaynak anlamına geliyordu. Gerçekten de Pegasus’un teptiğı topraklardan Hippokrene (at kaynağı) adında bir su fışkırmıştı. Kanatlı at Pegasus, Zeus’a verdiği hizmet-

lerden ötürü sonunda gökyüzünde bir takımyıldızına dönüştürülerek ödüllendirilmiştir.

Poseidon'un çocukları arasında yer alan bir diğer at ise Areiron'dur. Efsaneye göre Hades tarafından yeraltına kaçırılan Persephone'nin ardından annesi Demeter dört bir yanda kızını aramaya koyulmuştu. Ancak tanrıçaya aşık olan Poseidon bir türlü peşini bırakmıyordu. Demeter Poseidon'dan kurtulmak için at görünümüne dönüştü ve Arkadia kralının sürüsünün arasına karıştı. Ancak Poseidon bu hileyi anladı ve o da bir ata dönüşerek sürünün içine karıştı. Demeter daha neler olup bittiğini anlamadan Poseidon onu döldedi. İşte bu ilişki sonrası Demeter Poseidon'dan iki çocuk dünyaya getirdi. Bu çocuklardan kız olan Despoina adlı Nymphaydı. Diğer çocuk ise Areiron adındaki bir attı. Bu efsaneden dolayı Demeter ismi pek çok yerde Kızgın Demeter olarak anılmıştır.

Poseidon'un aşık olup ayarttığı kadınların yanı sıra tanrıya aşık olup ayartmaya çalışan kadınlar da vardı. İphimedeia adındaki bir kadın Poseidon'un kendisiyle sevişmesini arzuluyordu. Bunun için her gün deniz kenarına gidip köpüklü suları çıplak göğüslerine sürüyordu. Tüm bu ısrarlar sonucu tanrı ona karşılık vermeyi kabul etmişti. Böylece İphimedeia Aloadlar olarak bilinen iki devin annesi oldu. Ancak onları doğuranın İphimedeia değil de Yer olduğu sanılmaktadır. Büyük olasılıkla İphimedeia bu devlere süttannelik yapmıştı. Bu devler tanrıların baş belası olmuş, hatta bir keresinde savaş tanrısı Ares'i bronz bir kavanozda hapsetmişlerdi. Çılgın devler son olarak Olympos'a saldırmaya kalkışmışlar ve Apollon tarafından öldürülmüşlerdi.

Okeanos ve Tethys

Yer/Gaia öylesine büyüktü ki onun üzerini ancak gök Ouranos kaplayabilirdi. Ouranos ve Gaia gecenin çocuklarıydı ve onların birleşmesiyle pek çok tanrı ve tanrıça dünyaya geldi. Ancak Gaia üstünden bir türlü inmek bilmeyen Ouranos'dan ve durmadan doğum yapmaktan usanmıştı. Onun yakınmalarına kulak veren büyük oğlu Kronos annesinin verdiği bir orakla babasının hayalarını koparıp denize attı. Ouranos'un denize düşen organından beslenen topraklar Sicilya adasını oluşturmaktadır. Adanın verimli toprakları bu mitosla açıklanmaktadır. Ouranos hadım olunca Gaia kendi çocuklarından olan dalga ile yani Pontos'la birleşti. Pontos denizin eril simgesiydi. Yer'in ve Dalga'nın çiftleşmesinden Nereus, Thaumias, Phorkys, Keto ve Eurybia adındaki deniz tanrıları dünyaya geldi.

Gaia ve Ouranos'un çocukları; tüm dünyayı saran bir akarsuyun kişileştirilmiş tanrısı Okeanos ile denizlerin doğurgan özelliğinin kişileştirilmiş tanrıçası Tethys evlenirler. Bu iki kardeşin birleşmeleri sonucu yeryüzünün akarsularını oluşturan sayısı üç bini aşkın çocukları olur. Okeanos ve Tethys'in kızları dereler ve su kaynaklarını simgelerler. Tethys aynı zaman-

Okeanos ve Tethys, Cimok 1994.

da tanrıça Hera'nın da büyümesinde önemli rol oynamıştır ve bu sebeple tanrıçanın minnetini kazanmıştır.

Nereus, Nerites ve Nereus kızları

Gaia (yer) ile Pontos'un (deniz-dalga) çocuğu olan Nereus "deniz ihtiyarlarının" en saygın kişisi olarak anılır. Nereus, Okeanos'un kızı Doris ile evlidir. Nereus ve Doris'ten olan kız çocukları Nereidler adıyla anılan deniz tanrıçalarını oluştururlar. Bu kızların elli kardeş oldukları varsayılmaktadır. Büyükbabaları Pontos'tan kaynaklanarak bu kızlar denizin sonsuz dalgalarını temsil ediyorlardı. Aralarında en tanınmışları; Akhilleus'un annesi Thetis, Poseidon'un karısı Amphitrite, Galateia ve Oreithyia'dır. Nereus kızları denizin dibinde, babalarının sarayında yaşarlar. Burada kumaş dokur, iplik eğirir, şarkı söyler, hoş vakit geçirirlerdi. Dalgalarla oyunları ve Tritonlarla dansları meşhur olmuştu. Efsanelerde fazla yer almayan bu tanrıçalar Akhilleus ve Patroklos öldüğünde Thetis ile birlikte çılgınca gözyaşı döküp, yas tutmuşlardı. Nereus kızları ayrıca bazı kahramanlara yardım ederek yol göstermişlerdir. Örneğin Herakles Hesperisler'in ülkesinin yerini Nereus kızlarından öğrenmiştir. Nereus kızlarından birisi olan Psamathe, Aiaokos'un ta-

kiplerinden ne kadar kaçtıysa da onu yıldıramamıştı. Psamathe Aiaokos'tan saklanmak için bir defasında fok balığına dönüşmüş ancak Aiaokos onu tanıyıp bu haldeyken onunla birleşmişti. Psamathe fok şeklinde hamile kaldığı için doğan çocuğuna Phokos adı verilmişti.

Nereus tüm deniz tanrıları gibi şekil değiştirebilme yeteneğine sahipti. Çoğu tasvirde Triton'a binmiş elinde üç dişli yaba taşıyan aksakallı bir ihtiyar olarak görülmektedir. Nereus'un denizcilere yardım eden, iyiliksever bir tanrı olduğu bilinmektedir. Nereus ile Doris'in bir de Nerites adında oğulları bulunmaktaydı. Nerites ile ilgili anlatılan bir mitosta Aphrodite'nin delikanlıya duyduğu aşk yer almaktadır. Aphrodite denizde yaşadığı dönemde Nerites'e aşık olmuştu. Ancak tanrıça Olympos'a uçacağı zaman Nerites'i de yanında götürmek istemiş ve ona kanatlar vermişti. Ne var ki Nerites kanatları takıp peşinden gelmeyince Aphrodite sinirlenerek, kanatları ondan alıp arkadaşı olmayı kabul eden Eros'a hediye etti. Nerites'i ise bir deniz kabuklusuna dönüştürerek, kayaya yapışık yaşamaya mahkum etti.

Nerites ile ilgili anlatılan bir başka mitosda ise Poseidon'un Nerites'e olan sevgisinden söz edilir. Nerites, Poseidon'un ona duyduğu ilgiye karşılık vererek bir an olsun tanrının peşini bırakmıyordu. Ancak Helios(güneş) Nerites'i dalgaların üzerinde hızla kayarken görünce kıskanmış ve onu bir deniz kabuklusuna dönüştürmüştü.

Naiaslar

Naiaslar, nymphaların suyla ilişkili olanları yani su perileridir. Nymphalar Zeus'un kızları olarak bilinirler ve ikinci sırada tanrısal varlıklardır. Çok uzun bir ömür yaşamalarına karşın ölümlüdürler. Naiaslar içinde yaşadıkları su kaynağının tanrısal kişiliğini simgeler. Naiaslar'ın Okeanos'un kızları olduğu da düşünülmektedir. Bazı Naiaslar yaşadıkları ırmağın tanrısının kızı olarak doğarlar. Bütün kaynakların bir Naiası ve hemen her Naiasın bir efsanesi vardır. Naiaslar içinde yaşadıkları suyun koruyucusudurlar. Bazıları hastalıklara şifa dağıtırlar. Ancak çoğu kez onların sularında yıkanmak yasaktır. Bir kişi bir Naiasın suyunda yıkanır ya da Naiasın kendisiyle karşılaşsa hastalanabilir hatta delirtilirdi. Naiaslar'ın en büyük belası karşısındaki delirtme yetileriydi. Latin mitolojisinde Naiaslara Lymphae adı veriliyordu. Latince Lymphatus "deli" anlamına gelmekteydi.

Glaukos

Glaukos Boiotia şehrinde yaşayan bir balıkçıydı ve ölümlü biriydi. Ancak Glaukos bir gün sihirli bir ot bulup yedi ve o anda bir deniz tanrısına dönüştü. Deniz tanrıçaları ona yardıma gelip ölümsüz olmasını sağladılar. Glaukos'un bedeni bir deniz tanrısı gibi gelişti. Bedeninin altında büyük bir kuyruk oluştu, çenesini ve yanaklarını yeşil ışıltılar saçan sakallar kapladı. Glaukos artık hem bir tanrı hem de geleceği görebilen bir yeteneğe sahipti.

Skylle, Mavromataki, 1997.

Ancak o bu yeteneklerini düşüncesizce kullanıyordu. Glaukos pek çok aşk ilişkisiyle anılmıştır. Aşklarının en ünlüsü Skylle'dir. Glaukos belalı büyücü Kirke'nin aşkını reddetmiş ve onun yerine Skylle'yi seçmişti. Büyücü Kirke bu yenilginin acısını Skylle'den çıkardı. Genç kızın yıkandığı pınarın suyuna sihirli otlar bıraktı. İşte bu büyüden sonra Skylle'nin kasıklarından altı köpek başı çıkmış, genç kız bir canavara dönüşmüştü. Pek çok mitte ve Odyssea'da Skylle adlı korkunç deniz canavarından bahsedilmiştir. Sonunda Glaukos, Skylle'yi tanrıça yapmıştı.

Mitolojide bir başka Glaukos da Sisyphos'un oğlu olarak geçer. Başlangıçta bu Glaukos da ölümlüydü ancak mucizevi bir kaynağın suyundan içmiş ve ölümsüzlük kazanmıştı. Ne var ki hiç kimse ondaki bu değişime inanmıyordu. Glaukos kendisiyle dalga geçenlere kızıp denize atladı ve o günden sonra dalgaların üzerinde seyreden bir deniz tanrısı oldu. Onunla karşılaşan denizciler kısa süre sonra esrarengiz bir şekilde ölüyorlardı.

Triton

Poseidon günlerden bir gün Okeanos'un kızı Amphitrite ile karşılaştı. Çok güzel bir peri kızı (Nympha) olan Amphitrite'nin muhteşemliği Tanrı Poseidon'un ona aşık olmasına sebep olmuştu. Ancak Amphitrite kendisine doğru yaklaşan Poseidon'u görünce ürkmüş ve hemen denize atlamıştı. Su-

yun altında var gücüyle yüzüyordu. Tanrı Poseidon kızı bulup getirmesi için peşinden bir yunus balığı gönderdi. Amphitrite yüzmekten yorgun düşüp, soluk alamaz hale gelince yunus balığı onu sırtlanıp Poseidon'un kucağına koydu. Poseidon ve Amphitrite denizin derinliklerinde muhteşem bir sarayda evlendiler. Amphitrite böylece deniz kraliçesi olmuştu. Kısa süre sonra Poseidon ve Amphitrite'nin bir çocukları oldu. Triton adındaki bu erkek çocuğunun yüzü tıpkı tanrılara benziyordu ancak belden aşağısı balık görünümündeydi. Bedeninin üstüyle altını ayıran yosunlardan oluşan bir örtü ve onun altında kıvrılan kocaman bir balık kuyruğu vardı. Triton, anne ve babasına her türlü hizmette bulunuyordu. O artık bir deniz tanrısıydı. Sık sık çılgin deniz dalgalarının sesine benzer bir ses çıkaran sedeften helozonik bir deniz kabuğunu üfleyerek çalardı. Bu Triton'un meşhur borusuydu. Triton büyüdüğünde pek çok denizkızıyla birleşmiş ve sayısız çocuğu olmuştu. Çocukları da tıpkı babaları gibi belden aşağıları balık biçimindeydiler. Bu yarı balık yarı insan varlıklara toplu olarak Tritonlar adı verilmekteydi. Poseidon sarayından çıktığı zaman Tritonlar etrafını sarar, borularını çalarlardı. Böylece dalgalar yatışır ve tanrı kolaylıkla yola çıkabilirdi. Denizlerde yaşayan ilham perileri; güzel kadın yüzlü deniz kuşu Sirenler de derinlerdeki kayaların altından çıkarak Tritonlara katılır, sesleriyle Tritonların borularına eşlik ederlerdi. Onların bu birlikteliğiyle denizlerin altında muhteşem bir müzik şöleni yaşanırdı.

Triton, savaş tanrıçası Athena'yı, kendi kızı Pallas'la birlikte büyütmiştir. Zeus'un kızı olan ve babasının başından doğarak dünyaya gelen tanrıça hırçın bir kişiliğe sahipti. Bir gün arkadaşı Pallas'la oynarken kavga etmeye başladılar. İki kız da savaşçılık konusunda iyi eğitimliydi. Ancak onların kavgalarına karışan Zeus kendi kızını korumak için keçi derisinden sihirli zırhını (aegis) kullanarak Pallas'ı korkuttu. Dikkatini kaybeden Pallas Athena'nın darbesiyle hayatını kaybetti. Athena bu olaydan sonra büyük pişmanlık duydu çünkü niyeti arkadaşını öldürmek değildi. Athena Pallas'ın bir heykelini yaptırarak çevresini Aigisle donattı ve onu Olympos'taki Zeus sarayına koydu. Böylece arkadaşına kutsal bir saygınlık kazandırmış oldu. O günden sonra tanrıça Athena Pallas sıfatıyla anılır oldu.

Triton için aynı zamanda Tritonis adlı bir gölün tanrısı olarak da bahsedilir. Efsaneye göre Triton, gölünde yıkanmaya gelen kadınlara saldırıyor, sürüleri yağmalyordu. Ona bir ders vermek için şarap tanrısı Dionysos, gölün kıyısına bir testi şarap bıraktı. Kısa süre sonra kokuyu alan Triton şarabı bir dikişte içti ve çok sarhoş oldu. Onun sarhoşluğundan yararlanan Dionysos; Triton'u kaçırtmayı böylece başardı. Argonautlar gemisi Triton'la karşılaştığında Triton Poseidon'un oğlu olan ve su üzerinde yürüyebilme yeteneğine sahip olan Euphemos'a hediye olarak kutsal bir toprak vermişti. Euphemos bu toprağı denize attı ve orada Thera adası meydana geldi.

Triton ismi daha sonra Neptün gezegeninin bir uydusuna verilmiştir.

Sirenler

Yüzleri güzel bir kadın yüzü, bedenleri kuş olan deniz ifritleridir. Irmak tanrı Akheloos'un kızları olduğu düşünülmektedir. Sirenlerin neden böyle bir görünüme sahip olduklarına dair çeşitli söylenceler vardır. Bir mitosa göre Sirenler başlangıçta normal görünümlü kızlardı. Ancak güzelliklerini tanrıça Aphrodite ile yarıştırdıncı Aphrodite onları lanetlemiş ve güzel bedenlerini kuşa çevirmişti. Bir başka mitosta ise Sirenlerin Persephone'yle arkadaş olan genç kızlar olduğu anlatılır. Persephone kaçırılıp ortadan kaybolduğunda Sirenler arkadaşlarını karada ve denizde arayabilmek için tanrılardan yarı insan yarı kuş görünümüne dönüştürülmeyi istemişlerdi. Bir başka mite göre de Tanrıça Demeter kızı Persephone kaçırılırken Sirenler buna engel olmadığı için onları lanetlemiş ve deniz kuşuna dönüşmelerini sağlamıştı.

Sirenler aynı zamanda çok yetenekli müzisyenlerdi. Onlara denizlerin ilham perileri olarak bakılıyordu. Üç kız olduğu düşünülen kardeşlerin biri şarkı söylerken, birisi lir çalıyor diğeri ise flüt üflüyordu. Hatta bir defasında Sirenler, "esin tanrıçaları" Mousalarla müzik alanında çekişince, Mousalar onların tüylerini yolarak bu tüylerden kendilerine taç yapmışlardı.

Sirenler Akdeniz'de bir adada yaşıyorlardı. Bu bölgeden geçen gemiler onların sihirli müziğinin çağrısına kapılıp kendilerinden geçmişçesine dümenlerini adaya doğru kırıyorlar ve adanın kayalıklarına çarparak parçalara ayrılıyorlardı. Planlarını başarıyla gerçekleştiren Sirenler büyüledikleri gemicileri sonunda yiyorlardı. Bugün Foça kıyılarında Siren Kayalıkları olarak anılan kayalıklar vardır.

Kahraman Odysseus gemisiyle denizleri aşıp evine dönmek isterken Sirenlerin adasına yaklaşmıştı. Ancak büyücü Kirke önceden Odysseus'u bu konuda uyardığı için Odysseus temkinli davranmıştı. Gemide bulunan tayfalara kulaklarını balmumu ile tıkamalarını öğütlemişti. Böylece gemiciler Sirenlerin müziğini duymayacak ve yoldan çıkmayacaklardı. Odysseus kendisini sakınmak içinse geminin direğine bağlayarak, her ne olursa olsun tayfalarından kendisini çözme-lerini emretti. Sirenlerin adasının hizasından geçerlerken tayfalar müziği duymadıkları için rahattılar.

Herakles ve Triton, Boardman, 1994.

Oysa Odysseus müziği duyuyor ve oraya gitmek için çıldırıyordu neyse ki bağılıydı ve ne kadar yalvarsa da enirindekiler onu çözümüyorlardı. Sonunda sihre kapılmadan adayı geçmeyi başarmışlardı. İlk defa yakınlarından geçen bir gemiyi büyülemeyi başaramayan Sirenler kahırlarından kendilerini kayalıklardan atarak canlarına kıymışlardı.

Bir defasında da Sirenler adasından Argonautların gemisi geçiyordu. Ancak gemide ahenkli müziğiyle tüm doğaya diz çöktüren, dalgaları uysallaştıran Orpheus bulunuyordu. Sirenler gemicileri etkilemek için şarkılarına başladıklarında, Orpheus da geminin içinde muazzam bir şarkı tutturmuştu. Böylece gemidekiler Sirenlerin değil de Orpheus'un müziğiyle büyülendiler ve Sirenlere yem olmaktan kurtuldular.

Daha sonraki dönemlerde Sirenler ilahi bir figüre dönüştüler ve Bahtiyarlar Adasında şarkı söyleyen öbür dünya tanrıçaları olarak tasvir edildiler. Bu sebeple pek çok lahit üzerinde Sirenlerin kabartmalarına rastlanmaktadır.

Telkhinler

Pontos (deniz-dalga) ile Yer'in oğulları olan bu daimonlar Rodos adasında yarı karada yarı denizde yaşayabiliyorlardı. Vücutlarının alt kısmı balık ya da yılan şeklindeydi ve ayakları perdeliydi. Sihirbazlık yeteneğine de sahip olan Telkhinler şekil değiştirebiliyor yağmur, kar ve dolu yağdırabiliyorlardı. Telkhinler Rodos adasını verimsizleştirmek için Styks'in (ölüler ülkesi nehri) sularını buraya yönlendirmiş böylece Zeus'un gazabına uğramış ve tanrının yıldırımlarına çarpılarak can vermişlerdi.

Kharon

Kharon, ölüler ülkesinin kayıkçısıdır. Ölen kişilerin ruhunu Akheron'un bataklık sularından kayığıyla geçirirdi. Uzun, tel tel sakallarıyla çirkin ve yaşlı bir şekilde tasvir edilen Kharon'un büyük yuvarlak bir şapkası ve uzun bir pelesini vardı. Kharon kayığı kullanmak için hiçbir çaba sarfetmez kayığın bataklıkta yüzmesini ölüler ülkesinin ruhları sağlardı. Kharon ölüyü bataklığın karşısına geçirmek için ölen kişiden bir obolos ücret alırdı. Bu sebeple bir kişi öldüğünde ağzına sikke konulması Yunanlılarda vazgeçilmez bir adetti. Şayet bu para konmazsa

Odysseus ve Sirenler, Carpenter, 1994.

ölü karşıya geçemez ve ruhu arada kalır yani hortlak olmaya mahkum olurdu. Bir defasında ölümler ülkesine geçmek isteyen Herakles, Kharon'un kayığına binmek istemiş ancak Kharon Herakles ölü olmadığı için onu geçirmeyi reddetmişti. Güçlü Herakles Kharon'a iyi bir sopa çekince, kayıkçı daha fazla karşı çıkamadan Herakles'i kayığıyla karşıya geçirmiş ve sonunda bir yaşayarı kayığına bindirdiği için bir yıl boyunca zincire vurularak cezalandırılmışlardı. Etrüsklerde Kharon saçlarından yılanlar çıkan, kanatlı ve elinde topuz taşıyan bir ölüm diamonu olarak tasvir edilmekteydi.

Tantalos İşkencesi

Tantalos, en eski İzmir'in (Tantalos) kurucusu olan kahramandır. Zeus ve Pluto'nun oğlu olan Tantalos tanrıların her şeyi bilebileceklerine kuşkuyla bakıyordu. Bir gün tanrıların bilgilerini sınamak için bir plan yapan Tantalos, kendi öz oğlu olan Pelops'u keserek öldürmüş ve onun etinden yemek yaparak tanrıların sofrasına sunmuştu. Bütün tanrılar bu alçak numarayı fark etmiş bir tek Tanrıça Demeter akli ölümler ülkesine kaçırılan kızı Persephone'de olduğu için dalgınlığa düşerek yemeğe uzanmış ve Pelops'un bir omzunu yemişti. Zeus hemen bu oyuna bir son vererek fildişinden yaptığı parçayı Pelops'un eksik omzunun yerine takmış ve delikanlıyı diriltmişti. Tantalos ise küstahlığının bedelini ağır bir cezayla ödemişti. Cehenneme gönderilen Tantalos burada bir suyun kenarında, dalları meyvelerin ağırlığından sarkan ağaçların yanına kondu. Ancak Tantalos suya uzandığında sular, dallara uzandığında meyveler ondan geriye çekiliyorlardı. Tantalos'un yanı başındaki nimetlere rağmen yaşadığı açlık ve susuzluk sonsuza dek çekeceği bu cezayla sürdü. Tantalos işkencesi, işkencelerin en beteri olarak kabul edilmiş ve daha pek çok ağır işkence Tantalos işkencesi olarak hikayeleştirilmişti. Bugün İngilizce'de çok isteyip elde edememe durumunu anlatan tantalise fiili buradan kaynaklanmıştır.

Akarsu, Nehir, Su kaynakları

Su tanrıları ve su perileri

Styks

Okeanos ve Tethys'in kızı olan Styks ölümler ülkesinin ırmağıdır. Styks'in dokuz helezondan oluşan kıvrımı yeraltı dünyasının etrafını çeviriyor onu yeryüzünden ayırıyordu. Styks, Pallas'ın karısı olarak geçer ve ondan doğan dört çocuğu vardır. Bunlar gayret, zafer, iktidar ve güç yani Zelos, Nike, Kratos ve Bia'dır. Styks, Zeus devlerle savaşa girdiğinde çocuklarını da alıp tanrıya yardım etmişti ve böylece Zeus titanlarla olan savaşı kazanmıştı. Zeus bu yardımından ötürü Styks'i tanrıların yeminlerine kefil olmakla görevlendirdi. Böylece tanrılar yemin edecekleri zaman bunu Styks'in üzerine ya-

pıyorlardı. Bir şekilde yeminini bozan bir tanrı Styks tarafından lanetli cezalara çarptırılırdı. Hesiodos'un Theogania'da belirttiğine göre, bir tanrı yemin edeceği zaman ölümlerle tanrılar arasında haberleşmeyi sağlayan tanrıça İris, Styks'in suyundan bir kadeh alıyor ve yemin eden tanrıya içiriyordu. Yeminini tutmayan tanrı bir yıl boyunca nefessiz bırakılıyor ve ambrosisa yemesi, nektar içmesi yasaklanıyordu. Sonra da dokuz yıl boyunca ölümsüzlerin yanından men ediliyordu. Ancak bu dokuz yılın bitiminde yemin bozan tanrının cezası bitiyor ve yeniden tanrıların ziyafetlerine iştirak edebiliyordu.

Arkadhia'da yüksek bir noktadan doğan bu kaynağın devamı yeraltına gidiyordu. Kaynağın suyu kapkara ve zehirliydi. Bu sudan içen insan ve hayvanları ölüm karşılıyordu. Hatta kaynağa daldırılan metal, toprak kaplar bile suyun lanetine dayanamayıp parçalanıyordu. Bir tek at toynağı suyun sihrinden etkilenmiyordu. Ünlü imparator Büyük İskender'in bu kaynağın suyundan içerek zehirlendiğini iddia edilmektedir.

Mitolojiye konu olmuş Styks adında bir kaynak daha vardır. Buna göre Rodope adındaki genç kız kendisini avcı tanrıça Artemis'e bağlamış ve sonsuza kadar bakire kalacağına yemin etmişti. Aphrodite kendisini değil de Artemis'i seçen bu kıza bir büyü yaparak onun genç bir avcı olan Euthynikos'a aşık olmasını sağlamıştı. Böylece iki aşık gizlice bir mağarada seviştiler. Tanrıça Artemis yeminini bozan Rodope'yi günaha girdiği mağarada fışkıran Styks adında bir kaynağa dönüştürdü. Bundan böyle bakire olmaya ant içen genç kızlar yeminlerini yazdıkları bir tableti boyunlarına asarak bu kaynağa giriyorlardı. Normalde diz boyunu geçmeyen kaynak suları eğer genç kız bakire değilse yükselerek boynunu aşıyordu. Styks böylece yeminlerin sınanıldığı bir kaynak olarak tanrıça Artemis'e hizmet veriyordu.

Meles ırmağı ve Orpheus

Orpheus mitolojinin en sembolik kahramanlarından birisidir. O Mousalardan birinin oğlu olarak varsayılır. Trakyalı olan Orpheus çok yetenekli bir sanatçıydı. Çok güzel lir ve kithare çalıyordu. Kithare yedi telliyken o Mousalardan esinlenerek bu aleti dokuz telli yapmıştır. Ayrıca bu yetenekli kahramanın büyüleyici bir sesi olduğu ve Olympos'ta tanrılara şarkılar söylediği anlatılır. Orpheus'a dair anlatılan en ünlü mitos onun karısı Eurydike'nin peşinden Ölümler Ülkesine gitmesiyle ilgili olandır. Eurydike bir gün Trakya'daki bir ırmağın kenarında gezintiye çıkmıştı. Ancak güzel kadın Aristaios'un peşinde olduğunu fark etti ve tecavüzden kurtulmak için koşarak kaçmaya başladı. Eurydike koşarken otların arasında çöreklenmiş bir yılanı fark edemedi ve üzerine bastı, yılan onu ayağından sokunca Eurydike hayata veda etti. Karısının ölümü Orpheus'u tarifsiz acılara sürüklemişti. Yetenekli şair karısını geri almak için ölümler ülkesinin yolunu tuttu ve geçilmesi imkansız tüm geçitlerden sihirli şarkısı ve lirin müziği sayesinde geçmeyi başardı. Onun büyümlü müziği bütün nöbetçileri sarhoş ediyor hiç kimse önünde

duramıyordu. İşte bu şekilde Ölüler ülkesine girmeyi başaran Orpheus, Hades ve Persephone'nin de takdirini kazanmıştı. Böylece Hades ve Persephone onun karısını geri götürmesine müsaade ettiler. Ancak tek bir şartları vardı. Orpheus önden gidecek Eurydike de peşinden gelecekti ve Orpheus Ölüler ülkesinden çıkmadan arkasına dönüp bakmayacaktı. Eğer bakarsa her şey bozulurdu. Orpheus bu şartı kabul etti ancak tam ölüler ülkesinin sonuna yaklaşmıştı ki içine bir şüphe düştü, bir an için aldatılıyor olma ihtimalini düşündü ve kendisini tutamayıp arkasına döndü. İşte o anda peşinden gelmekte olan Eurydike bir daha dönmek üzere ölüler ülkesine geri döndü. Çaresiz ülkesine dönen Orpheus karısına duyduğu saygıdan ötürü hiçbir kadına bakmadı. Ancak erkeklerle ilişkiye giriyordu. Ayrıca Orpheus ölüler ülkesinde edindiği mysterleri kapalı bir mecliste sadece erkeklerle paylaşıyordu. Bu duruma çıldıran ve kendilerine hakaret edildiğini düşünen Trakyalı kadınlar Orpheus'un toplantısını bastılar. Öfkeden delirmiş kadınlar Orpheus'u parçalayarak öldürdüler ve cesedini ırmağa attılar. Irmak onun parçalarını denize oradan da Lesbos'a taşıdı. Lesbos'lular Orpheus için bir mezar yaptılar. Bu mezardan lir sesleri geldiğine inanılmaktaydı. Böylece Lesbos adası Lirik şiirin merkezi olarak kabul edildi.

Bir mitosta Orpheus'un öldürüldüğü ırmak Meles ırmağı (Kocaçay) olarak geçer. Orpheus'un ölümünden sonra Trakya'da büyük bir veba salgını yaşanmıştı. Bölge halkı bir kahine başvurduğunda kahin onlara Orpheus'un başını bulmalarını ve ona bir mezar yapıp, cenaze töreni düzenlemelerini söyledi. Uzun aramalar sonucu Orpheus'un kesik başı Meles ırmağının ağzında bulundu. Baş kanlar içindeydi ve hala yaşarken olduğu gibi büyümlü bir şarkı söylüyordu.

Saggarios

Bugün Anadolu'da akan Sakarya ırmağının tanrısı Saggarios olarak kabul edilir. Tüm ırmaklar gibi o da Tethys ve Okeanos'un oğludur. Saggarios'un çocuklarından biri olan Nikaia adındaki genç kız kendisini avcılığa adanmış ve aşkı reddetmişti. Günün birinde genç bir çoban ona aşık olunca Nikaia delikanlıyı okuyla vurarak öldürmüştü. Bu hainlik en çok aşk tanrısı Eros'un canını sıkıyordu. Eros Nikaia'ya iyi bir

ders vermek için Dionysos'un ona aşık olmasını sağladı. Şarap tanrısı Dionysos, genç kızı Saggarios ırmağında çırlıçıplak yıkanırken görünce ona tutuldu. Ancak Nikaia Dionysos'a da aynı küstahlıkla davranmıştı. Bunun üzerine Dionysos Nikaia'nın yıkandığı suya şarap karıştırarak onu sarhoş etti ve bu halinden faydalanarak onunla beraber oldu. Nikaia kendine gelince Dionysos'a kızıp, küsse de zamanla tanrının tatlı sözleriyle yatışarak aşkını kabul etti. Dionysos'un İznik şehrini sevgilisi Nikaia için kurduğu ve onunla bu şehirde mutlu bir hayat sürdüğü anlatılmaktadır.

Saggarios'un bir kızı da nympha Nana idi. Bir gün tanrı Zeus baştan çıkarıcı bir rüya gördü ve uyku esnasında toprağa boşaldı. Zeus tarafından dölen topraktan Hermafrodit olan Agdistis doğdu. Olymposlu tanrılar Agdistis'i hadım ettiklerinde onun organının düştüğü topraktan bir badem ağacı yeşerdi. Saggarios ırmağının kızı Nana bu ağaçtan bir badem kopararak göğsüne koydu ve böylece Attis'e hamile kaldı. Attis çok yakışıklı bir genç olduğu için bu onun başına bela olmuştu ve bununla ilgili pek çok efsane doğmuştu.

Bunlardan birine göre Attis büyüdüğünde Agdistis ona aşık olmuş ve peşine düşmüştü. Bu takibin sonunda kalabalık bir törende Attis deliliğe kapılarak erkeklik organını kesti. Onunla beraber törene katılan erkekler de aynı delilikle kendilerini hadım ettiler. Attis kan kaybından öldü ancak onun kanıyla sulanan topraktan bereket fışkırdı. Mezarının etrafı çiçeklerle donandı. Attis aynı zamanda Kybele tarafından da büyük bir tutkuyla sevilmekteydi. Tanrıça Attis'e sonsuza kadar bakir kalmasını şart koşmuştu. Ancak Attis Nympha Saggartitis'e aşık olunca Kybele öfkesini nymphayı öldürerek çıkardı. Bunun üzerine Attis delirerek erkeklik organını kesti. Sonrasında Attis hadım olarak Kybele'nin himayesinde yaşamayı sürdürdü.

Bir başka mitosda isminin anlamı meltem olan Aura'nın hikayesi anlatılır. Genç kıza bu isminin verilmesinin sebebi onun rüzgar kadar hızlı koşmasıdır. Kendini Artemis'e adayan ve arkadaşlarıyla avlanarak vakit geçiren genç kız bir gün Dionysos tarafından görülünce kaderi değişmişti. Dionysos güzel avcıya aşık olunca onu takip etmeye başladı. Ancak Aura o kadar hızlı koşuyordu ki tanrının ona yetişmesi mümkün olmuyordu. Sonunda onların bu halini gören Aphrodite Aura'yı delirtti böylece Aura kendini kaybederek Dionysos'un kollarına atladı. Dionysos'un Aura'yı döllemesi sonucu ikiz çocukları oldu. Ancak Aura deliliğinden çocukların birini yiyerek parçaladı ve kendisini Saggarios ırmağına atarak intihar etti. Dionysos zavallı kızı bir kaynağa dönüştürdü.

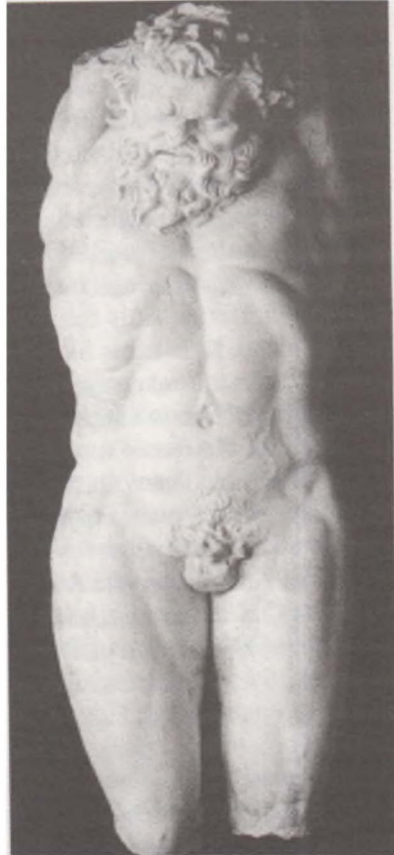
Selemnos

Arkadia bölgesinde yer alan bir kaynağın nymphası olan Argyra günün birinde Selemnos adındaki genç bir çobana aşık oldu. Selemnos güzel nymphanın aşkı karşısında büyük bir memnuniyet duymuştu. Yakışıklı ço-

ban ile güzel Nympha uzun süren bir aşk yaşamışlardı. Ancak Selemnos ölümlüydü ve tüm ölümlüler gibi yaş alıyordu. Zaman gençliğini ve yakışıklılığını gölgelemeye başlamıştı. Bu değişimi fark eden Argyra birdenbire Selemnos'u terk ederek, aşkına son verdi. Selemnos ayrılık acısından perişan olunca Aphrodite ona acıyarak acılı çobanı bir ırmağa dönüştürdü. Ancak Selemnos ırmağa dönüşmesine rağmen hâlâ ayrılık acısı çekmeyi sürdürüyordu. İşte o zaman Aphrodite onun acılarına son vermek için yaşadığı her şeyi unutmamasını sağladı ve zihnindeki tüm acı hatıraları sildi. O gün bugündür Selemnos ırmağında yıkanan herkes aşk acılarını unutmaktadır.

Marsyas (Çine çayı)

Tanrıça Athena, tanrıların şöleninde çalmak için geyik kemiğinden iki borulu bir flüt yapmıştı. Eşsiz güzellikte bir ses çıkaran bu flütü çalarken Aphrodite ve Hera tanrıça Athena'ya bakarak alay edip gülüyorlardı. Neye güldüklerini anlamak için Phrygia'ya giden Athena buradaki ırmağa eğilerek suya yansıyan aksine baktı ve flütünü çalmaya başladı. O anda yanaklarının şişip, yüzünün gülünç bir hal aldığını gördü ve sinirlenip flütü ırmağa attı. Bu flütü bulup, çalacak kişinin en ağır cezalara çarptırılacağını haykırdı. Kısa süre sonra bu flütü bir Silenos olan (yarı teke yarı adam doğa daimonları; Satyroslar) Marsyas buldu ve harika bir icat bulduğuyla övünerek tanrı Apollon'un karşısına çıktı. Apollon lirine karşı bir flütle rakip olmaya kalcan Marsyas'ı lirini ters çevirip ustalıkla çalarak yenilgiye uğrattı. Apollon Marsyas'a o kadar öfkelendi ki onu bir çam ağacına asarak derisini yüzdü ancak sonra bu yaptığından pişman oldu ve onu bir ırmağa dönüştürdü. Bu ırmağın Batı Anadolu'da yer almaktadır ve bugün adı Çine Çayı olarak değişmiştir. Çine Çayı nymphaların gözyaşlarından oluşmuştur. Çine Çayı'nın ana gözesinin yanında bir mağara vardı ve nymphalar bu mağarada toplanıyorlardı. Bu mağarada Marsyas'ın taşlaşmış derisi asılı durmaktadır.

Marsyas, Pasinli, 1995.

Telphousa

Telphousa, Boiotia'da bir yarın dibinde yer alan kaynağın nymphasıydı. Bölge halkı tarafından oldukça saygı gören bir kutsaliyete sahipti. Bir gün Apollon buradan geçerken bölgenin havasını çok beğenmiş ve burada bir tapınak kurmaya niyetlenmişti. Ancak Telphousa bunu öğrenince paniğe kapıldı; çünkü Apollon gibi büyük bir tanrı burada yerleşecek olursa kendi itibarı kısa sürede silinecekti. Telphousa kurnaz bir planla tapınağını Delphoi'de kurması için Apollon'u ikna etti. Apollon Delphoi'ye gittiğinde burada baş belası bir canavarın yaşadığını öğrendi. Bir kaynağın yanında yaşayan canavar Python tüm insanları, hayvanları ve nymphaları rahatsız ediyordu. Apollon önce bu canavarı yenmek için güçlü bir mücadele verdi. Sonra da onu gömdüğü yerin üstünde Delphoi tapınağını kurdu. Böylece Apollon Telphousa'nın kurnazlığını fark etmiş ve işlerini halledince Telhousa'nın yanına dönerek onu bir daha çıkmamak üzere yarın altına sokmuştu. Sonra da burada kendisine bir sunak yaptırmıştı.

Echo ve Narkissos

Yunan mitolojisinin kendini beğenmişliğiyle nam salmış kahramanı Narkissos tanrı Kephisos ile bir su perisi Liriope'nin oğlu olarak dünyaya gelmişti. Annesinin tanrı olmayışı onun ölümsüz olmasına engel olmuştu. Ancak O doğduğunda, bir kahin, ailesine Narkissos'un kendi yüzünü hiç görmediği takdirde çok uzun bir ömür süreceğini söylemişti. Narkissos yakışıklı ve kibirli bir gençti. Aşka inancı yoktu ve aşk tuzağına düşenlerin akılsız olduğunu düşünüyordu. Bu sebeple kendisine aşık olan perilerle acımasızca alay ediyor, hiçbir şekilde yüz vermiyordu. Günlerden bir gün genç ve güzeller güzeli bir peri olan Ekho, Narkissos'un büyüğü yüzünü gördü ve tüm periler gibi ona aşık oldu. Ancak ne yazık ki Echo da diğerleri gibi aşkına karşılık alamadı, hatta düştüğü durum yüzünden alaya alındı. Bu acıyla kimseyle konuşmaz, ormanda gezmez, şarkı bile söyleyemez olmuştu. Karşılıksız aşkından eriyip muma dönen zavallı güzel peri, sonunda tamamen eridi ve tüm güzelliğini yani bedenini yitirdi. Ondan geriye sadece inilti halindeki sesi kaldı. Echo'nun çektiği bu ıstırap sonunda, tüm periler toplanıp Narkissos'a haddini bildirecek ve güzel arkadaşları Echo'nun intikamını alacak bir yol düşünüldüler. İntikamlarını alabilmeleri için onlara yardım edecek güçte tek kişi vardı: öç tanrıçası Nemesis. Tanrıça Nemesis duydukları karşısında, kızlara hak verdi ve hemen bir plan yaptı. O gün Narkissos ava çıkmıştı ve çok yorulup bir pınar başına dinlenmeye çekildi. Su içmek için pınara eğildiğinde durgun suya yansıyan bir yüz ona bakıyordu. Narkissos kusursuz güzellikteki bu yüze o anda aşık oldu. Narkissos, suyun üstüne yansıyan yüze bakmaktan kendini alamıyordu. Böylece geceler, günler, haftalar geçti. Narkissos, sonunda sudaki aksine baka baka öldü. Onun öldüğü yerde açan hoş kokulu çiçeğe kendini beğenmiş kahramanın adı olan Narkissos (Nergis) denildi.

Salmakis ve Hermaphroditos

Hermaphroditos, Aphrodite ve Hermes'in oğluydu. Anne ve babasının isimlerini birlikte taşıyan delikanlı son derece güzel bir bedene sahipti. Phrygia'da İda dağında nymphalar tarafından büyütüldü ve on beş yaşına geldiğinde onlardan ayrılarak dünyayı dolaşmaya başladı. Karia'dayken burada çok güzel bir göl gördü ve bu muhteşem manzaranın yanında biraz konaklamaya karar verdi. Gölün nymphası Salmakis de delikanlıyı görmüş ve ona tutulmuştu. Salmakis türlü yollarla ve defalarca Hermaphroditos'u birlikte olmak için ayartmaya çalışmış ancak hep reddedilmişti. Sonunda Salmakis sabredip beklemeye karar verdi. Nasılsa er geç sularının güzelliğine dayanamayacak ve içine girecek diye umut ediyordu. Gerçekten de öyle oldu ve Hermaphroditos sıcak bir günde suyun berraklığına dayanamayıp atladı. Salmakis bir müddet bekledi ve Hermaphroditos gölün ortasına kadar geldiğinde aniden sudan çıkıp ona sımsıkı sarıldı. Hermaphroditos kurtulmak için uğraşırken Salmakis de tanrılara onları bir vücut yapmaları için yalvarıyordu. Sonunda tanrılar Salmakis'i duydular ve ikisini bir daha ayrılmamak üzere birleştirdiler. Salmakis ve Hermaphroditos artık bir bedende yaşıyorlardı. Hem dişi hem de erkek olmuşlardı. O zaman Hermaphroditos da tanrılardan bu suda yıkananların erkekliğini almalarını diledi. Tanrılar onun dileğini de kabul ettiler. Çağlar boyu Salmakis gölünde yıkananların çift cinsiyetli olacağına inanılır ve bu yüzden göle girmekten çekinilirdi.

Hermaphroditos, böylece erkek ve kadın cinsiyetini bir arada taşıyan varlıklara verilen genel bir isim haline gelmiştir.

Galateia ve Akis

İsminin anlamına uygun olarak süt gibi beyaz bir tene sahip Galateia, durgun denizde yaşayan bir deniz tanrıçasıydı. Güzel Galateia, tanrı Faunus (Pan), bir Nympha'nın oğlu olan Akis ile büyük bir aşk ilişkisi yaşıyordu.

*Hermaphrodite,
Eros Grec, 1989.*

Ancak bir Kyklops (alnının ortasında tek bir gözü olan, muazzam bir güce sahip dev) olan Polyphemos Galateia'ya aşık olmuştu. Bir gün Galateia deniz kenarında sevgilisi Akis'in koynunda uyurken Polyphemos onları gördü ve kocaman bir kayayı Akis'in üzerine fırlattı ve onu öldürdü. Galateia da kayanın altında ezilen sevgilisini bir ırmağa çevirdi.

Pyramos ve Thisbe

Pyramos ve Thisbe birbirlerini delicesine seven iki aşıktı. Yaşadıkları arzu dolu bir an sonrası Thisbe hamile kaldı. Ancak evlilik dışı hamile kaldığı için büyük suçluluk duyan Thisbe utancından intihar etti. Sevgilisinin öldüğünü öğrenen Pyramos da bir an önce ona kavuşmak dileğiyle canına kıydı. Tanrılar birbirlerine bu denli tutkun olan iki gence acıdı ve Pyramos'u Kilikya'da bir ırmağa, Thisbe'yi de bu ırmağa karışan bir kaynağa dönüştürdüler. İki aşık böylece hep iç içe kaldılar.

Bu iki aşğın bir başka efsanesi daha bulunmaktadır. Buna göre Thisbe ve Pyramos yasak aşk yaşamakta ve gizlice buluşmaktaydılar. Buluşma yeri olarak bir pınarın başını seçmişlerdi. Gece çökerken pınar başına ilk gelen Thisbe olmuştu. Genç kız burada sevgilisini beklerken ağzı kanlar içinde bir aslan gördü. Aslan su içmek amacıyla pınara yaklaşıyordu. Ancak Thisbe kendisine zarar verecek korkusuyla hemen oradan kaçtı, kaçarken de boynundaki eşarbyı yere düşürdü. Kısa süre sonra pınar başına gelen Pyramos ağzı kanlar içindeki aslanı Thisbenin eşarbyıyla oynarken buldu ve hayvanın sevgilisini yediğini düşünerek hemen oracıkta kılıcını böğrüne saplayarak canına kıydı. Az sonra geri dönen Thisbe sevgilisinin cansız bedenini görünce aynı kılıçla kendisini öldürdü. İki sevgilinin kanları toprağı sulayınca pınar başındaki dut ağacının beyaz meyveleri kan rengine dönüştü.

Byblis ve Kaunos

Byblis, ikiz erkek kardeşi Kaunos'a aşık olmuştu. Kardeşinin aşkından kaçan Kaunos kendi adında bir kent kurmak üzere Kaira'ya gitti. İkizinin yokluğunda aklını oynatan Byblis perişan oldu. Genç kızın hasret içinde döktüğü yaşları hiç durmuyordu. Delilik içinde kendisini yüksek bir kayalıktan atmaya karar verdiğinde Nymphalar ona engel oldu ve Byblis'i gözyaşları gibi hiç kurumayan bir su kaynağına dönüştürdüler.

Karia'da ve Fenike'de Byblis'in adına kurulmuş kentler bulunmaktadır. Belki de bu sebeple hikayenin başka versiyonlarında Byblis ile Kaunos'un aşklarının karşılıklı olduğu ve Kaunos'un bunun için kaçtığı anlatılır. Kaunos'suz kalan Byblis kendini asınca onun adına bu iki kent kurulmuştu.

Numa Pompilius ve Egeria

Numa Pompilius Roma'nın ikinci kralı olarak bilinir ve sahip olduğu din-dar kişilikle ün salmıştır. Çok sayıda kutsal alan onun zamanında yaptırıl-

mıştır. Kralın esin perisi Egeria adında bir nymphaydı. Geceleri kutsal bir kaynak başında nymphayla buluşan Pompilius Egeria'dan öğütler alıyordu. Bu doğrultuda ayın döngüsünü izleyen uğurlu ve uğursuz günlerin ayrıştırıldığı bir takvim yaptırmıştı. Uzun ömrüne rağmen günün birinde tüm ölümlüler gibi kral Numa da yaşama veda etti. Onun ölümüne üzülen ve durmadan gözyaşı döken Egeria sonunda gözyaşlarından oluşan bir kaynağa dönüştü.

Saronikhos Körfezi

Saron adındaki ünlü bir Troizen kralı deniz kenarında tanrıça Artemis için çok görkemli bir tapınak yaptırmıştı. Kral Saron aynı zamanda çok ünlü bir avcıydı. Ancak yaşamının sonu da av sevdası yüzünden oldu. Bir gün genç ve güçlü bir geyikle karşılaşan Saron, çevik hayvanı yakalamayı kafasına koydu. Geyik hızla denize doğru koşuyor, Saron da peşinden gidiyordu. Sonunda geyik denize atlayınca hırstan gözü dönen avcı Saron da denize atladı ve geyiği yakalamak için hiç durmadan yüzdü. Öyle ki sonunda gücü tükenip sulara gömüldü ve boğularak can verdi. Zamanla dalgalar avcı kral Saron'un cesedini kendi yaptırdığı Artemis tapınağının kıyısına sürükledi. Onun anısını yaşatmak için Saron'un can verdiği sulara Saronikos adı verildi.

Kyane

Kyane ismindeki genç Nympha ölümler ülkesinin tanrısı Hades'e Persephone'yi kaçıracağı sırada karşı geldi. Nympha Kyane, Tanrıya karşı gelmesinin cezasının denizin koyu mavi rengine benzeyen bir kaynağa dönüşerek ödedi. Hades Kyane'yi adının anlamına uygun renkte küçük bir göle çevirdi.

Arethusa

Arkadialı bir nympha olan Arethusa tanrıça Artemis'in izinliydi ve bu doğrultuda sonsuza dek bakire kalmaya ant içmişti. Tüm zamanını avlanarak geçiren Nympha zorlu bir av sonrası vücudunu rahatlatmak için suyu berrak bir ırmağa yıkanmak için girdi. Nympha çıtırçıplak ırmağın serin sularında yıkanırken sudan yükselen gür bir ses duydu. Bu ses ırmağın tanrısı Alpheios'un sesiydi. Alpheios sularında yıkanan nymphanın çıplak bedeni karşısında kendinden geçmişti. Irmak tanrının niyetini sezen Arethusa hemen sudan çıktı ve tüm hızıyla koşmaya başladı. Ancak Alpheios onu elde etmeye kararlı idi ve çoktan peşine düşmüştü bile. Yakalanacağını anlayan Arethusa tanrıça Artemis'e yalvararak yardım istedi. Tanrıça Arethusa'yı hemen bir buluta sararak sakladı. Alpheios bu tuzağa kanmayarak bulutun yanında beklemeye koyuldu. Arethusa bu şekilde saklanamayacağını anlayınca bir su kaynağına dönüştü. İşte o zaman tanrıça Athena bir kurnazlık düşündü. Alpheios sularını Arethusa'nın sularına akıtarak onu iğfal etmesin diye yerin yarılmasını sağladı. Yarıklardan yeraltına doğru yollanan Arethusa, Artemis'e ait Ortygia adasından yüzeye çıktı. Alpheios bir vakit tanrıça Artemis'in de pe-

şine düşmüş, tanrıça yüzüne sürdüğü çamurla kendisini sakallı yaparak ondan saklanabilmişti.

Manto

Kahin Teresias'ın kızı olan Manto, babası gibi kehanetlerde bulunabiliyordu. Kör babasıyla birlikte Delphoi'ye giderken babasını yolda kaybetti. Delphoi'ye vardığında Argoslular şehri kuşattı ve Manto tanrıya sunulacak güzel bir hediye olarak görüldüğünden Apollon'a adak olarak seçildi. Uzun bir süre Delphoi'de kalan Manto burada Kehanet yeteneğini geliştirdi. Daha sonra Apollon onu Anadolu'ya gönderdi ve Manto burada Klaros şehrini kurdu. Söylenceye göre Manto ülkesine olanları duyduğunda büyük üzüntü duymuş ve çok ağlamış sonunda da Klaros'ta bir çeşmeye dönüşmüştü.

Memnon

Memnon, şafak tanrıçası Eos'un oğlu ve Aithiopia kralıydı. Troya savaşında büyük bir yiğitlik göstermiş ancak Akhilleus'la çarpışmasında can vermişti. Şafak'ın oğlu için döktüğü yaşlar her gündeğümünde tarlaların üzerine düşen çiy damlaları olarak görülüyordu. Bazı kaynaklarda Memnon'un mezarı için Aisepous ırmağının (Gönen Çayı) denize döküldüğü yer gösterilmektedir.

Peirene

Peirene ırmak-tanrı Asopos'un kızıydı ve tanrı Poseidon'la aşk yaşamıştı. Bu ilişki sonrası Peirene, adları Lekhes ve Kenkhrias olan iki erkek çocuk dünyaya getirdi. Ancak çocuklarından Kenkhrias bir yanlışlık sonucu Artemis'in okunun kurbanı olmuştu. Acılı annenin üzüntüsünden döktüğü göz yaşları tükenmek bilmeyince tanrılar ona acıdılar ve Peirene'yi bir kaynağa dönüştürdüler. Peirene'nin oğulları bir kahraman olarak anılmış ve isimleri Korinthos'un iki kapısına verilmişti.

Okrroe

Okrroe adında pek çok su perisi vardı. Bunlardan birisi Kenthauros Kheiron ile Nympha Khariklo'nun kızıydı. Okrroe hızlı akan bir derenin kenarında dünyaya geldiği için bu ismi almıştı. Bu genç kıza kehanet yeteneği verilmişti. Ancak Okrroe yeteneğini özensiz kullanıyordu. Tanrıların geçmişine dair bilgilerini babasıyla ve Asklepios ile paylaşıyordu. Onun bu boş boğazlığına öfkelenen tanrılar Okrroe'yi bir ata dönüştürdüler. Nympha Okrroe'nin adı böylece Hippo olarak değişti.

İsmi Okrroe olan bir başka Nympha'nın hikayesinde de Apollon'un bu genç kıza duyduğu aşktan söz edilir. Ancak Okrroe denizci Pompilos'la anlaşarak Samos'a kaçmaya kalkışınca Apollon onları takip etti. Gemiye yakalayan Apollon Okrroe'yi hemen yakaladı ve gemiyi kayalara parçalattı. Pompilos'u ise bir balığa dönüştürdü.

Üçüncü Okrroe adındaki nymphe ise Okeanos'un kızıydı. Okrroe'nin Güneş'ten Phasis adında bir oğlu olmuştu. Ancak bu çocuk büyüdüğünde annesini bir adamla yakaladı ve onu öldürdü, sonra da çıldırarak kendisini Arkturos ırmağına attı. O günden sonra ırmağın adı Phasis olarak anılır oldu.

Akheloos

Yunanistan'ın en büyük ırmağının tanrısı olan Akheloos, Okeanos ve Tethys'in oğlu olarak bilinse de bazı kaynaklarda Poseidon'un oğlu olarak da geçmektedir. Akheloos Kalydon kralının kızı Deianeira'ya aşık olmuştu ve bu genç kızla evlenmek arzusu içindeydi. Ancak Deianeira Irmak tanrının sürekli şekil değiştirmesinden hoşlanmıyordu; Akheloos bir balığa ya da ejderhaya dönüştüğünde ondan korkuyordu. İşte tam bu zamanda Kalydon sarayına gelen Herakles de genç prensesle evlenmek istedi. Deianeira kahraman Herakles'in teklifini hemen kabul etti. Ancak iki aşığın evlenmeleri kolay olmadı. Çünkü Akheloos bu evliliğe karşıydı. Bunun üzerine Herakles ve Akheloos, Deianeira'nın üzerine bir kavgaya tutuştular. Herakles çok güçlüydü ancak Akheloos'da sürekli şekil değiştirerek düşmanını şaşkına çevirme yeteneğine sahipti. Kavganın sonuna doğru Akheloos kendisini güçlü bir boğaya dönüştürdü. O zaman Herakles tüm gücünü toplayarak boğanın üzerine

atıldı ve onun bir boynuzunu kırdı. Boynuzun kırılması kavgada yenilgi anlamına geliyordu. Böylece Akheloos Herakles'in Deianeira'yla evlenmesini kabul etmek zorunda kaldı ancak kırılan boynuzunu da geri istedi. Herakles Akheloos'a kırılan boynuzu yerine Zeus'a sütanelik yapmış Amalthia'nın çiçekler ve meyveler saçan muhteşem değerdeki boynuzunu hediye etti. Akheloos ırmağı bugün Aspropotamo adıyla Patras körfezinin girişinde yer alır ve Yunan denizine dökülür (ayrıca bakınız Ekinai adaları).

Irmak tanrı Akheloos, Kunze, 1995.

rek kendisini o zaman adı “altın ırmağı” anlamına gelen ve sularında altın yüzen Khryssorroas ırmağına attı. Böylece ırmağın adı Paktolos olarak değişti.

Paktolos ırmağının altın kaynaklarıyla zengin olması bir başka mitolojik öyküye dayanmaktadır. Buna göre meşhur Phrygia kralı Midas’ın askerleri bir gün bilgeliğiyle tanınan Silenos’u uyurken bulmuşlar ve onu tanımadıkları için bağlayıp krallarının önüne getirmişlerdi. Ancak Midas Silenos’u görünce hemen tanıdı. Silenos şarap tanrı Dionysos’u yetiştiren bilgedir. O ki büyük tanrı Ouranos’un Kronos tarafından kesilen hayalarının kanından dünyaya gelmiştir. İşte bu bilge kahramanı karşısında gören kral Midas hemen onu çözdürmüş ve Dionysos’un yanına ulaşmasını sağlamıştı. Bu yolculukta Silenos’a Midas bizzat eşlik etmiş, bu şekilde onun bilgeliğinden yararlanmak istemişti. Midas’ın ince davranışına minnettar kalan Dionysos krala “dile benden ne dilerse” deyince Midas büyük bir heyecanla hayatının fırsatını yakaladığını düşünerek hiç düşünmeksizin “her tuttuğum altın olsun isterim” demiş ve Dionysos da onun bu dileğini derhal gerçekleştirmişti. Kral büyük bir sevinçle sarayına dönmüştü. Gerçekten de nereye dokunsa altın oluyormuş. Ancak başlangıçta keyif veren bu özellik Kralın karnının acıkmasıyla sorun olmaya başlamıştı. Kral Midas dört bir yanı altın içindeki sarayında önüne sunulan harika yemeklerden yemek için uzandığında yiyecekler de altına dönüşüyordu. Su ya da şarap içmek için kadehine uzandığı vakit içeceği de altına dönüşüyordu. Böylece ne bir şey yemesi ne de içmesi mümkün oluyordu. O zaman kral Midas ne denli büyük bir hata yaptığını, düşünmeden dilediği şeyin onu aç ve susuz ölüme mahkum edeceğini anlamış. İsteddiği zenginliğe kavuşmuş ancak kursağından bir yoksulunki kadar dahi yiyecek girmiyordu. İşte o zaman kralın pişmanlığı artmış. Midas pişmanlık içinde Dionysos’un huzuruna çıkmış ve aklıktan, güçlkle dileğini geri aldığını, eski hayatına dönmek istediğini söylemiş. Böylece Dionysos ona eski haline dönmesi için bir çare önermiş. Tanrının önerisi üzerine Midas Paktolos çayına giderek suyunda ellerini yıkamış ve lanet yetenekten kurtulmuş. O günden sonra Paktolos’un suyu altın zerrecikleriyle akmaya başlamış.

Euphrates

Bugün ismi Fırat olarak bilinen meşhur ırmak bir zamanlar Medos ismini taşımaktaydı. Efsaneye göre Pers kralı Artakserkses’in oğlu olan Medos, Kordyas’ın kızı Roksane’ye tecavüz etti. Bu işlediği suçun ardından pişmanlık ve korku duyan Medos, kızın babası onu bulmadan kendisini Ksarandas adındaki ırmağa attı ve soğuk sulara kapılarak can verdi. Böylece ırmağın adı Medos olarak değiştirildi.

Bu ırmak bir başka dramatik olay sonrası son ismine kavuşmuştu. Bir zamanlar nehrin civarında yaşayan Euphrates adında bir adam vardı. Bu adamın genç bir oğlu ve herkesten sakındığı bir karısı vardı. Euphrates bir gün karısını yatakta başka bir erkekle uyurken gördü. Kıskançlıktan gözü dönen adam

yataktaki adamın kim olduğuna bakmaksızın üzerine atıldı ve oracıkta öldürdü. Fakat cesedin yüzünü gördüğünde dünyası yıkılmıştı, çünkü yabancı zannettiği kişi öz oğluydu. Euphrates acısını bastıramayınca kendisini Medos nehrine attı. Bundan sonra nehrin adı Euphrates adını aldı.

Mesopotamia (Mezopotamya-iki nehir arası)

Tigre (Dicle) ve Euphrate (Fırat) nehirlerinin kız kardeşi olan Mesopotamia tanrıça Aphrodite'nin rahibesiydi. Mesopotamia'ya tanrıça tarafından nadir rastlanan bir güzellik verilmişti. İşte bu sebepten Mesopotamia'ya aynı anda üç talip birden çıkmıştı. Bostoros adında güvenilirliğiyle tanınan bir adam hakemlik yapması için seçildi. Taliplerden birincisi Mesopotamia'ya değerli bir kupa hediye etti. İkincisi eşsiz değerde incilerle süslü bir tacı başına taktı ve üçüncüsü ise Mesopotamia'yı sımsıkı kucakladı. Hakem Bostoros en kıymetli hediyeği üçüncü talibin verdiği kanaat getirdi ve seçimini bu delikanlıdan yana kullandı. Ancak bu karar diğer adayları öfkelenirdi. Aralarında tartışmaya başladılar ve sonunda birbirlerini katlettiler. Bu yüzden Mesopotamia'nın bakireliği devam etti.

Skamandros

Bugün Troya ovasında akan Kara Menderes'in (Küçük Menderes) antik çağda ismi Skamandros'tu. Bu nehrin sularının kırmızı renkte akmasından dolayı nehre kızıl anlamına gelen Ksantos da denmekteydi. Söylenceye göre nehrin yatağını Zeus kazmıştı. Herakles bu bölgede olduğu sırada susuzluktan yakınlardan babasından bir su kaynağı göstermesini istemişti. Zeus önce yerden bir kaynak fışkırttı ancak Herakles bu kaynağı küçümsedi. Bunun üzerine Zeus toprakta derin bir yarık kazarak Skamandros adındaki büyük su yatağını ortaya çıkardı. Bu nehrin tanrısı olarak geçen Skamandros, Zeus'un oğludur. Achilleus Troya'ya saldırdığında oluk oluk kan akıtmıştı. Bir süre sonra sularında cesetlerin yüzmesine ve kan karışmasına öfkelenen Skamandros, kan dökmeyi bırakmazsa yatağından çıkarak sularıyla onu boğacağı konusunda Achilleus'u tehdit etti. Ancak araya giren madenci tanrı Hephaistos, Skamandros'u sakinleştirdi ve savaşta tarafsız olması konusunda uyardı.

Skamandros'un sularına giren koyunların yünlerinin rengi kırmızıya dönüşmekteydi. Tanrıça Aphrodite'nin Paris'in seçici olduğu güzellik yarışmasına gitmeden evvel saçlarını Skamandros nehrinin sularıyla yıkayarak kızıl ışıltılar verdiği anlatılmaktadır.

Troyalılar soylarının bu nehirden geldiğine inanırlar. Efsaneye göre Troas'ın ilk kralı olan Teukros, nympha İdaia ile Skamandros'un çocuğuydu.

Meandros

Büyük Menderes ırmağının tanrısı olan Meandros tüm nehirler gibi Okeanos ve Thetis'in çocuğuydu. Meandros aktığı yol boyunca topladığı alüv-

yonları, döküldüğü yer olan Miletos limanına yığmaktaydı. Onun yığıldığı alüvyonlar zamanla birikerek Miletos'luların en önemli geçim kaynağı olan limanın girişini kapatmakla tehdit ediyordu. Miletoslular sık sık toplanarak türlü zorluklarla limanı temizlemekle uğraşıyordu. Bu yüzden işlerinden geri kalan Miletoslular sonunda isyan ettiler ve Meandros'u mahkemeye şikayet ettiler. Başlangıçta bir tanrının mahkemeye verilmesi şaşkınlık yaratsa da konuyu dinleyen yargıçlar Miletosluların şikayetlerini haklı bulmuşlardı. Mahkeme sonucunda Meandros Miletoslulara verdiği rahatsızlıktan ötürü cezalı bulundu ve Miletos'a her yıl tazminat ödemeye mahkum edildi.

Strymon

Trakya'da Struma (Karasu) olarak bilinen ırmağın tanrısı Strymon'dur. Strymon savaş tanrı Ares'in oğlu olduğu düşünülen bir Trakya kralıydı. Kral, oğlu Resos'un Troya önünde öldüğünü öğrenince büyük bir acı içerisinde kendisini o zaman adı Plaistinaos olarak bilinen ırmağa attı. Irmak o günden sonra Strymon'un ismini aldı. Strymon ırmağı bir defasında Herakles'e geçit vermemişti. Irmak Tanrının, küstahlığına sinirlenen Herakles yerden söktüğü dev kayaları ırmağın üzerine fırlattı ve sürülerini geçirdi. O günden sonra Strymon ırmağı taşlık zemini yüzünden sandallar için geçilmez hale geldi.

Tanais

Bugünkü Don nehrinin antik ismi Tanais'dir. Tanais, Amozon Lsippe'nin oğludur. Tanais delikanlı olduğunda tüm tanrıları inkar ediyor bir tek savaş tanrı Ares'e tapıyordu özellikle kadınlardan ve tanrıçalardan nefret ediyordu. Onun bu küstahlığına öfkelenen Aphrodite delikanlıya bir büyü yaptı ve böylece Tanais annesine karşı arzu duymaya başladı. Annesine karşı beslediği tutkulu aşk Tanais'in dayanamayacağı hale gelince delikanlı kendisini Amazonios nehrine attı. Böyle nehrin adı Tanais olarak anılır oldu.

Thamyris

Thamyris efsanevi bir müzisyen olarak tanınmaktadır. Son derece yetenekli bir delikanlı olan Thamyris hem çok güzel şarkı söylüyor hem de büyük bir ustalıkla lir çalıyordu. Ayrıca pek çok beste de yapan Thamyris yeteneklerinin yanı sıra yakışıklılığıyla da dikkat çekiyordu. Thamyris'in Homeros'un öğretmeni olduğu bilinmektedir. Homeros'un anlatılarına göre Thamyris kendisine öylesine güveniyormuş ki musikinin kızları olarak bilinen Mousalara yarışma teklif etme cüretinde bulunmuş, hatta ödül olarak Mousalarla sevişme koşulunu koymuştu. Ancak yapılan yarışmada yenilince Mousalar ona küstahlığını ağır bir cezayla ödettiler. Thamyris kör edilmiş, tüm yeteneği elinden alınmıştı. Artık çok değerli lirini çalamayacaktı. Her şeyini kaybeden Thamyris lirini ismi "lir atmak" anlamına gelen Balyra ırmağına atarak sonsuz bir yalnızlığa gömüldü.

Askaniös (İznik gölü)

Herakles kral Theiodamas'ı öldürdüğünde kralın genç oğlunu yanına almış ve bu güzel çocuğu sahiplenmişti. Hylas adındaki bu genci Argonatlar seferinde de yanından ayırmayan Herakles sefer sırasında Gemlik körfezi civarında duraklamış ve ormanda kürek yapımı için odun toplamaya çıkmıştı. Hylas da tatlı su bulmak için ormanın içinde dolaşıyordu. Ancak Askaniös gölünün perileri Hylas'ı görünce delikanlının yakışıklılığına tutuldular ve onu yanlarına çağırıp sularının dibine çektiler. Delikanlının yokluğunu fark eden Herakles ve adamları uzun süre "Hylas! Hylas!" diye onu aradılar ancak fırtına çıkmadan yola çıkmaları gerektiği için Herakles'i ve Hylas'ı almadan yola devam ettiler. Herakles ormanda Hylas'ı aramayı sürdürürken Argonautlar seferlerini başarıyla sürdürerek Kios (Bursa) şehrini kurdular. Argonatlar başlarından geçen pek çok efsaneyle beraber Hylas'ın öyküsünü de gittikleri yerlerde anlatıyorlardı. Bursalılar bu efsaneden ötürü yılın bir gününde Uludağ'a çıkarak "Hylas! Hylas! Hylas!" diye üç defa bağırır, delikanlıyı aramayı sürdürürlermiş.

Tiberinus

Roma mitolojisinde Tiberinus, bir nehre adını veren tanrı olarak geçmesinin yanında bu nehirde can vermiş bir kahraman olarak da anılmaktadır. Romalılar Kuzeyde yer alan toprakları tanrı Mars'a adanmışlardı. Hasat dönemi geldiğinde bu topraklarda yetişen ürünlere dokunulmadı çünkü tek bir ürüne dahi el sürmek tanrıya karşı saygısızlık sayılırdı. Bu sebeple tüm ekinler toplanıp nehre döküldü. Buğdayların oluşturduğu yığın Palatinus eteklerindeki Tiberis adasını meydana getirdi.

Adonis

Suriye kralı Theias'ın Myra ya da Smyrna adında bir kızı vardı. Kral kızının tanrıça Aphrodite'den bile güzel olduğunu söyleme gafletinde bulununca tanrıçanın öfkesini kazandı. Aphrodite, Smyrna'nın içinde babasına karşı duyacağı bir cinsel istek uyandırdı. Smyrna bu isteği fark ettiğinde önce kendisinden utandı ve intihar etmeye niyetlendi; ancak son anda dadısı ona engel olarak bu isteğini tatmin etmesi yönünde aklını çeldi. Böylelikle Smyrna ve dadısı bir plan yaptılar. Genç kız babası fark etmeden on iki gece boyunca onunla sevişti; ancak on ikinci gecenin sonunda Theias kendisine kurulan tuzağı anladı ve bıçağını kaptığı gibi kızının peşine düştü. Smyrna babasından kaçarken bir yandan da tanrılara kurtuluş için yakarıyordu. Onu duyan tanrılar genç kızın bedenini bir mürresafi ağacına dönüştürdüler. Yaklaşık on ay sonra Smyrna'nın dönüştüğü ağacın gövdesi çatlayarak yarıldı ve içinden bir bebek çıktı. Aphrodite bu bebeğin güzelliğine hayran kaldı ve ona Adonis adını vererek, bebeği büyütmesi için ölümler ülkesinde yaşayan Persephone'ye verdi. Persephone bu güzel bebeğe öylesine bağlandı ki onu Aphrodite'ye ge-

ri vermek istemedi. İki tanrıça kavgaya tutuşunca Zeus onlara hakemlik yaptı. Buna göre Adonis yılın dört ayını Aphrodite ile yeryüzünde, dört ayını Persephone ile yeraltında, geriye kalan dört ayı ise nerede isterse orada yaşayacaktı. Adonis kendi isteği doğrultusunda Aphrodite ile daha çok vakit geçiriyordu. Onların arasındaki bu yakınlık Aphrodite'nin sevgilisi Ares'i kıskandırmıştı. Bu sebeple savaş tanrı Ares bir yaban domuzunu Adonis'in üzerine musallat etti ve Adonis'in ölümü bu domuzun boynuzunun açtığı yaradan oldu. Adonis'in bir ağaçtan doğması ve yılın belli aylarında İlkbahar tanrıçası Aphrodite'yle, belli aylarında ise yeraltında ölümler ülkesinde yaşaması onun bitkilerle ilişkilendirilmesine sebep olmuştur. Suriye'de kadınlar Adonis'i için geleneksel bir anma günü yapıyorlardı. Byblos'ta akan bir ırmağa Adonis'in ismi verildi ve onun ölüm yıldönümünde bu ırmağın suları kızıl renkte akmaktaydı. Ayrıca antik Yunan ve Romalılar bu gündönümlerini kutlamak için Adonia adlı bir şenlik düzenlemişlerdi.

Anigros

Herakles Lerne yılanını öldürünce onun zehrini okunun ucuna sürmüştü. Söylenceye göre Herakles'in zehirli okuyla yaralanan Kenthauros Pylenor, Elis'teki Anigros ırmağında yarasını yıkamış ve ırmağın suları sonsuza dek zehre bulanmıştı. Etrafa tiksinti verici bir koku yayan ırmakta balık avlamak da yasaklanmıştı.

Sybaris

Bir zamanlar Delphoi civarında Kirphis dağında Sybaris adında bir canavar yaşıyormuş. Bu canavar Delphoi halkının kabusu gibiymiş. Halk ne tarlalarını ne de hayvanlarını bu canavardan sakılabiliyormuş. Kimse onun karşısında durmaya cesaret edemezmiş. Sonunda Delphoililer bu duruma bir çare bulmak için Apollon'a danışmışlar. Apollon onlara içlerinden genç bir delikanlıyı canavara kurban verirlerse sonsuza dek rahat edeceklerini söylemiş. Bunun üzerine haksızlık olmasın diye delikanlılar arasında kura çekilmiş ve kurada yetenekleri ve yakışıklılığıyla ünlü Alkyoneus çıkmış. Halkının kurtuluşu için kurban olmaya razı olan delikanlının başına bir taç takılmış ve kalabalık bir alayla Kirphis dağına yol alınmış. Yolda ırmak tanrı Ak-sios'un oğlu Eurybates'le karşılaşmışlar. Eurybates kalabalığı görünce onlara merakla nereye gittiklerini sormuş. Kendisine anlatılan hikayeden ve genç Alkyoneus'tan çok etkilenmiş. Bu yakışıklı gencin canavara kurban edilmesine engel olmak için onun yerine geçmeyi teklif etmiş. Sonra da kurban edilmek üzere canavarın yaşadığı mağaranın önüne gelmiş. Hemen içeri girip canavarın şaşkınlığından yararlanarak üzerine atılmış ve canavarı tuttuğu gibi dışarıya fırlatmış. Dışarıda bekleyenlerin önünde kafası patlayan canavar Sybaris sonsuza kadar yok olmuş, ama onun kafasının patladığı yerden bir kaynak fışkırmış ve bu kaynak onun adıyla anılır olmuş. Bu olaydan

etkilenen Lokris'liler Güney İtalya'da kurdukları şehirlerine Sybaris adını vermişler.

Lethe

Öç tanrıçası Eris'in kızı olan Lethe'nin adının anlamı unutmadır (nisyan). Ölüler ülkesinde Lethe'nin ismini verdiği bir kaynak bulunuyordu. Ölüler ülkesine giriş yapan ölüler geçmişte yaşadıklarını unutmak için bu kaynağın suyundan içiyorlardı. Ölüler ülkesinde yaşayan ruhlar da yeryüzündeki hayatlarına başlamadan önce bu kaynaktan içiyor ve ölüler ülkesindeki deneyimlerini unutuyorlardı.

Aynı isimli bir başka kaynak da Boiotia'daki bir kahinlik merkezinde bulunuyordu. Lethe kaynağından içenler geçmişi unutuyordu, buna karşın aynı yerde bulunan bir başka kaynağın; Mnemosyne'nin suyundan içenler ise unutulanları hatırlıyorlardı.

Kydnos (Tarsus çayı)

Kilikia'daki meşhur bir efsanede yarısı nehir yarısı insan olan Kydnos, ismini Tarsus çayına vermişti. Kydnos'un oğlu Parthenios da Tarsus şehrine Parthenion ismini vermişti. Kydnos, Komaetho adında çok güzel bir kızla aşk yaşıyordu ve Komaetho gece gündüz Tarsus çayının başından ayrılamıyor, sevgilisiyle muhabbete dalıyordu. Bu aşk sonunda Komaetho ve Kydnos evlenerek hayatlarını birleştirdiler. Böylece Komaetho Tarsus çayının yanından bir daha hiç ayrılmadı.

Theromodon (Terme çayı)

Karadeniz'in güney kıyılarında yani Pontus-Auxinus'da bugün Çarşamba ve Ünye olarak bilinen yerlerin arasında yer alan sahile Theromodon adı veriliyordu. Burası savaşçı kadın topluluğu Amazonların vatani olarak kabul edilmektedir. Herakles, kendisine verilen on iki görevden birisi olan Amazonlarla burada çarpışmış ve kraliçeleri Hippolyte'yi katletmişti. Savaş tanrısı Ares'in kraliçe Hippolyte'ye armağan ettiği kıymetli kemer böylece Herakles'in eline geçmişti.

Parthenius (Bartın çayı)

İsmi Artemis'ten alan bu çayın etrafında dolaşan tanrıça sık sık Parthenius'un sularında yıkanır. Parthenius'un çevresinde yaşayanlar Tanrıça Artemis'e tapınırlardı. Roma hükümdarı Markus Aurelius dönemine ait bir madalyada yere uzanmış yakışıklı bir delikanlı sağ elinde bir kamış tutarken betimlenir. Bu delikanlının sol dirseği bir kayaya dayalıdır ve buradan bir kaynak çıkmaktadır. Bu kaynak Parthenius'dur ki Bartın Çayı'na ve Bartın'a ismini vermiştir.

İanus

İanus en eski Roma tanrılarında birisidir. Biri başının önünde ve diğeri arkasında olmak üzere iki yüzü vardı. Bu sayede her şeyi görebilir, duyabilirdi. İanus tanrılaştırılmadan önce Roma'da hükümdarlık yapmıştı. Onun zamanında Roma büyük bir zenginlik ve huzur ortamına sahipti. Roma'da ilk para İanus zamanında kullanılmıştı. En eski bronz sikkelerin bir yüzünde İanus'un tasviri öteki yüzünde ise bir gemi pruvası yer almaktaydı. Teselya'dan İtalya'ya geçiş için gemi kullanılması yine İanus'un keşfiydi. İanus ölümünden sonra tanrılaştırılmış ve adına bir tapınak inşa edilmişti. Bir keresinde Sabinler Roma'ya saldırdıklarında İanus bir mucize gerçekleştirip önlerinde sıcak bir su kaynağı fışkırtmış ve Sabinleri kaçırtmıştı. O günden sonra barış zamanı hariç olmak üzere İanus tapınağının kapıları hep açık bırakılıyordu. Böylece İanus'un Romalılara daha kolay yardıma koşacağına inanılıyordu. İanus'un İturna isminde bir Nympha olan karısının adına yaptırdığı bir su nak ve kaynak Roma'da İanus tapınağının yakınında yer alıyordu. İkisnin evliliğinden Roma'daki kaynakların tanrısı Fontus (Fons) dünyaya gelmişti. Onun adıyla düzenlenen Fontinalia; kaynaklar bayramı kutlanılmaktaydı.

Nausikaa

Odysseus ülkesinden ve karısından uzakta yıllarca sürdürdüğü maceralarla dolu yolculuğu sırasında pek çok felaketle karşılaşmıştı. Karısı Penelope onu büyük bir umutla hiç vazgeçmeden beklemeyi sürdürüyordu. Ancak Odysseus bir türlü İthaki'ye dönmeyi başaramıyordu. Odysseus Kalypso adasından ayrıldığında gemisi büyük bir fırtına sonucu batmış, kendisi dalgalarla boğuşarak baygın bir halde bir adanın kıyısında karaya vurmuştu. Tanrıça Athena ona yardım etmek ve İthaki'ye dönmesini sağlamak için bir plan yaptı. Adada yaşayan kral Alkinoos'un kızı Nausikaa'nın rüyasına girerek onu çamaşır yıkamak için dereye gitmesi konusunda yönlendirmişti. Sabah olunca Nausikaa hemen hizmetçilere haber salmış ve annesinden çamaşır yıkamaya gitmek üzere müsaade almıştı. Kalabalık bir hizmetli grubuyla dereye giden genç kız iş bitiminde top oynayarak eğlenen hizmetçilerini seyre dalmıştı ki onlardan birinin çığlığıyla irkildi. Top deniz kıyısına kaçtığı anda onu almak için koşan hizmetçi kız kıyıda çırılçıplak yatan Odysseus'u görmüştü. Hizmetçilerin başına toplanarak çılgılık atmalarına uyanan Odysseus hemen çıplaklığını çalılarının arkasına gizlenerek örtmeye çalıştı. O sırada kıyıya gelen Nausikaa hizmetçilerini kaba davranmakla suçlayıp, azarladıktan sonra büyük bir nezaketle Odysseus'u selamladı. Ona giyecek bir şeyler bulup, yiyecek ikram etti. Odysseus da Nausikaa'ya bir Nympha gibi davrandı. Son derece ince ve kibardı. Nausikaa bu yakışıklı adamdan çok etkilenmişti. Genç kız Odysseus sayesinde kendisini gerçekten bir kaynağın nymphası gibi hissediyordu. Akşam olunca Nausikaa saraya dönmek üzere hizmetçileri ile arabalara bindi. Sarayın yerini Odysseus'a gösterdi ve davet etti. Odysseus bir-

kaç gün sarayda konuk oldu. İyi bir şekilde ağırlandı. Bu sırada Nausikaa ona aşık olduğunu daha iyi anlamış ve ona eş olmaya niyetlenmişti. Kral da kızını bu kahramana vermeye gönüllüydü. Ancak Odysseus'un İthaki'de bir evi ve karısı olduğunu öğrendiklerinde onu nezaketle uğurlamak dışında yapacak bir şeyleri kalmamıştı.

Asopos

Asopos ırmak tanrısıdır. Bir gün kızı Aigina ortadan kaybolunca ırmak tanrı her yerde onu aramaya başlamıştı. Asopos Korinthos'a geldiğinde burada Sisypheos'la karşılaştı. Sisypheos eğer akropolisdeki tapınağında kendisine bir su kaynağı verirse Irmak tanrıya kızını kimin kaçırdığını söyleyecekti. Bunun üzerine Asopos Peirene kaynağını Sisypheos'a verdi. Sisypheos da Asopos'a kızını kaçıran kişinin Zeus olduğunu söyledi. Zeus, Aigina'yı Oinone adasına götürmüştü. İkisinin birlikteliğinden bir oğulları bile olmuştu. Asopos Zeus'un yatağına girip kızını almaya kalkışınca Zeus onu yıldırımlarıyla çarptı. Ancak sonra yaptığından pişman olan Zeus Asopos'u bir ırmağa çevirdi ve bu yüzden Asopos ırmağının yatağında bolca kömür bulunmaktaydı. Sisypheos'u ise cehenneme gönderdi. Sisypheos burada sonu gelmeyen bir işkenceyle cezalandırılmıştı. Buna göre Sisypheos ağır bir kayayı büyük zorluklarla yokuş yukarı çıkarmak zorundaydı; ancak yokuşun tepesine geldiğinde işkence bitmiyor ve ağır kaya tekrar aşağıya yuvarlanıyordu. Böylece Sisypheos'un çektiği zahmet hiçbir zaman son bulmayacaktı. Aigina ise daha sonra Teselya'ya giderek Aktor'la evlendi ve ondan Patroklos'un babası olacak erkek çocuğunu doğurdu. Zeus Oinone adasının ismini değiştirerek sevgilisine atfen ona Aigina adını verdi.

Hagno

Zeus doğduğunda üç nymphe onun bakımını üstlenmiş ve sağlıklı bir şekilde büyümesine yardımcı olmuşlardı. Bu saygıdeğer nymphealardan birisi Hagno idi. Hagno, Lykeos'taki suyu yaz kış hiç kurumayan bir pınarın nympheasıydı. Bir yıl Lykeos'ta çok uzun bir kuraklık yaşandığında rahipler Zeus'a bir yardım göndermesi için yalvardılar. Hagno pınarı başında tanrıya kurban sunumunda bulundular ve bir meşe dalını pınarın suyuna daldırdılar. İşte o zaman su bulandı ve pınardan göğe yükselen devasa bir bulut Lykeos'un üzerine günlerce süren bereketli bir yağmur yağdırdı.

Denizler ve Boğazlar

Karadeniz (Pontos Euxinus)

Poseidon'un oğullarından olan Pontos, adını Karadeniz'e vermiştir. Pontos Euxinus, konuksever anlamına gelmektedir.

Aigeus (Ege Denizi)

Girit kralı Minos Poseidon'un denizden çıkardığı Minos Boğası'nı söz verdiği halde tanrıya kurban etmeyince Poseidon intikamını almak için Minos'un karısı Pasiphae'yi bu boğaya aşık etmişti. Pasiphae bu boğayla sevişti ve bunun sonucunda Minotauros adında insan vücutlu boğa başlı bir canavar dünyaya geldi. Kral Minos, Atinalı sanatçı Daidalos'a karışık koridorlardan oluşan bir saray yaptırdı ve canavar boğayı buraya kapattı. Minos Atina'ya zorla kabul ettirdiği bağ karşılığında her yıl yedi erkek yedi kız Atinalıyı boğaya kurban olarak alıyordu. Günlerden bir gün Atina kralı Aigeus'un oğlu Theseus, bu boğayı yenmeyi kafasına koydu ve kurbanlardan biri gibi Minos'a gitmeye karar verdi. Theseus gitmeden evvel yaşlı babasına Minos'tan sağ dönerse gemisine beyaz yelken takacağını şayet ölürse gemide siyah yelken olacağını söyledi. Theseus Girit'e gitti ve Minotauros'u öldürmeyi başardı. Ancak dönüş yolunda verdiği sözü unuttu ve gemisine beyaz yelken çekmedi. Gemiye uzaktan gören kral Aigeus oğlunun öldüğünü zannederek kendisini denize attı. Bu deniz o günden sonra kralın adıyla anıldı; Aigeus yani Ege denizi oldu.

Cebelitarık boğazı

Herakles görev sebebiyle Afrika kıyıları boyunca seyreliyordu. Ancak hava aşırı sıcaktı ve güçlü Herakles bile susuzluk ve yorgunluğa zorlukla direniyordu. Herakles Afrika'yla Avrupa kıtasının bağlantı noktasını parçalayarak kara parçalarını birbirinden ayırdı iki kıta tekrar birleşmesin diye de önlerine diktiği sütunlarla yerlerine sabitledi. Bu sütunlar meşhur "Herakles Sütunları" arada açılan boğaz ise Cebelitarık boğazıdır. Herakles burada güneşin yakıcı oklarına çok öfkeleniğinden ona karşı hiddetlendi. Ancak güneş onu yatıştırdı ve kendisini okyanus üzerinde taşıyan su zambağı biçimindeki kupayı Herakles'e verdi. Ertesi sabah Herakles bu kupaya binerek boğazı geçti ve yoluna devam etti.

İonia körfezi ve Bosphoros geçidi

Çok güzel bir genç kız olan İo bir gün rüyasında Zeus'u kendisini nehrin kıyısına çağırırken gördü. İo bu rüyayı babasına anlattı, babası da kahinlere danıştı. Kahinler adama, eğer ailesinin Zeus'un yıldırımlarıyla küle dönmesini istemiyorsa kızını oraya göndermesi gerektiğini söylediler. Bunun üzerine İo Zeus'la buluştu ve onunla birlikte oldu. Ancak Zeus'un karısı Hera durumdan şüphelenmişti. Hera'nın İo'ya bir şey yapmasından korkan Zeus, güzel kızı bir düveye dönüştürdü ve ikna olması için düveyi Hera'ya hediye etti. Kurnaz Hera Zeus'tan sakınmak için bu düveyi yüz gözlü bekçisi Argos'un gözetimine verdi. Ancak yine de Zeus zaman zaman boğa kılığına girerek zavallı İo ile birleşiyordu. Zeus sevgilisinin çektiği ıstıraba çok üzül- düğünden Hermes'i Argos'u öldürmesi için görevlendirdi. Hermes her yer-

de gözü olan bu canavarı öldürmek için pusu kurdu ve Argos uykudayken önce onun yüz gözünü birden kör etti sonra da hiçbir şey göremeyen canavarı kolaylıkla avladı. Hera Argos'un başına gelenlere çok öfkeleni ve acısını İo'dan çıkarmak istedi. Zavallı İo'nun üzerine bir sığır sineği musallat etti. İo bu sineğin ısırtıklarından deliye dönmüş azgın boğa gibi koşup duruyordu. Yunanistan kıyıları boyunca koştu. Onun geçtiği körfez İonia Körfezi adını aldı. Sonra da Asya ve Avrupa kıtasını birbirinden ayıran boğaza atladı ve boğazı yüzerek geçti. Bu boğaza da "inek geçidi" Bosporos adı verildi.

Çanakkale Boğazı (Helles Pontos)

Orkhomenos kralı olan Athamas'ın ilk karısı Nephele'den Helle adında bir kızı ve Phriksos adında bir oğlu vardı. Kral daha sonra ikinci kez İno adındaki bir kadınla evlendi. İno kurnaz bir kadındı ve ileride tahta çıkacak kişinin kendi çocuğu olmasını istiyordu; bu sebeple üvey oğlu Phriksos'dan kurtulması gerekiyordu. Kurnazca bir plan yapan İno kocası Athamas'a oğlu Phriksos'u Zeus'a kurban etmesi gerektiğini söyledi. Athamas tanrının zulmünden ürktüğü için istemeyerek Phriksos'u kurban etmeye ikna oldu. Ancak Athamas tam çocuğu kurban edecekken Zeus, Hermes'le bir koç gönderdi. Bu koç insan gibi konuşabilir ve ayrıca kuş gibi uçabilirdi. Nephele hemen oğlu Phriksos'u ve kızı Helle'yi bu koça bindirdi. Koç havalandı. İki çocuk koçun yünlerine sıkıca sarılmış aşağıya bakıyorlardı. Ancak Helle tam Ege ile Marmara'yı ayıran boğazın üzerinden geçerlerken dengesini kaybetti ve suya düştü. Bugün Çanakkale boğazı olarak adlandırılan boğaz Helles Pontos adını bu şekilde aldı.

Hero ve Leandros

Hellespontos'un Avrupa kıyısında yer alan Sestos adındaki kentte tanrıça Aphrodite için yapılmış görkemli bir tapınak bulunmaktaydı. Her baharda havaların güzelleşmesiyle civar bölgelerden gelen insanlar tanrıça adına bayram kutlardı. Buraya gelen kişilerin pek çoğu tanrıçadan kalplerini iyi edecek bir aşk dilemek için tapınakta dua ederlerdi. Bir Aphrodite bayramında Hellespontos'un karşı kıyısındaki Abydos kentinden gelen Leandros'ta aynı amaçla tapınakta bulunuyordu. Leandros burada Aphrodite tapınağının rahibelerinden Hero'yu gördü ve ona aşık oldu. Hero güzelliğiyle Aphrodite'nin bir yansıması gibiydi. Güzel rahibe Leandros'un bakışlarını fark ettiğinde içinde bir ateş hissettiyse de başta bunu belli etmekten kaçındı. Çünkü Hero bir rahibeydi ve sonsuza dek tanrıçanın hizmetinde bakire olarak kalmaya ant içmişti. Her şeye rağmen kalbinde ilk kez böylesi bir heyecan duyuyor, bu duygunun aşk olduğunu biliyor ve endişe ediyordu. Leandros'un ısrarlı bekleyişi karşısında çaresiz kalan Hero sonunda tüm korkularını bir kenara itip onunla birlikte olmayı kabul etti. Ancak Hero Hellespontos sahilinde yüksek kayaların üzerine kurulu bir kalede yaşıyordu ve Leandros'la ancak gizli giz-

li buluşabiliyordu. Bu sebeple her gece karşı kıyıdan sulara atlayan Leandros sevgilisinin yaşadığı kaleye kadar yüzüyordu. Leandros karanlıkta yolunu kaybetmesin diye Hero Kalenin üzerine bir meşale dikmişti. İki sevgili her gece sabaha kadar hasret gideriyor fakat gün aydınlanmadan Leandros tekrar yüzerek geri dönüyordu. Böyle bir bahar geçti ve soğuk kış günleri kendini göstermeye başladı. Hero sevgilisin kışın kabaran boğaz sularında karşıya geçmesinin tehlikeli olacağını düşünerek Leandros'tan gelecek bahara kadar boğazı geçmemesini istedi. Bu iki aşık içinde çok zor bir karardı. Karşılıklı kıyılarda birbirlerini ayıran azgın dalgalara bakarak hasret çekiyorlardı. Sonunda bir gün daha fazla özlem çekmeye dayanamayan Leandros sulara atladı. Ancak karanlık bulutlar denizin üstüne çökmüş, dalgalar dört yanını sarmıştı. Leandros meşalenin ışığını görmek için çabaladıkça onu çeken dalgalar görüşünü engelliyordu. Sonunda hiçbir ışık göremeden sularla boğuşan Leandros güçsüz düşerek, bedenini sulara teslim etti. O gece içinde bir ateş hisseden Hero kıyıya giderek denizi izlemiş, sevgilisinin başına bir şey geldiğini hissetmişti. Sabahın ilk ışıklarıyla Leandros'un suda yüzen cesedi ortaya çıktığında Hero çılgına döndü ve kendisini kayalardan denize atarak sevgilisine kavuştu.

Adalar ve Yarımadalar

Delos Adası

Zeus ve Leto'nun sevişmeleri sonucunda Leto ikizlere hamile kalmıştı. Ancak Zeus'un kıskanç karısı tanrıça Hera, ondan saklamalarına karşın Leto'nun kendi kocasından hamile kaldığını anlamış ve onun doğumuna engel olmak istemişti. Hera'nın gazabından korktukları için yeryüzünde hiçbir yer Leto'nun doğumuna izin vermiyordu. Bir tek suyun üzerinde yüzen ve Ortygia olarak anılan, çorak topraklarla kaplı ada kaybedecek bir şeyi olmadığından olsa gerek Leto'ya doğum için toprağını açtı. Leto buradaki tek ağaç olan bir palmyenin altında ışığın tanrısı Apollon'u doğurdu. Ayın yedinci günü olduğu için kutsal kuğular adanın etrafını yedi kez turladılar. Zeus bu adayı dört sütunla denizin dibine bağladı. Işığın tanrısı burada doğduğu için ada "parlak" anlamına gelen Delos adını aldı. Işığın tanrısının doğumuna ev sahipliği yapan Delos adası daima seçkin bir yer olarak saygınlık kazandı.

Leuke (Beyaz Ada)

Akhilleus, Helene (bazı versiyonlarda *İphigeneia*, *Medeia* ya da *Polyksene*) ile evlenerek Karadeniz'de Tuna nehri ağzında yer alan Leuke adasına yerleşmişti. Büyük bir şölen eşliğinde yerleştikleri adada ömür boyu güzel bir hayat sürmüşlerdi. Tanrılar da onları tebrik ederek rahatsız edilmelelerini önlemek için bu adaya ölümlülerin ayak basmalarına engel olmuşlardır.

Bir başka söylenceye göre Akhilleus Troya'da öldürüldüğünde annesi Thetis onun cesedini bu adaya getirmişti. Bu olaydan sonra denizciler bu adadan gündüzleri silah sesleri, geceleri kadeh sesleri ve şölen müzikleri duymaya başlamışlardı. Bu sebeple Akhilleus'un ölümünün ardından bu adada farklı bir şekilde yaşamayı sürdürdüğüne inanılmıştır.

Ekinai Adaları

Irmak tanrı Akheloos bir gün kendi kıyılarında tanrılara adak sunan dört nymph'a gördü. Nymphalar adaklarını sunarken Akheloos'un adını saymamışlar başka tanrıları hatırlamışlardı. Bu saygısızlığa öfkelenen tanrı sularını kabarttı ve nymphaları denize sürükledi. Dört nymph'a burada adaya dönüştüler. Daha sonra Akheloos'un aşık olduğu bir nymph'a olan Perimele doğum yapacağı sırada babası Hippodamas tarafından Akheloos ırmağına atıldı. Sonunda bu nymph'a de bir adaya çevrildi ve Akheloos'un denize açılan ağzında yer alan beşinci ada oldu (ayrıca bakınız Akheloos ırmağı).

Syme (Simi) Adası

Rodos'taki bir şehre adını veren kahraman İalysos'un Dotis'ten olan kızı Syme, Glaukos tarafından kaçırıldı ve onunla evlenmek zorunda kaldı. Glaukos, Rodos ile Knidos yarımadası arasındaki adayı ele geçirerek yerleşti ve çok sevdiği buraya karısının adını verdi. Syme adası bugün Simi veya Sömbeki olarak bilinmektedir.

Lemnos (Limni) adası

İlyada'da anlatılana göre Zeus ve Hera Herakles konusunda bir tartışmaya tutuşmuşlar ve oğulları Hephaistos (Vulcanus) annesi Hera'nın tarafını tutmuştu. Buna öfkelenen Zeus, Hephaistos'u bacağından tuttuğu gibi Olympos'tan aşağıya fırlattı. Lemnos adasına düşen ateş tanrısı Hephaistos, ne şans ki Lemnosluların onu havada yakalamaları sayesinde sadece topal kalmış, parça parça olmaktan kurtulmuştu. Tanrı adalılara minnet göstergesi olarak demir ocağını burada kurdu. Hephaistos bu sayede Lemnos adasının en hatırı sayılır tanrısı olmuştu. Hephaistos'un karı-

sı tanrıça Aphrodite kocasını Ares ile aldattığında Lemnoslular tanrıçayı ayıplayarak onun adına hiçbir kutsal merkez kurmadılar. Aphrodite adalılarının bu küstahlığı karşısında Lemnoslu kadınların tenlerine iğrenç bir koku bulaştırdı. Bu yüzden Lemnos da yuvalar yıkıldı. Erkekler karılarının pis kokusundan tiksindikleri için onlarla aynı yatağa girmez oldular ve Trakya'ya gidip oradaki kadınlarla arzularını yatıştırdılar. Lanetli Lemnos kadınları birlik olup adadaki tüm erkekleri kestiler ve Lemnos yalnızca kadınların yaşadığı bir ada oldu.

Tenedos (Bozcaada)

Troya savaşında, Yunanların kentin içine girmeleri ancak bir mucize ile gerçek olabilirdi. Bu mucizeyi Odysseus ve arkadaşları keşfetmiş ve kocaman bir tahta at yapmışlardı. Yunanlar savaştan çekildiklerini ilan etmiş ve bütün gemileri Tenedos'un arkasına saklamışlardı. Troyalılar gemilerin çekildiğini görünce bu tuzağa düşmüş ve tahta atı surlardan içeriye kendi elleriyle geçirmişlerdi. İşte böylece Odysseus ve adamları hiç güç harcamadan aşılması imkansız Troya surlarını tahta atın karnında güvenle geçmişlerdi. Hiçbir şeyden haberi olmayan Troyalılar zaferin kendilerine ait olduğunu, düşmanların çoktan kaçtıklarını zannediyorlardı. Gece yarısı Troya zafer şöleninden yorgun sızmışken tahta atın karnından çıkan adamlar muhafızları etkisiz hale getirmiş, Yunan askerlerine Troya kapılarını buyur edercesine açmışlardı. Tenedos adası bu anlamda Troya'nın yenilgisine hizmet etmişti. Ada eski çağlardan itibaren bağlarıyla ünlenmiştir. Tanrıça Demeter'in resimleri adada bulunan malyaların üzerinde buğday başakları ve üzüm salımlarıyla beraber yer almaktadır. Ayrıca adada bir de Apollon tapınağı olduğu antik yazarların anlatımlarından bilinmektedir. Tenedos adasının ismi Tenes'ten gelmektedir. Tenedos adasında yaşayan Tenes Apollon'un oğlu olarak kabul ediliyordu. Troya savaşı sırasında Akhilleus bu adaya çıkarak ne var ne yoksa yağmalamıştı. Akhilleus ona engel olmak isteyen genci kim olduğunu bilmeden öldürmüş daha sonra onun Tenes olduğunu öğrenince Apollon'un oğlunu öldürmekten dolayı büyük pişmanlık duymuştu. (Ayrıca bakınız Tenes ve Kyknos).

Rodos

Güneş'in güzeller güzeli bir karısı vardı ve Rhodos adası bu kadının ismini taşımaktaydı. Bu münasebetle de Rodos Güneş'in (Helios) adası olarak benimsenmişti. Kıskaç, korkunç bakışlı Telkhinler bu adada yaşıyorlardı (bkz Telkhinler).

Uitulus (İtalya)

İtalya adı Latince "uitulus" yani "dana" anlamına gelir. Söylenceye göre Herakles'in boğalarından biri sürüden ayrılarak, kaçmış ve İtalya ile Sicil-

ya'yı ayıran boğazı yüzerek geçmişti. İtalya'nın ismini bu söylenceden aldığı sanılmaktadır.

Yıkanan Tanrıçalar

Aphrodite (Venüs)

Aşk ve güzellik tanrıçası Aphrodite ile ilgili iki farklı öykü anlatılır. Bunlardan birinde Aphrodite, Ouranos'un Kronos tarafından kesilen cinsel organı denize düşünce denizin rahmine düşmüş ve köpüklü dalgalardan dünyaya gelmişti. Aphrodite bu anlamda "tanrının tohumlarından doğan kadın" olarak simgeleştirilir. Bu sebeple tanrıçaya Yunanca "sudan çıktım" anlamına gelen Anadiyomai sözcüğünden türetilen Anadyomene ek adı verilmiştir. Aphrodite'nin bir ilkbahar gününde köpüklü dalgalarla Kıbrıs adası kıyısına bir istiridye kabuğu içinde bırakıldığı anlatılır. Güzeller güzeli tanrıça bir inci misali deniz kabuğunun içinden doğmuş ve daha sonra diğer tanrıların yanına Olympos'a götürülmüştür.

Aphrodite'nin kusursuz çıplaklığının bir ölümlü tarafından görülmesi yasaktı. Aphrodite aşığı Ares'le seviştikten sonra vücudunu berrak sularda tazelirken Apollon'un oğlu Erymanthos onu gördü. Tanrıça Erymanthos'u bu suçu işlediği için kör etti. Apollon da oğlunu kör ettiği için Aphrodite'den intikam aldı ve tanrıçanın çok sevdiği Adonis'i bir yabandomuzunun darbesiyle öldürttü.

En ünlü yıkanan Aphrodite heykeli Knidoslu Aphrodite heykeli idi. Koslular (İstanköy Adası) M.Ö. 4. yy'da yaşayan en büyük heykeltıraşlardan birisi olan Praxiteles'e kentlerinin koruyucu tanrıçası olan Aphrodite'yi temsil edecek bir heykel siparişi vermişlerdi. Praxiteles heykel sanatında o ana

kadar kimsenin cesaret edemediği bir şeyi yapmış tanrıçanın bir giysili heykelini yaparken bir de çıplak yıkanırken gösteren bir heykelini yaparak Kosluların önüne koymuştu. Koslular çevrenin ve tanrıçanın öfkesinden korkarak giysili olan heykeli satın almışlardı. Tanrıçayı ilk kez çıplak tasvir eden ikinci heykeli de Kni-

Aphrodite'nin dalgaların köpüğünden doğuşu
(Boticelli 1484-86), Christou P.- Papastamatis K. 1988.

Aphrodite ve Eros, Boardman, 1994.

doslular satın almışlar ve yuvarlak bir tapınak yaparak herkesin görebileceği bir biçimde heykeli yerleştirmişlerdi. MS. 2.yy'da yaşamış olan Lukianas ziyaret ettiği heykeli hayranlık içinde betimledikten sonra, bu heykelle ilişkili olarak görevlilerin kendisine aktardığı bir olay anlatır. Buna göre, Knidos kentinin saygın ailelerinden birisinin genç oğlu Aphrodite heykelini görerek ona tutulmuştu. Hergün sabahdan gelerek Praxiteles'in yonttuğu bu heykel karşısında akşama kadar oturup hayranlıkla izliyormuş. Bir

gün nasıl olmuşsa görevliler onun tapınağın içinde olduğunu görmemişler ve kapıyı üzerinden kapatıvermişler. Aphrodite'ye hayran olan genç de sabaha kadar tanrıçanın heykeli ile sevişmiş. Lukianas'a göre tanrıçanın heykelinin mermer bacasında bulunan bir iz bu geceden kalmaymış.

Artemis (Diana)

Artemis Yunan mitolojisinde doğum ve av tanrıçasıdır. Kardeşi Apollon güneşi temsil ederken o da ayı temsil eder. Oku ve yayıyla birlikte betimlenmektedir. O erkeklerin egemenliğini kabul etmeyen ve vahşi hayvanlara hükümler yapan tanrıçadır. Artemis Amazon savaşçılarından da koruyucu tanrıçası olarak kabul edilir. Küçük Asya'da Ephesos bölgesinde bereket tanrıçası olarak tapım görmüştür. Artemis sert mizaçlı bir tanrıçadır. Artemis bir gün yıkanırken Ares'in oğullarından Kalydon onu görmüş ve tanrıça tarafından Akhelooos ırmağı kenarında Kalydon adı verilen dağda bir kayalığa dönüştürülmüştü.

Siproites adındaki Giritli bir avcı da ormanda avlandığı sırada tanrıça Artemis'i bir pınarda yıkanırken gördü. Tanrıça bu adamı derhal bir kadına dönüştürdü.

Athena (Minerva)

Tanrıça Athena'nın en önemli özelliği babası Zeus'un başından doğmuş olmasıdır. Tanrıça Zeus'tan doğduğunda bir yetişkin görünümündeydi ve silahlarla donanmıştı. Savaş ve akıl tanrıçası olan Athena bakire kalma konusunda son derece katı bir fikre sahipti. Kendisini ona adayan genç kızlar da bakire kalmaya ant içlerlerdi.

Athena bir gün yakın arkadaşı nymphe Khariklo ile Hippokrene pınarında yıkanıyordu. Bu sırada o bölgede avlanan Khariklo'nun oğlu Teiresias

onları görmüş tanrıça da o anda delikanlının gözlerini kör etmişti. Khariklo tanrıçanın oğluna bu denli ağır bir ceza vermesine gücenerek, tanrıçaya kırılmıştı. Ancak ölümsüzleri hele ki bakire Athena'yı çıplak görmek büyük bir günah olduğundan Teiresias'ın cezasız kalması imkansızdı. Ancak yine de Athena arkadaşının gönlünü almak adına Teiresias'a kızılıcak ağacından bir değnek verdi böylece değnek ona göz oldu, kör değilmişçesine yönünü bulabiliyordu. Tanrıça bir de Teresias'ın kulaklarını arındırdı ve Teresias kuşların dilini anlamaya başladı. Bu onda kehanet yeteneğinin gelişmesine de neden oldu. Tanrıça son olarak Hades'ten Teiresias öldüğünde dahi bu yeteneklerini koruyacağına dair teminat aldı. Khariklo ve Teiresias Tanrıçaya verdiği bunca armağan karşılığında aldığı her şeye rağmen minnettar kaldılar.

Athena,
Christou P - Papastamatis K. 1988.

Yağmur Mitosları

Zeus

Zeus Yunan mitolojisinde tanrıların en büyüğü olarak görülür. O ışığın, gökyüzünün ve yıldırımların tanrısıdır. Zeus düzenin korunmasını sağlamakla yükümlü baş tanrıydı. O yıldırımlar gönderir ve yağmurlar yağdırırdı.

Danae

Argos kralı Akrisios bir oğlu olmasını istiyordu ancak karısı Eurydike ona Danae adında bir kız doğurmuştu. Kahinlere danışan Akrisios kızının bir erkek çocuk doğuracağını ve bu çocuğun Akri-

Zeus'un doğumu, Mavromataki, 1997.

sios'u öldürerek tahtına yerleşeceğini öğrendi. Bunun üzerine Akrisios yeraltında tunçtan bir oda yaptırarak kızı Danae'yi buraya kapattı. Bu şekilde kızının biriyle ilişkiye girmesine imkan olmayacağını zannediyordu. Oysa Zeus Danae'yi görmüş ve çok beğenmişti. Tanrı bir gün altın yağmuru olarak tunç kulübenin boşluğundan süzülerek içeriye girdi ve Danae'yi döledi. İşte Zeus ve Danae'nin oğlu olan Perseus bu şekilde rahme düştü (bakınız Perseus).

Alkmene

Zeus döleyen tanrıydı. Pek çok tanrıçadan çocukları olmuştu aynı zamanda ölümlülerle de birliktelikleri olan tanrı güzelliği eşsiz nitelikte olan ve Amphitryon'un karısı ölümlü Alkmene'yle de aşk yaşamıştı. Bir gün Amphitryon seferdeyken Zeus onun kılığına girmiş ve Alkmene'yle sevişmişti. Tanrı, güneşin doğuşunu üç gün boyunca engellemiş ve bu süre zarfında durmadan Alkmene'yle sevişmişti. Ancak sonunda Amphitryon seferden dönünce gerçek açığa çıkmıştı. Alkmene ikizlere hamileydi. Bu çocuklardan birisi Zeus'un oğlu yeryüzünün en güçlü kahramanı Herakles diğeri ise Amphitryon'un oğlu İphikles'di. Çocuklar birer gece arayla dünyaya geldiler. Amphitryon duyduğu öfkeden deliye döndü ve karısını büyük bir odun yığınının üzerine yatırarak yakmak istedi. Ancak gökyüzü güneşli olmasına karşın Zeus gökten sağanak yağış göndererek oğlunun annesini ölümden kurtardı. Bu mucize karşısında Amphitryon'un öfkesi kırıldı ve Alkmene'yi affetti.

Odysseus

Meşhur Odysseia efsanesinin konusunu oluşturan antik çağın önemli kahramanı Odysseus İthaki adasında, Neriton dağında dünyaya gelmiştir. Annesi Antikleia şiddetli bir yağmura yakalanmış ve sular izin vermediği için Neriton dağına sığınmış, Odysseus'u da burada dünyaya getirmişti. Odysseus'un isminin, Yunancada aşırı yağın yağmur için kullanılan yerleşmiş bir deyim olan "Zeus yola yağıyordu"dan esinlenilerek konulduğu sanılmaktadır.

Sarpedon

Sarpedon, Zeus ile Europa'nın oğluydu ve Lykia bölgesinin kralıydı. Çok adaletli ve şefkatli bir insan olan Sarpedon halkı tarafından çok sevilirdi. Onun zamanında Lykia ülkesi bolluk ve bereket içindeydi. Troya savaşı olduğunda Sarpedon da Troyalılara yardıma koşmuştu. Savaş alanında Patraklos'un üzerine saldırmış ancak sonunda kendisi öldürülmüştü. İyi kalpli kralın cansız bedeni savaş alanına serildiğinde Zeus oğlunun haline öylesine dertlendi ki kanlı gözyaşları gökten kan yağmuru olarak Troya ovasının üzerine yağdı.

Suya Bırakılan Yaşamlar

Hephaistos

Ateşin tanrısı Hephaistos total bir tanrıydı. Tanrıça Hera, Zeus'un Athena'yı başından doğurmasına inat olarak Hephaistos'u Zeus'un dölüne ihtiyaç duymadan tek başına doğurmuştu. Bir gün Hera ve Zeus Olympos'da tartışırken Hephaistos annesinin tarafını tutmuş ve Zeus da onu Olympos'tan aşağıya fırlatmıştı. İşte böylece Hephaistos Okeanos'a düştü ve düşmenin etkisiyle total kaldı. Bir başka mitos da ise Hephaistos'un baştan beri total olduğunu ve Hera'nın bundan utandığı için oğlunu Olympos'tan aşağıya attığı belirtilmektedir. Sonuçta bir şekilde Okeanos'a düşen ve total olan Hephaistos'u, Tethys ve Eurymone buldular ve ona denizaltında bir mağarada baktılar. Bu süre boyunca demirci tanrı Hephaistos kendisine bakan bu iki deniz tanrıçasına yetenekli elleriyle birbirinden güzel mücevherler yapmış ve hayatı boyunca onlara minnettar kalmıştır.

Oidipus

Oidipus'un yaşamına dair anlatılan söylence sembolik açıdan oldukça önemli bir değere sahiptir. Oidipus henüz doğmadan kahinler, annesi İokaste'ye ve babası Laios'a doğacak çocuğun bir felaket getireceğini, Laios'u öldürüp öz annesiyle evlenerek tahta oturacağını bildirmişlerdi. Bunun üzerine Oidipus doğduğunda Laios çocuğun ayak bileklerini delerek kayışla bağladı. Bu sebeple bebeğe "şiş ayak" anlamına gelen Oidipus adı verildi. Sonra da Oidipus'u bir sepete koyarak denize bıraktı. Oidipus Korinthoslu çobanlar tarafından bulunarak saraya götürüldü. Kral Polybos hep bir oğlu olsun istiyordu ve Oidipus'u kendi oğlu gibi benimsedi. Oidipus Korinthos'da sarayda, Polybos'un himayesinde büyüdü. Babası olarak Polybos'u biliyordu. Ancak bir süre sonra Polybos'un gerçek babası olmadığını öğrendi ve bir kahine danışarak gerçek babasını bulma amacıyla Korinthos'dan ayrıldı. Thebai'ye gelmek üzereydi ki yolda Laios'la karşılaştı. Laios'un yardımcısı Oidipus'a yoldan çekilmesi için uyarıda bulundu. Oidipus bunu çok dikkate almayınca tartışma çıktı ve Oidipus kim olduğunu bilmeden yardımcısını ve kral Laios'u öldürdü. yoluna devam eden Oidipus, Thebai girişinde, Syphinks'le karşılaştı. Bu canavar yarı aslan yarı kadın görünümündeydi ve Thebaililere kan kusturuyordu. Yolun girişinde duran canavar buradan geçenlere acayip bilmeceler soruyor ve bilemedikleri zaman onları yiyordu. Üstelik o güne kadar Syphinks'in sorduğu bilmeceleri bilmeyi başaran hiç kimse çıkmamıştı. Syphinks bilmecesini Oidipus'a da sordu. Oidipus kıvrak zekası sayesinde bilmecayı çözdü. Buna inanamayan Syphinks çıldırdı ve kendisini oturduğu kayadan aşağıya attı. Oidipus bu şekilde Thebai'de bir kahraman gibi karşılandı. Halk kendilerini korkunç bir beladan kurtaran bu

kahramanın kral olmasını gönülden istiyordu, zaten kralları kimliği belirsiz birisi tarafından öldürülmüştü. Bunun üzerine Oidipus tahta çıktı ve ölen kralın karısı İokaste'yle yani öz annesiyle evlendi. Böylece Oidipus'un doğumundan önce ortaya atılan kehanet gerçek oldu. Zaman sonra acı gerçek ortaya çıktığında Oidipus acısından gözlerini oyarak kendisini kör etmişti.

Romulus

Tanrı Mars, Vesta rahibesi olan Rea'yı bir pınardan su aldığı sırada görmüş ve onu arzulayarak yakalamış sonra da tecavüz etmişti. Kral olan amcası Amulius Rea'nın hamile olduğunu fark edince tahtını elinden alacak bir oğlan doğuracağından korkarak onu bir zindana kapattırdı. Rea burada ikiz çocuklarını dünyaya getirdi. Amulius'un muhafızı ikizleri bir sepete koyarak nehre bıraktı. Ancak yağmur sularıyla kabaran nehir sepeti karaya bir incir ağacının altına bıraktı. Bu çocukları tanrı Mars'ın hayvanı olarak bilinen bir dişi kurt besledi ve ona yine tanrı Mars'ın kuşu olan bir ağaçkakan yardım etti. Böylece ikizler mucizevi bir şekilde büyüdüler. Sonunda gerçekten Amulius'un korktuğu başına geldi ve Romus ile Remus tarafından öldürülerek tahttan indirildi. Onun yerine ikizlerin büyükbabası Numitor kral oldu. Bir şehir kurmaya karar veren ikizler aralarında anlaşmazlık yaşayınca Romus ikizi Remus'u öldürdü ve Roma şehrini kurarak ona ismini veren oldu.

Perseus

Argos kralı Akrisios, kahinlerin doğacak erkek torunu tarafından öldürüleceğini duyurması üzerine kızı Danae'yi kimseyle ilişki kurmasın diye yert altında yaptırdığı tunçtan bir kulübeye hapsetti. Ancak Zeus altın yağmuru şeklinde kulübeye girerek Danae'yi hamile bıraktı. Bir müddet sonra kulübeden gelen bebek ağlamalarını duyan Akrisios felaketi önlemek adına kızını ve bebeğini bir sandığa kapatarak, denize fırlattı. Ancak dalgalar sandığı Seriphos'a taşıdılar. Burada onları Diktys buldu ve kurtardı. Zamanla Perseus büyüdü ve çok güçlü bir delikanlı oldu. Perseus'un kahramanlıkları dillere destan oldu öyle ki o güne kadar kimsenin cesaret dahi edemediği, kendisine bakan herkesi gözleriyle taşla çeviren Gorgo Medusa'nın başını koparmayı başardı. Sonunda Perseus Argos'a gidip büyükbabasını tanımak istedi. Ancak Akrisios bunu duyduğunda hemen Argos'tan çok uzağa Teselya'daki Larissa'ya gitti. O sıralar Larissa'da büyük bir yarış düzenlenmişti. Uzak ülkelerin her birinden gelen delikanlılar bu yarışlara katılıyorlardı. Perseus da yarışmacılardan biriydi. Disk atma yarışında Perseus'un attığı disk garip bir şekilde aniden çıkan rüzgarla yön değiştirerek oyunları seyretmekte olan Akrisios'a doğru yöneldi ve onun boynunu keserek ölümüne neden oldu. Perseus istemese de kehanetin gerçekleştiğini böylece öğrendi. Büyükbabasını gömdükten sonra ülkesi Argos'a döndü.

Anios

Dionysos soyundan olan Staphylos (salkım) kızı Roio'nun (nar) hamile kaldığını fark edince çok öfkelenildi ve onu bir sandığa kapatarak denize bıraktı. Oysa Roio, tanrı Apollon tarafından hamile bırakılmıştı ve doğacak çocuk bir tanrı çocuğu olacaktı. Sandık Euboio kıyılarına vurdu. Roio oğlu Anios'u burada dünyaya getirdi. Apollon Roio'yu ve oğlunu buradan alarak kendisinin doğduğu Delos adasına bıraktı. Oğluna bu adanın yönetimini bırakan Apollon ayrıca onu kehanet yeteneğiyle donattı. Anios'un ileride Elais (zeytinyağı), Spermo (buğday tanesi) ve Oino (şarap) adında üç kızı oldu.

Kyknos ve Tenes

Poseidon, Skamandrodi ke adında bir kadınla birlikte oldu ve onu hamile bıraktı. Skamandrodi ke başına gelen şeyi bir utanç olarak gördüğünden bebeği doğar doğmaz onu deniz kenarına bıraktı. Burada çocuğa bir kuğu baktı. Bu sebeple onun ismi kuğu anlamına gelen Kyknos oldu. Kyknos büyüyünce Prokleia adında bir kadınla evlendi ve biri kız (Hemithea) ve biri erkek (Tenes) iki çocuğu oldu. Ancak karısı ölünce Philomene adında bir kadınla yeniden evlendi. O sıralarda Tenes delikanlılık çağındaydı. Üvey anne Philemon Tenes'e aşık olmuştu ama karşılık bulamayınca ona iftira attı. Bir flüt çalgıcısı olan Eumolpo'da ona yalancı şahitlik yaptı. Bunu üzerine Kyknos iki çocuğunu bir sandığa kapatarak denize bıraktı. Kardeşler Leukophrys adasının kıyısına çıkarak kurtuldular. Bu adanın adı Tenedos olarak değişti. Ayrıca bu adada bulunan flüt çalgıcıları da kovuldu. İftirayı geç de olsa öğrenen Kyknos, flütçü şahidi ve karısı Philomene'yi taşlatarak öldürdü.

Dionysos

Yunan mitolojisinde şarap tanrısı olarak bilinen Dionysos'un en yaygın

bilinen doğum mitosu şöyledir. Zeus ve Semele gizli bir aşk yaşıyorlardı. Semele Zeus'un çocuğuna hamileydi. Zeus sevgilisine her defasında bir kılığa bürünerek görünüyordu çünkü ölümlü sevgilisi onun tanrı suretini görmeye dayanamazdı. Ancak Hera, Semele'nin içine kötü bir fikir soktu. Semele sevgilisinden kendisine tanrı şekliyle görünmesini istedi. Zeus bunun tehlikeli olduğunu anlatmaya çalıştıysa da genç kadın buna bir türlü ikna olmadı. O zaman Zeus sevgilisi onun aşkından şüpheye düşmesini diye tanrı suretiyle karşısına çık-

Dionysos, Mavromataki, 1997.

11. Ancak Semele, Zeus'un yıldırımlarının etkisine dayanamayıp can verdi. Zeus sevgilisini kurtaramadı ama onun karnındaki çocuğu çıkararak hemen kendi baldırına dikti. Zamanı gelince de Dionysos'u kendi baldırından doğurdu. Dionysos'un doğumuna ilişkin Lakonia kökenli bir mitosa göre Dionysos annesi Semele'den normal koşullara uygun olarak dünyaya gelmişti. Ancak Semele'nin babası kızını ve bebeğini bir sandığa koyarak denize bıraktı. Dalgalar sandığı Lakonia'ya sürüklediler. Ne yazık ki Lakonia'lılar sandığı bulduğunda Semele ölmüştü. Lakonialılar onu kutsal bir törenle gömdüler, Dionysos'u da büyüttüler.

Yunan Tufan Mitosları

Deukalion ve Pyrra

Tanrı Zeus tunç çağı insanların saygısız, günahkar ve kötülükler içine batmış oldukları görüşündeydi. Bu sebeple bu insanlardan kurtulmak ve dünyayı temizlemek için her yeri sular altında bırakacak bir tufan göndermeye karar verdi. Ancak Prometheus'un oğlu olan Deukalion ve karısını öldürmek istemedi. Çünkü bu çift diğer insanlardan farklı ve tanrılara karşı saygılıydılar. Prometheus bu çifte bir gemi yapmalarını buyurdu. Deukalion ve karısı bir sandık yapıp içine girdiler. Tufan dokuz gün dokuz gece sürdü. Yükselen sularda yüzen sandığın içinde korunan çift sonunda Teselya dağlarında karaya çıktılar. Artık tufan bitmiş ve kurtulan tek canlı onlar olmuştu. Zeus bu çifte Hermes'i gönderdi. Hermes onlara istedikleri bir şeyi dileyebileceklerini söyledi. Deukalion arkadaşları olmasını diledi. Bunun üzerine Zeus onlara annelerinin kemiklerini omuzlarının üzerinden atmalarını söyledi. Pyrra bundan çekindi, bu ölümlere saygısızlık olabilirdi. Ancak Deukalion Tanrının neyi kastettiğini anladı. Anneleri Yer'di yani Toprak'tı.

Tufan, Christou P- Papastamatis K. 1988.

Kemikler ise taşlardı. Deukalion topladığı taşları omzunun üstünden geriye attı ve yere düşen taşlardan erkekler oluştu. Pyrra da aynısını yaptı ve onun attığı taşlardan da kadınlar ortaya çıktı.

Nannakos

Nannakos Deukalion tufanından önce yaşamış bir Phrygia kralıydı. Bu kral tufan geleceğini önceden sezmişti ve halkın tümünün katıldığı ayinler düzenlemişti. Bu ayinlerde Nannakos durmadan gözyaşı dökerek tanrılara yalvarıyordu. Bu yüzden “Nannakos’un gözyaşları” bir deyim olarak kullanılır olmuştu.

Ayrıca bir başka mitte Nannakos üç yüz yıl yaşamış bir kral olarak tanıtılır. Bir gün bir kahin Nannakos öldüğünde halkını da beraberinde yok edeceğini söylemişti. Gerçekten de kral Nannakos öldüğünde halkı öylesine isyan etmiş, feryatlara boğulmuştu ki onların bu aşırılığı yüzünden bir tufan gelip hepsini öldürmüştü.

Philemon ve Baukis

Zeus ve Hermes bir gün tebdili kıyafet insanların arasına karışıp dolaşmaya çıkmışlardı. İhtiyar kılığında gezen iki tanrı bütün kapıları çalsa da kimse onları konuk olarak kabul etmemişti. Bacasından ağır yemek kokuları yükselen evlerde zengin ev sahipleri kapıyı yüzlerine çarpmaktan hiç geri kalmamıştı. Zeus ve Hermes son olarak harap bir kulübenin kapısını çalmışlar. Burada yaşlı ve yoksul çift Philemon ve Baukis yaşıyormuş. Yaşlı çift kapılarına gelen misafirleri kim olduklarını bilmeden büyük bir nezaketle karşılamışlar, hemen onları buyur edip, ağırlamak için var güçleriyle koşturmuşlar. Zeus yoksulluklarına rağmen mutlu ve paylaşımcı olan bu çiftten çok etkilenmiş. Diğer insanların bencil ve saygısız davranışlarına öfkesi bin kat artan Zeus bir tufanla onları yok etmeye karar vermiş. Zeus ve Hermes yaşlı çifti yanlarına alarak ormana doğru yürümeye başlamışlar. Biraz yol gittikten sonra Philemon ve Baukis arkalarına dönmüş ve tüm yerleşimin suların altında kalarak yerle bir olduğunu, tek kendi kulübelerinin ayakta kaldığını görmüşler. O zaman yanlarındaki iki adamın gerçek kimliklerini anlayarak Tanrıların önünde diz çökmüşler. Kötülüğe bulaşmış ve bencil tüm insanları cezalandıran Zeus ve Hermes yaşlı çiftin kulübesini mermerden bir tapınağa, içindeki eskileri ise altın eşyalara dönüştürmüşler. Zeus iyi kalpli çifte bir armağan vermek istemiş ve onlara isteklerini sormuş. Yaşlı çift eskisi gibi yurtlarında yaşamayı ve sonsuza dek birbirlerinden ayrılmamayı istemişler. O zaman Zeus onları mermerden tapınağa bekçi olarak görevlendirmiş. Tanrının kutsal hizmetkarlığını yapan Philemon ve Baukis uzun yıllar sonunda ölüm zamanı geldiğinde birer ağaca dönüşmüşler. Philemon meşe, karısı Baukis ise ıhlamur ağacına dönüşmüş ve bu sayede birbirlerinden hiçbir zaman ayrılmamışlar.

MISIR MİTOLOJİSİ

Mısır mitolojisinde göğü ve yeri saran kutsal sular bulunmaktadır. Dört kollu bir nehir biçiminde tasvir edilen bu nehir Mısırlıların hayatını yönlendiren Nil nehrinin sembolü olarak düşünülmektedir. Nil, Mısır'ın inanç dünyasını şekillendiren en güçlü unsurlardan birisidir. Mitolojide yer alan iki Nil motifi tanrı Aton'un iki adet Nil yarattığı inancından kaynaklanır. Buna göre Aton yeraltında bir Nil yaratmış ve Mısır'ı berekete doyurması için onu yeryüzüne çıkarmıştır. Aton Mısır dışındaki toprakları düşünerek bir de gökyüzünde Nil yaratmıştır. Bu Nil yeryüzüne yağan yağmurların kaynağı olmuştur. İnanışa göre Nil çift cinsiyetlidir. Kutsal Nil nehrinin suları erkek, bereketli alüvyonları ise dişidir. Eski Mısır inancında Nil'in kaynağının çıktığı iki mağarada yaşayan yılan biçimli tanrı Hınım tarlalara bereket veren suyun denetimcisiydi ve Mısır'ın bereket tanrısıydı. Hınım'un suladığı toprağın çamurundan yapılan çömlek Hınım'la yakından ilişkilidir ve Tanrı çömlekçi tanrı olarak kabul edilirdi. Ancak Nil nehrinin asıl kaynağı tanrı Osiris'in döl suyudur. Tanrı Osiris Nil nehrinin ta kendisi olarak kabul edilmektedir. Mısır mitolojisinde Nil nehriyle en çok özdeşleşen tanrı Osiris'dir.

Osiris

Osiris tıpkı Sümerlerin Dumuzi'si (Tammuz) veya Yunan mitolojisinin Adonis'i gibi bitkilerle ve toprağın bereketiyle ilişkili bir tanrıdır. En büyük özelliği ise ölüp yeniden dirilmesidir. Bu yönüyle "yeraltı dünyasının efendisi" olarak kabul edilir ve ölüm-süzlüğü simgeler. Ölen kişilerin ruhlarının yazgısı onun elindedir. Osiris yer tanrısı Geb ile gökyüzü Nut'un oğludur. Karısı aynı zamanda kız kardeşi olan İsis'tir. Osiris ve İsis birlikte çalışarak Mısır'ı kaldırmışlardır. Mısır halkına toprağı işlemeyi, tapınak yapmayı ve metal işçiliğini öğreten Osiris'tir. Osiris ikti-

Osiris, Starm R. 2007.

darının yirmi sekizinci yılındayken kardeşi Set onun yerine geçmenin planlarını yapmaktadır. Set bu amaç doğrultusunda ülkenin en becerikli zanaatkarlarına haber salar ve Osiris'in beden ölçülerine uyan bir sandık yaptırır. Bu sandığın özelliği çok değerli mücevherlerle süslenmiş olmasıdır. Hangi tanrı olsa böyle bir sandığa sahip olmak isteyecektir. Sandığın yapımı tamamlandığında Set tanrılar arasında büyük bir şölen tertipler ve bu şölene kardeşi Osiris'i de davet eder. Şölen başladığında Set muhteşem sandığı konuklarının önünde sergiler. Tüm tanrılar sandığın muhteşem işçiliği karşısında gözlerini ondan ayıramazlar. Set bu sandığı aralarından bir kişiye hediye edeceğini açıkladığında salondaki heyecan biraz daha artar. Ancak sandığa sahip olmayı hak eden kişi beden ölçüsü sandığa tam olarak uyan kişi olacaktır. Bunun üzerine herkes sandığın içine girip denemeye başlar. Kardeşi Set'in ısrarlarına dayanamayan Osiris de sandığı denemeye ikna olur. Ancak Set ve yetmiş iki yandaşı Osiris içine girdiği anda sandığı kilitleyerek Nil'e atarlar. Osiris Nil sularında kaybolduğunda İsis acı içinde kocasını aramaya koyulur. Osiris'in içinde bulunduğu sandık Biblos kıyısına vurduğunda orada bir Firavun ağacı serpilerek sandığı yutmuş ve devasa bir boya erişmiştir. Bu ağacı gören Biblos kralı görkemli ağacı görünce çok etkilenir ve sarayına sütun olarak eklenmesini emreder. Bu zaman zarfında her yerde Osiris'i

Isis, Storm R. 2007.

aramakta olan İsis, kocasının Biblos topraklarında olduğunu öğrenir ve hemen Biblos'a yola çıkar. Bir süre kralın sarayında kimliğini gizleyerek yaşayan İsis, sütunu gördüğünde içinde kocasının olduğunu hisseder. Gerçek kimliğini ve acılı hikayesini Biblos kralına anlatarak, Kraldan kocasının tabutunu kendisine iade etmesini ister. Kralın yumuşak kalbi sayesinde Osiris'e kavuşan İsis dönüş yolunda bir gece ormanda konaklar. Ancak aynı ormanda avlanmakta olan Set, İsis uykudayken onu görür ve gizlice sandığı ele geçirir. Gözünü iktidar hırsı bürümüş tan-

rı sandığı kırar ve Osiris'in bedenini on dört parçaya ayırarak Mısır'ın dört bir yanına saçar. İsis bu sefer de Mısır'ı dolaşarak Osiris'in parçalarını toplamaya koyulur, parçaların bir tanesi hariç hepsini bulmayı başarır. Eksik olan parça Oxyrhynchus balığının yuttuğu Osiris'in erkeklik organıdır. İsis kız kardeşi Nefitis'le beraber yaptığı büyüyle Osiris'in parçalarını birleştirir ve onun yeniden hayat bulmasını sağlar. Ayrıca bu büyüyle Osiris'ten gebe kalır. Osiris yeniden dirilir ve ölümlerin tarafında egemenliğini sürdürür. İsis'in doğurduğu Horus ise amcası Set'in peşine düşerek babasının intikamını alır. Horus ve Osiris bu şekilde birbirine karışır ve mitolojide Horus yaşayan, Osiris ölen tanrı olarak aynı gücü simgelerler. Osiris'in ölüp yeniden dirilmesi Mısır'da doğanın ölümü ve yeniden canlanışının simgesi olmuştur. Atir ayında çamurdan yapılan Osiris heykelcikleri Nil'e atılır ve tanrının boğuluşu canlandırılır. Gece suya dalan rahipler altın bir kupayı suyla doldurarak çıktıklarında halk sevinç çığlıklarıyla "Osiris bulundu" diye haykırır. Osiris ölüm şekli nedeniyle "boğulan tanrı-kışı" olarak da isimlendirilmektedir. Osiris'in boğularak ölmesi sebebiyle bu şekilde ölen kişiler ermiş olarak kabul edilirler. Diğer ölümler ise Osiris'in karşısına çıkar. Tanrının yargıçlığı önünde ölünün dünyada yaptığı iyilikler hakikat dirhemyle tartılır ve kişinin iyi biri olduğu kanıtlanırsa ruhu cennete gönderilir. Mumyalanmış bedeni ise sonsuza kadar mutlu bir yaşam sürdürür. Osiris okyanusun dibinde

İsis ve kız kardeşi Nefitis, Storm R. 2007.

Seth, Storm R. 2007.

İsis ve Horus, Storm R. 2007.

Osiris'in diriltişi, Storm R. 2007.

dünyayı saran yılan yani ejderha'dır. Bu yönüyle Çin ve Japon mitolojisinin su hakimi imgesiyle uyum sağlamaktadır. Osiris'i öldüren sular, Mısır'da taşkınlara sebep olmuş, yıkım getirmiştir. Onun boğulduğu zaman sular kırmızıya boyanmış ve Mısır'ı felakete uğratmıştır. Ancak Osiris'in yeniden dirilmesiyle sular yenilenmiş, tazelenmiştir. Osiris bu yönüyle taze su yani berekettir. Tıpkı Nil gibi bazen yıkıcı olsa da yaşamın temel kaynağı o'dur. Onun suya dağılan parçaları bitkileri meydana getirmiştir.

Hathor

Mısır mitolojisinin en önemli tanrıçalarından birisi Hathor'dur. Güneş tanrı Ra'nın kızı olan Hathor aşk tanrıçası olarak bilinir. Hathor aynı zamanda Samanyolunun (Milky Way) kişileştirilmiş halidir ve memelerinden süt akan bir inek olarak tasvir edilir. Hathor'un kabul edilen bir diğer adı da "büyük tufan" anlamına gelen Mehturt'dur. Çünkü Hathor gökyüzündeki Nil'dir. Nil'in her yıl meydana gelen taşkınlarının mümessili Hathor yani Mehturt'dur. Onun simgelediği süt yolu, Mısırlılar için bereketin en önemli kaynağı Nil'le bir tutulur. Güneş tanrı Ra gökyüzündeki Nil'de yelkenli teknesiyle gezintiye çıkar. Hathor tüm bu özellikleriyle doğumu müjdeleyen tanrıça olarak da kabul edilir. Doğumun başladığına işaret eden suyun gelmesi Hathor'la ilişkilendirilir. Çiftçiler Hathor'a su için, denizciler ise rüzgar için yakarırlardı. Bu dualarda tanrıçayı sembolize eden ve şans getirdiğine inanılan "mavi taş" kullanılıyordu.

Tanrıça Hathor, Golowin S., Eliade M., Campbell J. Die Grossen Mythen Der Menschheit, Orbis Verlag 2002.

Hapi

Nil ırmağının tanrı olarak kişileştirilmiş hali Hapi'dir. Tanrı Hapi'ye ait bir heykel Vatikan Müzesinde sergilenmektedir. Bu tanrı heykeli elinde buğday başakları ve bereket boynuzuyla tasvir edilir. Hapi'nin etrafını on altı çocuk figürü çevirmiştir. Çünkü Nil'in sularının on altı kübitin altına düşmesi durumunda Mısır kıtlıkla karşı karşıya kalacaktır.

Yaratılış

Başlangıçta evren karanlık sularla kaplıydı. Güneş-tanrı Re-Atum ilksel okyanus Nun'dan yükselerek doğmuştu. Re-Atum kendisini dölleyerek Şu (hava) ve Tefnut'u (nem) yarattı. Şu ve Tefnut'un çiftleşmesinden Nut ve Geb (Gök ve Yer) meydana geldi. İşte böylece dünya yaratılmıştı. Ancak Gök ve Yer karanlıkta kaybolunca Re-Atum bir gözüünü çıkardı ve kaybolan tanrıları aramaya gönderdi. Gök ve Yer bulunduğu zaman Re-Atum sevinç gözyaşlarına boğuldu ve onun gözyaşı damlalarından insanlar ortaya çıktı.

Bir başka yaratılış mitosunda ise evren tamamen sularla kaplıydı. Zaman sonra sular alçaldı ve suların ortasında dünya adası ortaya çıktı. Bu adanın ortasında bir yumurta bulunuyordu. Bu yumurta çatladığında içinden güneş-tanrı Ra bir kaz şeklinde belirdi ve kanatlarını çırparak suların üzerinde uçmaya başladı. Ra daha sonra yaratma işine başlayarak sırasıyla tanrıları, hayvanları, bitkileri ve insanları yarattı. Dev yılan Apofi Güneş tanrıyı gökyüzünde kovaladığı için Ra her gün güneşi doğudan batıya kaçırıyordu. Sürekli devam eden bu kovalamaca esnasında dev yılan Ra'yı sokar ve tanrı öldüğü için gece olurdu. Ancak ertesi gün tanrı yeniden dirilir ve güneş yeniden doğardı.

MEZOPOTAMYA MİTOLOJİSİ

Mezopotamya “iki nehir arasında” anlamını taşımaktadır. İki büyük nehrin (Dicle ve Fırat) suları tarafından beslenen bereketli topraklar üzerinde gelişen Mezopotamya kültüründe su büyük önem taşır. Suyun bu denli yaşamı etkilediği bu kültürün mitoslarında da su önemli bir yer tutar. Mezopotamya’da cennetin girişi “nehrin çatalında” diye tanımlanır. “Nehrin çatalı” Babil dilinde “tanrıçanın vajinası” olarak karşılık bulur. Sümer ve Babil cennet tasvirlerinde bu eşsiz mekanı çevreleyen dört kollu bir nehrin varlığından söz edilir. Dünyayı saran gökyüzü okyanusu ya da gökyüzü nehri motifi Mezopotamya’nın yanı sıra pek çok kültürde görülmektedir.

Mezopotamya mitolojisinde yaratılış şöyle anlatılır; Başlangıçta ilksel deniz vardı. Bu ilksel denizi oluşturan eril **Abzu** ve dişil **Tiamat’ın** birleşmesinden tanrılar kuşağı meydana geldi. Yani evren suların birleşmesiyle meydana gelmiştir. **Abzu ve Taimat’tan** ilk önce erkek yılan **Lakmu** ve dişil yılan **Lakamu** meydana gelir. Bu ifritler Mezopotamya halklarının inanışlarında hastalıkların koruyucusu olarak görülürdü ve figürinleri evlerin temellerine konulurdu. Lakmu ve Lakamu birleşerek **An-sar (gök) ve Kin-sar (toprak)’ı** meydana getirmiştir.

İnsanın Yaratılışı

Bir Sümer mitosunda insanın tanrılara hizmet etmesi amacıyla yaratıldığı anlatılır. Hava tanrı Enlil tanrılarının ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için Enki’nin tavsiyesiyle tahıl tanrıça Aşnan ile sığır tanrı Lahar’ı yaratmıştır. Bu iki tanrının tüm işi tanrıları doyurmaktır. Ancak Aşnan ve Lahar bir gün kendi aralarında öyle büyük bir kavgaya girmişler ki tüm işleri ihmal etmişler. Kendilerine hizmet edilmeyen tanrılar sonunda açlıktan isyan edince durumu Enki’ye iletmeye karar vermişler. Uyuduğu için çıkan arbededen haberdar olmayan Enki’yi ilksel okyanus ve tanrıların anası Nammu uyandırmış. Enki ona insanı yaratması için buyrukta bulununca tanrıça Nammu ve doğum tanrıçası Ninmah, “derin suların üzerindeki” balçığı kararak insanı yaratmışlar. Enki insanın yaratılmasının şerefine büyük bir ziyafet vermiş ve tüm tanrıları davet etmiş. Bu şölende tanrılar çılgınca sarhoş oluncaya kadar içerek, kendilerinden geçmişler. Bu sarhoşluğun tesiriyle cesaret bulan Ninmah bir kez daha “derin suların üzerindeki” balçıktan bir parmak alarak altı insana şekil vermiş ancak bu insanların hepsi de kusurlu olmuşlar. İçlerinden biri kısır bir kadın diğeri ise hadım bir erkekmiş. Ninmah’a özenen Enki de sarhoş haliyle balçığa uzanarak akıllı ve bedeni kusurlu bir insan yaratmış. Enki yarattığı bu insandan büyük utanç duyarak tanrıça Ninmah’tan ha-

tasını düzeltmek için yardım istemiş ancak Ninmah yardım etmek bir kenara böyle bir yaratık yarattığı için Enki'yi lanetlemiş. Bu mitostan kaynaklanması muhtemel olan, İbranice insan sözcüğüne karşılık gelen “enoş”, “hasta” veya “zayıf” anlamına gelmektedir.

Yaşam suyu (Abu Hayat)

Aşk tanrıçası İnanna sevgilisi Tammuz'u kurtarmak için yeraltına Ölüler Ülkesine inmeye karar verir. Ancak Ölüler Ülkesine gidince bir daha yeryüzüne çıkmak imkansızdır. Üstelik ölüler ülkesinin kraliçesi İnanna'nın kız kardeşi Ereškigal'dir. Ereškigal İnanna'ya duyduğu kıskançlıktan dolayı onu yeryüzüne geri göndermek istemeyecektir. Tüm bunlardan endişe duyan İnanna gitmeden evvel veziri Ninşubur'a üç gün içinde dönmezse tanrılara gidip yardım istemesini tembihler. Böylece ölüler ülkesine inen İnanna kapı bekçisini türlü oyunlarla kandırdıktan sonra geçme hakkını elde eder. En güzel giysiler ve paha biçilmez mücevherlerle bezenmiş olan Tanrıça, ölüler ülkesinin yedi kapısından geçerken her kapıda üzerinden bir şeyi soyunmak zorunda kalır. Kapıları geçip kraliçe Ereškigal'in önüne geldiğinde çıırılçıplak kalmıştır. İnanna burada Ereškigal'in ve ölüler ülkesinin yedi yargıcı Anunnaki'nin önünde diz çöktürülür. Yedi yargıç ölüm bakışlarını tanrıçaya çevirir ve İnanna kupkuru bir cesede dönüşür. İnanna'nın veziri Ninşubur dört gün geçmesine rağmen Tanrıça dönmeyince hemen tanrılara gider ve Enki'den yardım ister. Enki İnanna'yı kurtarmak için bir plan yapar. Yaşam veren tanrı Enki, Kurgarru ve Kalatarru adında iki cinsiyetsiz varlık yaratır. Bu varlıklara “yaşam yiyeceği” ve “yaşam içeceği” veren Enki ne yapmaları gerektiğini tembihleyerek onları ölüler ülkesine gönderir. Enki'nin tembihleri üzerine Kurgarru ve Kalatarru ellerindekileri İnanna'nın üzerine tam altmış kez saçarlar ve tanrıçanın ölü bedeni böylece yeniden can bulur.

Bu mitosun Sümer versiyonunda ise Ea (Enki) tanrıçayı kurtarmak için hadım bir varlık olan Aşuşunamir'i yaratır ve ölüler ülkesine yollar. Aşuşunamir, Ereškigal'i yaşamsuyu tulumunu kendisine vermesi için ikna eder. Böylece Ereškigal veziri Namtar'a, İştâr'ın (İnanna) ölü bedeni üzerine yaşam suyu serpmesini emreder. Tanrıça İştâr yaşam suyuna kavuşunca canı yerine gelir ve ölüler ülkesinden kurtulur.

Abzu

Yer yüzünün altında, nehirlerle, kaynaklara, akarsulara hayat veren bir okyanus yer alıyordu. Bu tatlı su kaynağının adı Abzu veya Engur olarak anılmaktadır. Bolluk ve bereketin sembolü olan Abzu aynı zamanda bilgelik kaynağıdır. Kelime anlamı olarak “ab” su, “zu” bilge karşılığına sahiptir. Abzu ilksel yaratıcı güç olarak Tiamat'la birleşerek yaratılışı gerçekleştirir. Tatlı su ve bilgelik tanrısı Ea, Abzu'yu öldürdü ve onun ölüsünün üzerinde sarayını (tapınağını) inşa etti. Bu sebeple Abzu, Ea'nın evi olarak da

geçmektedir. Abzu ismi tanrıyla ilişkili olarak aynı zamanda tapınak avlusundaki kutsal su havuzlarına da verilmiştir.

Tiamat

Zamanın başlangıcından beri var olan ve yeryüzünü çevreleyen düzensiz suların, tuzlu suların temsilcisidir. Tiamat ismi deniz anlamına gelen “ti-amtumun”dan türemiştir. Tiamat, Kaos’un destekleyici gücü olarak görülür ve çoğu zaman dehşet saçan dişi bir canavar olarak betimlenir. Tiamat başlangıçta Abzu ile birleşerek genç tanrılar kuşağının tohumlarını büyütüştür.

Genç tanrılar evrende yerlerini aldıklarında Abzu onların fazla gürültü yapmalarından şikayetçiydi. Abzu bu amaçla Genç tanrılar yok etmek istedi. Ancak bu konuda Tiamat onu desteklemedi ve çocuklarını korudu. Abzu’nun kendileri hakkında kötü planlar yaptığını öğrenen, tatlı suların bilge tanrısı Ea, Abzu uykudayken onu büyüledi ve ölümüne yol açtı. Sonra da Abzu’yu gömdüğü yerin üstüne bir saray inşa etti ve karısı Damkina ile burada yaşayarak ilk oğulları Marduk’u dünyaya getirdi. Başlangıçta Abzu’nun öfkesine katılmayan Tiamat, Ea’nın ona yaptıklarından sonra kocasının öcünü almaya karar verdi ve bir dizi daimon yarattı. Bu yaratıklar içinde üç boynuzlu yılanan ejderhalara, aslan ifritten akrep adama, deniz yaratıklarından boğa adama kadar çok çeşitli ifritler yer alıyordu. Tiamat’ın yaratıklarının hepsi de cesur ve korkunçtular. Tiamat yanına aldığı dev canavarlarla genç tanrılara savaş açtı. Başlangıçta kimse ona karşı gelemedi ancak Ea’nın oğlu Marduk Tiamat’ın karşısına geçme cesaretini gösterdi. Tiamat kocaman ağzını onu yutmak ve geldiği yere, ilksel başlangıca göndermek için açtığında Marduk yıldırımlarıyla Tiamat’ın ağzını tıka basa doldurdu. Sonra da Tiamat’ı bir ağla yakalayarak bedenini okla deldi ve Tiamat’ı ikiye ayırdı. Bir yarısından Gök, diğer yarısından Okyanus tabanını meydana getirdi. Gözlerini oyarak yeryüzüne fırlattı. Tiamat’ın gözlerinden Dicle ve Fırat nehirlerinin kaynağı meydana geldi. Memeleri dağları, tükürüğü bulutları oluşturdu. Son olarak Marduk, Tiamat’ın kuyruğunu kopardı ve onu gök kubbeye bağladı. Bu kuyruk Samanyolu’nu meydana getirdi. Marduk Tiamat’ın canavarlarını öldürdükten sonra zaferinin övüncü olarak onların resimlerinden oluşan bir anıtı Abzu’ya dikti.

Dumuzi-abzu

Sümer bataklık tanrısı, adı “ana rahmindeki yavrunun doğumunu çabuklaştıran” anlamına gelmektedir. Bereket sembolü olarak görülür.

Enki (Ea)

Nehir sularının, bataklıkların ve yağmur suyunun yani tatlı suların efendisidir. Büyü, sanat ve zanaatla ilişkili bilgelik tanrısıdır. Ea mehtaplı gece-

lerin tanrısıydı. Bundan dolayı gece, ay ve su ebedi yaşam kaynağı olarak kabullenilmişti. Gök tanrı **Anu** ile Yeryüzü tanrıçası **Ki**'nin oğlu olan **Enki** "toprağın efendisi" demektir. **Enki** iki önemli nehrin **Fırat (Euphrates)** ve **Dicle (Tigris)** nehirleriyle özdeştilir. Enki'nin kutsal kenti ve deniz evini kurduğu yer Eridu'dur. Eridu'daki Enki tapınağının adı E-Abzu'dur (abzu evi). Bu tapınağın ismi başlangıçta evreni sulayan ilksel Okyanus Abzu'dan gelir. E-abzu tapınağında Enki'nin rahipleri Enkum ve Ninkum yer alır. Bu rahipler günah çıkartma görevini de üstlenirler. Toprağın bereketi ancak tatlı suların bolluğuyla mümkündür. **Enki**'nin toprak üzerinde kurduğu gücün kaynağı budur. Enki tanrılar meclisinde Hava tanrı Enlil ile daima bir güç mücadelesi içindedir. Ancak her zaman Enki Enlil'den sonra gelen ikincil güç olarak kalmıştır. Enlil, Yeryüzünün düzenlenmesi işiyle ilgilenir ancak bu işlerin düzenlenmesi işini bilge tanrı Enki'ye vermiştir. Kararı Enlil verir, uygulamayı ise Enki gerçekleştirirdi. Enki Abzu'nun dağ keçisi kayığıyla dolaşarak kentleri ve halklarını kutsardı. Dicle ve Fırat nehirlerine hayat veren suyu bağışlayıp bu nehirlerle ilgilenmesi için Enbilulu'yu atamıştı. Bataklik ve sazlıkları balık ve kamışlarla doldurarak bunların başına "balıkların seven tanrı"yı atadı. Bir deniz tapınağı inşa etti ve tanrıça Nanşe'yi bu tapınağın sorumlusu yaptı. Yeryüzü sularını arttıracak bereketli yağmurların inmesini sağlayarak bunun kontrolünü tanrı İşkur'a (adad) bıraktı. Enki sonra tarlaları, çiftlikleri, evleri ve bozkırları düzenledi ve çeşitli tanrıları düzeni devam ettirmeleri için görevlendirdi. Enki böylece evrenin düzenlenmesi işini bilgeliğini kullanarak gerçekleştirdi.

İştar, Şamaş, Ea ve vezir İşumud, Roaf M. 1996.

Cennet mekan olarak bilinen Dilmun ülkesi tüm güzellikleri barındıran bir yerdi. Bu ülkede hastalık yoktu, yaşlılık yoktu hatta ölüm de yoktu. Kimse kavgaya etmez, yalan bilmezdi. En vahşi hayvanlar bile dostluk içinde yaşırdı. Acı ve üzüntüye yer olmayan en güzel çiçeklerin, en tatlı meyvelerin yetiştiği kusursuz bir cennetti Dilmun. Ancak Dilmun'da olmayan bir şey vardı o da tatlı suydı. Dilmun tanrıçası Ninsikil tanrı Enki'den ülkesine tatlı su getirmesi için istekte bulundu. Enki güneş tanrı Utu'yu Dilmun'a su götürmesi için görevlendirdi. Böylece Dilmun'un acı su kaynaklarından tatlı su fışkırmaya başladı. Tarlaları besleyen su tatlandı ve böylece ürünlerin tadı bala dönüştü.

Enki tüm özellikleriyle yeryüzü için faydalı bir tanrıydı. İnsanın yaratılmasında birinci sırada rol oynamış ve insanların yaşamlarında söz sahibi olmuştu. Tanrılar insanlardan rahatsızlık duyup yeryüzüne tufan gönderdiğinde onlara yardım elini uzatan yine Enki olmuştu. Enki evreni düzenleme yetkisine sahip olan tanrıydı ve insanlığın kaderini belirleyen Me'ler onun himayesinde bulunuyordu.

Sanat eserlerinde Enki omuzlarından sular fışkırır vaziyette tasvir edilmektedir ve etrafında balık motifleri yer almaktadır. Tiamat öldükten sonra onun hakimi olduğu suların başına Enki gelmiştir. Tanrıya bu özelliğinden ötürü "derinlerin antilopu" adı verilmiştir. Onun yardımcıları arasında dev balıklar ve su ifritleri yer almaktadır. Bu yaratıklar kutsal kentlerin koruyuculuğunu üstlenmektedirler. Enki'nin en büyük yardımcısı ise başının önünde ve arkasında olmak üzere iki yüzü olan veziri İşimud'dur.

İnana (İştär)

Mezopotamya aşk ve savaş tanrıçası İnanna Enki'nin kızıdır. Yazgı tabletleri Me'leri elinde bulunduran Enki bu sayede evrenin düzeninde başlıca rol oynayan en güçlü tanrıydı. Pek çok tanrı bu tabletleri ele geçirerek, evreni kendi isteklerine uygun düzenlemek istiyorlardı. Tanrıça İştär de Me'leri ele geçirerek kenti Uruk'a götürmek ve uygarlığın gelişmesini sağlayan bu tanrısal nimeti kendi kenti üzerinde kullanmak arzusundaydı. İşte bu amaçla İnanna babası Enki'ni yaşadığı kent Eridu'ya ziyarete gitmişti. Kızının gelişini bir sevinçle karşılayan Enki büyük bir şölen düzenledi ve Baba kız gece boyunca yiyip, içtiler. Bolca içki içen Enki bir süre sonra epeyce sarhoş oldu. Keyfi iyice yerinde olan Tanrı İnanna'nın dolduruşuyla, Me'lerin de içinde olduğu yüklü hediyelerle kızını şımartmak istedi. İnanna hediyeleri zevkle kabul ederek hemen o gece, babasının ayılmasını beklemeden üç direkli "göklerin teknesi"ne binerek oradan ayrıldı. Ertesi gün Enki ayılıp, kendine geldiği vakit geç de olsa kandırıldığını fark etti ve Me'leri geri almak için veziri İşimud'u İnanna'nın peşine gönderdi. Ne var ki İşimud İnanna'nın veziri Ninşubur tarafından tartaklanarak, geri gönderildi. Bu olayla iyice öfkelenen Enki İnanna'nın peşine deniz yaratıklarını gönderdi. Ancak

İnanna, Me'leriyle kenti Uruk'a varmıştı. Bu sayede Uruk karanlık bir çağdan çıkarak uygarlığın beşik noktalarından birine dönüştü. Yazı, kentleşme ve dolayısıyla uygarlık Uruk'ta doğarak buradan tüm dünyaya yayıldı.

Hegallu (içinden sular akan vazo)

Hegallu, Akadça bir isim olup anlamı “bolluk”tur. Bu kap genel olarak bereketi simgeliyordu ve bereketi simgeleyen diğer tanrı ve ifritlerle ilişkilendirilmekteydi. Hegallu'nun ilişkilendirildiği tanrıların başında Enki ve Abzu gelmektedir. Dar bir boynu geniş bir ağzı ve yuvarlak gövdesi olan bereket vazosu ağzından sular fışkırır şekilde tasvir edilmektedir.

Adad (İşkur)

Akad ve Babil'de rüzgar, şimşek ve gök gürültüsü tanrısıdır. Genel anlamda hava tanrısı olan Adad yağmuru yağdırandır bu sebeple bir diğer adı da “rahman”dır. Onun bereketiyle toprak canlanır, ürünler bollanır. Bu sebeple Adad, “bereket efendisi” olarak da tanımlanır. Tufanla ilişkili olan tanrı Adad şiddetli fırtınaları ve dolu yağışlarını meydana getirir. Adad akarsuların tanrısı olarak da geçer. Fırtına tanrısı Adad'ın hayvanı aslan-ejderha ya da boğadır. Tanrı, tasvirlerinde bu hayvanlardan birinin üzerinde yer alır. Şimşek işareti ve akarsu simgesi onu sembolize eder. Mezopotamya'da gökyüzünde görülen karanlık fırtına bulutlarına “Adad'ın buzağıları” adı verilir. Adad'ın insanlara geleceğe dar bazı bilgileri ulaştırdığına inanılırdı. Adad'ın gönderdiği kehanete ulaşmak amacıyla yağın su üzerindeki hareketleri gözlenirdi. Mezopotamya kahinlerince kullanılan bu yöntem Lekanomensi olarak bilinirdi.

Hubur

Yeraltı dünyasına ulaşmak için geçilen nehir Hubur'dur. “Yeraltı dünyası” toprağın altında yer alan okyanus Abzu'dan daha da aşağıda bulunmaktaydı. Bu sebeple Hubur nehri, Abzu ile ilişkilendirilmektedir. Hubur bazen Sümerce id lu rugu olarak adlandırılır. Bunun anlamı “insanın yolunu kesen nehir” dir.

Dişi ifrit Lamaştu özellikle geceleri hamile kadınların odalarına girer, uyuyan kadının karnına yedi kez dokunarak bebeğinin ölümüne sebep olurdu. Aslan başlı, eşek dişli, kıllı ve lekeli bir deriye sahip, kuş pençeli bu kötü cin sadece hamilelere değil yeni doğmuş bebeklere ve normal insanlara da hastalık ve ölüm getirebilirdi. Lamaştu'nun lanetinden korunmak için onu resmeden levhalar ve broşlar hamile, loğusa ve hasta kişilerin odasında bulundurulurdu. Lamaştu'yu geri göndermek için yılan ve çiyen gibi mahlukatların broşları ona sunulurdu. Ancak Lamaştu'dan korunmak için yaygın olarak Pazuzu broşları kullanılırdı. Pazuzu kanatlı, çıkık gözlü ve yılanbaşı şeklindeki penisıyla korku saçan bir yeraltı ifritiydi. Pazuzu, Lamaştu'yu alıp

yeraltına götürsün diye hamilelerin boyunlarına Pazuzu başı motifleri koruyucu kolye olarak takılırdı. Yeni Babil sanatında Lamaştu'nun yeraltına gönderilmesine dair sahneler sıkça işlenirdi. Bu sanat eserlerinde Lamaştu Hibur nehri'nde yüzen gemide eşeğinin üzerinde resmedilirdi.

Denizadamı ve Denizkadını

Vücudunun üst kısmı insan alt kısmı balık olan deniz adamı ve deniz kadını Mezopotamya sanatında Eski Babil döneminden itibaren işlenmektedir. Bu deniz varlıkları Abzu'nun yaratıkları olarak kabul edilir. Ayrıca Ea ile ilişkili olmaları da güçlü bir ihtimaldir. Bu yaratıkların erkeğine Kullullu (balık adam), dişisine ise Kuliltu (balık kadın) adı verilir. Kullullu ve Kuliltu tasvirleri tapınak girişlerinde ve çeşitli kutsal mekanlarda kötü büyülerden koruyucu olarak yer alırdı.

Nammu

Suların efendisi Enki'nin annesi Nammu'dur. Gök'ü ve Yer'i doğuran olarak kabul edilir. Nammu, Abzu'nun dişil hali olarak da düşünülür. Yeraltı okyanusunun kişileştirilmiş halidir. İnsanın yaratılmasında etkin rol oynayan tanrıçadır. Nammu ayrıca pek çok tanrının annesi olması sebebiyle "Tanrıların Anası" olarak benimsenir.

Hursan (Nehir işkencesi)

Mezopotamya'da Eski Babil döneminden beri uygulandığı bilinen bir ceza nehir işkencesidir. Bir davada karara varılamadığı zaman hükmü vermesi için nehir tanrısından yardım istenirdi. Anlaşmazlık yaşanan konu Id adı verilen "ilahi nehir"e, nehir tanrısının oğlu Şazi'ye ya da suların efendisi Enki'ye aktarılırdı. Buna göre suçlu olduğundan şüphelenilen bir kişi seçkinlerin huzurunda nehre girer ve belli bir mesafe boyunca batmadan suyun üstünde kalmaya çalışırdı. Eğer kişi nehir işkencesine dayanır, batmamayı başarırorsa aklanırdı ve dava düşerdi. Ancak davalı sulara karşı yenik düşerse tekrar mahkemeye sevk edilir ve dava bu doğrultuda görülürdü. Nehir işkencesine maruz kalanların bir kısmı ise boğularak can verirdi. Nehir işkencesinde sudaki kişinin başına gelecekler aslında bir kehanetti. Nehir tanrısının mahkeme heyetine gösterdiği kehanet davanın ve sanığın kaderini belirlemekteydi.

Qingu

Tiamat eşi Abzu, Ea tarafından öldürüldüğünde intikam yemini etmiş ve tanrı Qingu'yu yaratmıştı. Qingu, Tiamat'ın hem askeri kumandanı hem de sevgilisi olmuştu. Tiamat kader tabletini Qingu'ya emanet ederek bir anlamda onu baş tanrı ilan etmişti. Ancak Ea'nın oğlu Marduk tüm heybetiyle Tiamat'ın ordusuna saldırdığında cesareti ilk kırılan Qingu oldu ve savaş esna-

sında buharlaşarak teslim oldu. Marduk, Tiamat ve ordusunu ezip geçtikten sonra Qingu'yu esir olarak zafer yürüyüşünde peşinden sürüklemişti. Marduk diğer tanrıları affetmiş ve onları konumlarından alıkoymamıştı. Çünkü Marduk'un gözü tanrılar panteonunun en üstünde yer almaktı. Bu sebeple Qingu'nun elinden kader tabletlerini almış ve otoriteyi kendi üzerine geçirmişti. Sonunda Marduk babası Ea'nın da tavsiyeleriyle yeni bir ırk yaratıp dünya işlerini bu ırka devretmeye karar verdi. Qingu'yu ise ihanetinden dolayı idama mahkum etti. Söylenceye göre dünya işlerinin devredilmesi için yaratılan insan tanrı Qingu'nun kanından yaratılmıştı.

Tanrıların tekneleri

Mezopotamya mitolojisinde tanrılar nehirlerde ve su kanallarında yolculuk etmek için görkemli teknelere sahiptiler. Hemen her tanrının bir teknesi vardı ve sanat eserlerinde tanrıların tekne yolculuğu tasvirleri en çok rastlanan konuların başında gelmekteydi. Tanrıların tekneleri kutsal değer taşı-maktaydı ve bu sebeple tapınakta korunmaktaydı. Yolculuk esnasında tekne-de bir kürekçi yer alırdı. Her teknenin özel bir ismi bulunmaktaydı. Sümer mitolojisinde tanrıça Ninlil yuvarlak kayığına binmiş, Fırat üzerinde yıldız ve gezegenlerle birlikte seyrederek vaziyette tasvir edilirdi. Bir mitosa göre Ninlil yelken açmış gezerken Enlil onun cazibesine kapılmış ve kendisini tutamayarak tanrıçaya tecavüz etmiştir. Ay tanrısı Nanna'nın ana rahmine düş-mesi bu sayede gerçekleşmiştir.

Ninlil

Sümer tahıl tanrıçası. Bir Sümer şiiri "Enlil ve Ninlil"de tanrı ve tanrıça-nın birlikteliklerinin öyküsü anlatılmaktadır. Bir gün hava tanrısı Enlil, Nin-lil'i Nippur yakınındaki bir kanalda yıkanırken görür, güzelliğine karşı ko-yamaz ve ona tecavüz eder. Tanrılar Enlil'i bu davranışından ötürü ölümler ül-kesine sürgün ederler. Ancak Ninlil hamile kalmış ve çocuğunu babasız doğ-urmak istememiştir. Ninlil, Enlil'in peşinden ölümler ülkesine gider ve ay tanrısı Nanna'yı (Sin) burada doğurmak zorunda kalır. Ancak ay tanrısının yeraltında doğması ve yeryüzünün ışık kaynağını yitirmesine yol açacağından Enlil bir plan yapar. Buna göre Ninlil yeraltı dünyasının üç varlığına an-nelik yapacak ve onları Nanna yerine ölümler ülkesinde bırakacaktır. Bu dahi-ce planla Nanna'nın ölümler ülkesinden çıkması sağlanmış olur. Sümer sana-tında Nanna Fırat'ta yuvarlak kayığı üzerinde, çeşitli yıldızlar ve gezegenler ile yolculuk ederken tasvir edilirdi. Ay tanrısının Enki'nin kızlarından biri olan Ningal'le birleşmesi sonucunda güneş tanrı Utu dünyaya gelmiştir.

Tufan

Mezopotamya mitolojisinde tufan mitosu geniş yer kaplar ve genel ola-rak diğer kültürlerin tufan mitoslarıyla büyük ölçüde benzer. Tanrılar, in-

sanları yarattıktan bir süre sonra onların gürültülerinden ve kalabalığından sıkılmaya başlamışlar. Özellikle tanrı Enlil'in ısrarları sonucu bir tufan yaratıp, yeryüzünü sular altında bırakmayı böylece insan soyunu ortadan kaldırmayı uygun görmüşler. Ancak bu karar Enki'yi hiç memnun etmemiş. Çünkü Enki oğlu Marduk'a insanı yaratması için yol gösteren ve daima insanlığın iyiliği için uğraşan bir tanrıdır. Enki kendi arzusuyla yaratılan insanların tümüyle yok olmasını istemediğinden tufan gelmeden insanların en dürüstü Utnapiştım'e (Ziusudra) rüyasında görünmüş ve ona tufandan korunması için acilen bir gemi yapmasını tembihlemiş. Utnapiştım gemiyi tanrının buyruğuna uygun yapmış ve ailesiyle beraber içine yerleşmiş. O işini bitirdiği gün korkunç bir afet başlamış. Gök delinmişcesine yağmur yağıyor, gürültülü şimşekler çakıyormuş. Tufan o kadar şiddetliymiş ki tanrılar bile korkuya kapılmış göğün en yüksekine sinmiş ve ağlaşarak Tufanın bitmesini beklemişler. Tanrıları bile acizleştirecek şiddette olan Tufan altı gün altı gece aralıksız sürmüş yedinci gün tufan son bulmuş ve güneş tanrı Utu parlak ışııyla bunu müjdelemiş. İşte o zaman Utnapiştım gemisinden inerek tanrılara kurban kesmiş. Tanrılar yükselen güzel kokunun geldiği yere toplanmışlar ve tufandan kurtulan bir insan olduğunu fark etmişler. Özellikle Enlil buna çok kızmış ve Enki'ye çatmış. Utnapiştım tufanın olacağını kimseden duymadığını önceden rüyasında gördüğünü söyleyerek Enki'yi korumuş. Utnapiştım tanrılara şükranlarını ileterek, hoş sözler ve lezzetli kurban etiyile gönüllerini okşamış. Kendi yarattıkları tufandan yeterince pişman olan Tanrılar Utnapiştım'in yürek okşayıcı tavırları karşısında yumuşamış hatta insan soyunun kurtulmuş olmasına sevinmişler. Utnapiştım ve karısını cennet ülke ve ya uzak ülke olarak tanımlanan Dilmun'a yerleştirmişler ve onları ölümsüzlükle onurlandırmışlar. Sümer mitolojisinde Utnapiştım olarak geçen kahramanın adı Babil versiyonunda ise Ziusudra'dır. Nippur kentinde bulunan tabletlerde Tufan şöyle anlatılmıştır;

*Yedi gün yedi gece boyunca
Tufan memleketi kapladıktan,
Dev gemi fırtına ile büyük sulara çarptıktan sonra,
Güneş tanrısı göğe ve yere ışınlar saçarak çıktı ortaya,
Ziusudra dev gemiden bir pencere açtı
Ziusudra, kral,
Kendini güneş tanrısı önüne attı,
Kral bir öküz kesti, bir koyun kesti.*

...
*An ve Enlil "göğün soluğunu" ve "yerin soluğunu" söylediler,
Onların gücü... yayıldı etrafa,
Bitkiler yerden fışkırarak büyüdüler.
Ziusudra, kral,*

*An ve Enlil'in önüne attı kendini.
 An ve Enlil sevdiler, Ziusudra'yı sevdiler
 Bir tanrı gibi yaşamı verdiler ona,
 Bir tanrı gibi ebedi soluğu onun için getirdiler aşağı.
 Sonra Ziusudra, Kralı
 Bitkilerin adını ve insanlığın tohumunu koruyanı (Ziusudra'yı)
 Geçit yeri memleketine, güneşin doğduğu
 Dilmun memleketine yerleştirdiler (Kramer 1990; 131-132).*

Kur

Kur'un pek çok anlamı bulunmaktadır. Öncelikle Kur "dağ" anlamına gelir, Sümerler Kur'a "büyük ülke" anlamını yüklemişlerdi. Bunların yanı sıra Kur, kozmik bir anlam taşır ve ölümler ülkesi ile ilişkilendirilir. Mezopotamya mitolojisindeki bir diğer Kur ise yeraltında yaşayan bir ylandır. Yeraltındaki ilksel sular onun kontrolü altındadır ve rahatsız edildiğinde Kur, suların kapaklarını açarak Sümer ülkesini mahveden su baskınlarına yol açar.

Söylenceye göre Kur İnanna'nın kız kardeşi Ereškigal'i ölümler ülkesine kaçırmıştır. Tanrıçayı kurtaracak tek güç suların efendisi Enki olduğundan tanrı gemisine binerek, ölümler ülkesine gider ve Kur'a karşı savaş açar. Kur, kocaman taşlar fırlatarak Enki'nin gemisini parçalamak ister fakat savaş Enki'nin Kur'u öldürerek galibiyet kazanmasıyla son bulur.

Bir başka Kur mitosunda ise Enlil'in oğlu Ninurta, silah tanrısı Şarrur'un dolduruşuna gelerek Kur'a saldırır. Ancak Kur tüm gücüyle karşı saldırıya geçince Ninurta bir kuşa dönüşerek savaş alanından kaçır. Fakat Şarrur onu bu mücadeleden vazgeçmesin diye motive eder. Bunun üzerine Ninurta daha güçlü silahlarla ikinci kez Kur'un karşısına çıkar ve bu sefer onu öldürmeyi başarır. Ne var ki Kur'un ölümü beraberinde felaket getirir. Onun kontrolündeki yeraltı suları yeryüzünü kaplar ve böylece Dicle ile Fırat nehirleri beslenemeyerek kurur. Tüm ülke kıtlıkla burun buruna gelir. Tarlalar bir damla suya hasret kalmıştır. Tüm bunları başlatanın kendisi olduğunu düşünen Ninurta hemen bir çözüm aramaya başlar ve sonunda Kur'un cesedinin üzerine taşlar yığarak bir dağ oluşturur. Bu taş bendi yeryüzüne dağılan suların önünü keserek bir yerde toplanmasını sağlar. Ninurta bu sulara bir yol yaparak Dicle nehrini doldurmalarını sağlar. Böylece tarlalar tekrar suya doyar ve kıtlık son bulur. Ninurta Kur'un cesedi üstüne yığıldığı dağı kutsayarak ona "Hursag" adını verir ve annesi Ninhursag'ı Hursag'a kraliçe yapar. Hursag'ın zengin bitki örtüsü, madenler ve çeşitli hayvanlarla dolmasını sağlayarak burayı kutsal bir cennete dönüştürür.

Kur'un pek çok tanrıyla olduğu gibi aşk ve savaş tanrıçası İnanna'yla da bir mücadelesi olmuştu. Kur, İnanna'ya saygı göstermiyor ve önünde eğilmeyi reddediyordu. Gök tanrı An, İnanna'yı Kur'a saldırması için kışkırttı

ve Kur'un tanrıça hakkında ileri geri sözlerini ispiyonladı. Bunun üzerine İnanna öfkeden deliye döndü ve şu yemini etti;

*“Onun üstüne uzun mızraklar fırlatacağım,
Ona karşı atış-sopası, silah atacağım
Yanındaki ormanları ateşe vereceğim,
...na tunç balta vuracağım,
Bütün sularını arıtıcı Gibil (ateş tanrısı) gibi kurutacağım,
Arata Dağı gibi, korkusunu sileceğim,
An'ın lanetlediği kent gibi, bir daha kurulamayacak,
Enlil'in gazabına uğrayan (kent) gibi, bir daha kendine gelemeyecek.”*

İşte bundan sonra tanrıça en güçlü silahlarıyla Kur'a saldırdı ve onu yere serdikten sonra ölüsünün üzerinde zafer şarkıları haykırdı.

Suların dibindeki sır

Uruk kentinin kahraman kralı Gılgamış ölümsüzlüğü elde etmeyi kafasına koymuş ve buna ulaşmak için uzak ülke Dilmun'un yolunu tutmuştu. Dilmun ulaşılması çok güç bir noktada tanrıların ölümsüzlüğü bahsettiği Utnapiştim ve karısının yaşadığı cennet ülkeydi. Bu ülkeye geçmek için ölüm suyunu geçmek gerekiyordu ancak hiçbir ölümlü bu sudan geçemezdi. Ne var ki Gılgamış bu ülkeye ulaşmayı kafasına koymuş ve kayıkçı Urşunabi'ye kendisini geçirmesi için yalvarmıştı. Urşunabi böylece Gılgamış'ı gemisiyle bu sulardan geçirmeyi kabul etti. Uzun süren yolculukta aç, susuz ve yorgun düşen kral Dilmun'a geldiğinde sonunda Utnapiştim ve karısı ile karşılaştı. Gılgamış, Utnapiştim'den ölümsüzlüğün sırrını kendisine vermesini istedi. Utnapiştim, tanrıların büyük tufanından kurtulmayı başarmış ve karısıyla beraber ölümsüzlük ile ödüllendirilmişti. Utnapiştim ölümsüzlüğe sahip olabilmek için yedi gün süren Tufana direnmeyi başarmış, büyük bir direnç göstermişti. Bu sırrı elde etmesi için Gılgamış'tan da aynı dirayeti göstermesini istedi. Eğer Gılgamış yedi gün uykusuz kalmayı başarırса ölümsüzlüğü elde edebilirdi. Bunun üzerine beklemeye başladılar. Fakat zaten uzun yolculuk esnasında yeterince yorulan Gılgamış kısa süre sonra uykuya yenik düştü. Utnapiştim karısından Gılgamış'ın uyuduğu her gün için bir ekmek pişirmesini istedi. Gılgamış yedi gün sonra uyandığında zaman hiç geçmemiş sanıyor ve uyuduğunu kabul etmiyordu. Ancak Utnapiştim ona yedi ekmeği gösterince durumu anladı. Ekmeklerden ilki küflenmiş, diğerleri bayatlamış son ekmekse fırından yeni çıkmış üstünden dumanlar tütüyordu. Utnapiştim bu cesur adamı eli boş göndermek istemedi ve ona “yaşlı adam genç adama dönüştü” diye bilinen gençlik bitkisinin yerini söyledi. Gılgamış böyle bir bilgiyi kendisine bağışladığı için Utnapiştim'e sonsuz şükranlarını ileterek sabırsızlık içinde Dilmun'dan ayrıldı. Onu bu ülkeye geçiren Urşunabi bir

Kayıkçı Urşunabi Gılgamış'ı ölümsuyu'ndan geçirirken, Storm R. 2007.

Gılgamış,Utnapishtim ölümsüzlük bitkisi ve yılan, Storm R. 2007.

ölümlüyü gemisine bindirdiği için Dilmun'dan kovuldu. Böylece Urşunabi de kral Gılgamış'ın misafiri olarak Uruk ülkesine yola çıktı. Gemi Utnapiştim'in söylediği yere geldiğinde Gılgamış hemen soyunarak suya atladı ve suyun dibinde çiçekleri ışıyan mucize bitkiyi gördü. Bitkinin dikenlerinin batmasına aldırmadan elleriyle sökerek ona sahip oldu. Kral artık çok mutluydu. Tek isteği bir an önce ülkesine gitmekti. Artık sonsuza kadar genç kalması mümkündü. Fakat Uruk şehrine daha çok yol vardı. Bu uzun yolda sıcaktan bunalan kral bir ara kendisini tutamayarak serin sulara atladı. O, güneşten kızmış bedenini ferahlatırken tekneden gelen sihirli kokuyu alan bir yılan sinsice süzülerek mucize bitkiye ulaşmış ve onu midesine indirmişti. Gılgamış mucize bitkiyi yutan yılanı gördüğünde artık çok geç kalmıştı. Yılan birden kabuğunu değiştirerek yepyeni parlak bir deriye kavuştu ve suların maviliğinde kayboldu. Gılgamış sulardan çıkardığı bu mucizeyi, yine suyun çekiciliğine kapıldığı için elinden kaçırmış oldu.

Semiramis

Babil kraliçesi Semiramis Suriye'deki bir gölde yaşayan vücudunun alt tarafı balık şeklinde olan Derketo adlı bir tanrıçanın kızıdır. Derketo Suriyeliler tarafından büyük saygı gören bir tanrıçaydı. Ancak tanrıça bir çobanla aşk yaşamaktan kendini alıkoyamamış ve bunun ardından hamile kalmıştı. Eski saygınlığını kaybedeceğini düşünen tanrıça halinden utanarak doğurduğu kız çocuğunu terk etmiş, bu utançtan kimsenin haberi olmasın diye birlikte olduğu çobanı öldürmüştü. Yaptıkları sonucunda pişmanlık duyan tanrıça Derketo gölün derinliklerine dalarak utancından bir daha hiç su üstüne çıkmamıştı. Onun terk ettiği bebeği güvercinler buldu ve çobanlardan çaldıkları süt ve peynirle besleyerek, büyüttüler. Hırsız güvercinleri takip eden çobanlar güzel bir kız çocuğunun yanına gittiklerini görünce büyük şaşkınlık yaşadılar ve bu güzeller güzeli kıza "güvercinlerden gelen" anlamında Semiramis adını verdiler. Semiramis büyüdüğü zaman güzelliği daha da dikkat çeker oldu. Suriye valisi Semiramis'i görür görmez aşık oldu ve evlendi. Ancak Babil kralı Ninos da Semiramis'e aşık olunca kendi valisini öldürdü ve Semiramis'i kraliçe yaptı. Ninos ölünce Semiramis kırk iki yıl yönetimde kaldı. Dünyanın yedi harikasından biri olan Babil'in Asma Bahçelerini ve daha pek çok eşsiz sanat eserini yaptırdı. İktidarının en parlak çağındayken bir kahin kraliçenin oğlu Ninyas tarafından planlanan bir suikast sonucu öldürüleceğini söyledi. Kraliçe Semiramis oğlunun kötülüğe bulaşmasını istemedi ve hemen tahtı ona devretti. Bu olayın ardından kaybolan kraliçeyi bir daha gören olmadı. Mitolojiye göreyse Semiramis bir güvercin olup gökyüzünün maviliğine kanat çırpı.

TÜRK MİTOLOJİSİ

Ay Atam

İlk çağda durmaksızın yağan yağmur sele yol açıyor, dört bir yanı suyla dolduruyordu. Bu yağmur suları Karadağcı dağında bulunan bir mağaraya sızarak buradaki yarıkları doldurdu. Bu yarıklar insan biçimindeydi ve onun içinde bulunan su ve toprak balçığa dönüşmüştü. İşte o zaman güneş güçlü ısıyla balçığın nemini kuruttu ve yarıkların içinde kalıplaşmasına yol açtı. Ardından dokuz ay rüzgar esti. Böylece mağara yarığından Ay baba olarak bilinen Ay Atam adında bir insan doğdu.

Suyla

Göksel ruhlardan biri olarak kabul edilen Suyla, “At Gözlü Kartal” ismiyle de tanınır. Bu ruh su, ay ve güneşin parçalarından yaratılmıştır. Suyla, insanların kaderlerini belirlediğine inanılan bir ruhtur. Suyla insanın hayatındaki değişikliklere karar vereceği zaman ona rakı saçısı yapılır. Suyla’ya kaderi haber vermesi sebebiyle “iki dilli kekeme han” diye hitap ediliyordu. Suyla’nın bir diğer görevi ise kurbanın canını Tanrı Ülgen’e götürmektir. Suyla, şamanın ayın sırasında çıktığı yolculukta karşısına çıkan ve onu yolundan çeldirmeye çalışan kötü ruhları kovarak bir nevi şamanın ruhsal yolculuğunda koruyuculuğunu üstleniyordu.

Yer-Su Ruhları

Yer-Su ruhları nehirlerde, dağ eteklerinde, kaynaklarda ve göllerde yaşarlar ve üzerinde yaşadığı yeri temsil ederler. Sayılarının on yedi olduğu düşünülen bu ruhlar insan hayatı ile ilgili pek çok işle ilgilenirler ve iyi ruhlar olarak kabul görürlerdi.

Bir söylenceye göre Kimak ülkesinde buluna Menkur dağında kalkan genişliğinde bir tatlı su gözü bulunmaktaydı. Bu göz her zaman ağzına kadar doluydu ve kim ne kadar su içerse içsin gözün suyu bir dirhem eksilmezdi. Bu gözün yanında secdeye durmuş bir insanın ayaklarının, dizlerinin ve ellerinin izi bulunmaktaydı. Bu gözden su içen Oğuz Türkleri izin olduğu yerde secde etmeyi adet edinmişlerdi.

Talay Kan

Altaylıların Yayık Han olarak nitelendirdiği denizlerin hakimi ve yeryüzündeki tüm suların koruyucusu, suların efendisi Talay Han aynı zamanda ölümlerin de koruyucu tanrısıdır. Ölen kişilerin ruhunu Suyla ile birlikte Tanrı Ülgen’e götürmek görevleri arasındadır.

Yad (yağmur taşı)

Türklerde yağmur ve rüzgar gibi doğa olaylarının bir ruhla ilişkili olduğuna inanılırdı. Ayrıca Yad, Yada ve Yat gibi çeşitli isimlerle adlandırılan bir taşın yağmur, kar yağdırmak ve rüzgar estirmek için kullanıldığı bilinmektedir. Yada taşı Azerbaycan'da çakmak taşıyla bir tutulmuş ve bu taşla kıvılcım çıkarılması yoluyla şimşek çakacağına ve yağmur yağacağına inanılmıştır.

Kaşgarlı Mahmud, Divanu Lugat-it Türk adlı eserinde bu taşın söz etmiştir. Yat adını verdiği bu taşın, Yağma ülkesinde yaşayan Türkler tarafından yağmur yağdırma amaçlı kullanıldığını anlatan Mahmud, bizzat kendisinin şahit olduğu bir olayı da anlatmıştır. Sıcak bir yaz gününde Yağma ülkesinde bir yangın çıkmış ve Yat taşı kullanılarak kar yağdırılmış bu sayede yangının büyümesi önlenmiştir.

İslam dönemi eserlerinde de rastlanan yağmur taşı Gerdizi'nin yapıtında Nuh peygamberin duası ile ilişkilendirilmiştir. Buna göre Nuh peygamber Allah'a Yafes'e bir isim (dua) öğretmesi ve Yafes'in bu ismi sarfederek yağmur yağdırabilmesi için dua etmiştir. Nuh'un duasını kabul eden Allah Yafes'e bir isim (dua) öğretti. Yafes bu duayı unutmamak için bir taşla yazdı ve taşı boynuna astı. Yafes taşıdaki duayı okuduğunda yağmur yağıyor, taşı bir suya değdirdiğinde o su şifa saçıyordu. Ancak Yafes Ceyhun Nehrin'de ölünce taşı Guz ele geçirmişti. Yafes'in soyundan gelenler bu taş için kavgaya tutuşunca aralarında bir kura çekmeye karar verdiler. Kura Türk'e çıkınca Guz taşı ona geri verdi ancak Guz'un verdiği taş asıl taş değil onun bir kopyasıydı. Bu hile uzun yıllar fark edilmemişti ancak yüz yirmi yıl sonra bir gün acilen yağmur yağdırılması gerekince taş kullanılmış ve hiçbir işe yaramamıştı. İşte o zaman Türk oyuna getirildiğini anladı ve o dönemki Guz'a hileyi bildiren bir mektup yazdı. Guz mektuptaki suçlamaları reddederek, Türklerin Allah'ı incittikleri için yağmur yağmadığını öne sürdü. Fakat bir süre sonra Guz elindeki gerçek taşla yağmur yağdırınca bu haber hemen yayıldı ve Guz ile Türk arasında bir savaş yapılması kaçınılmaz oldu.. Bu savaş Guz Beygu'nun hayatını kaybetmesiyle son buldu.

Bir başka efsanede doğuya yolculuk eden bir Oğuz Türk'ü epey bir yol almıştır ki Yerliler tarafından durdurulur. Yerliler Türk'e buranın doğunun son noktası olduğunu önlerindeki dağın ardına geçilmesine imkan olmadığını söylerler. Çünkü dağın ardında güneş yere çok yakın doğmakta ve ışınları her yeri yakıp, kurutmaktadır. Bu durumda merakla kapılan Türk orada hiç insan ya da hayvan yaşayıp, yaşamadığını sorduğunda yerliler orda yaşayan insanların dağların içindeki mağaralarda saklandıklarını ancak güneş batınca ortaya çıktıklarını anlatmışlardı. Hayvanlar ise dağlardan aldıkları bir taşı ağızlarına alarak ortaya çıkar, güneş doğduğunda başlarını yukarıya kaldırırlarmış. Ağızlarındaki taş üstlerinde bir bulut oluşturur bu sayede sıcaktan etkilenmeden yollarına devam ederlermiş. Bunu duyan Türk güneşin etkisi ol-

madığı bir saatte adamlarıyla dağın ardına geçmiş ve görmüş ki her şey yerlilerin anlattığı gibi gerçekleşmekteymiş. Güneş doğmaya yakın hayvanların dağlardan ağızlarında taşlarla çıktıklarını görmüş. Türk ve adamları hayvanların üzerine atılıp bu taşları ele geçirmişler ve ülkelerine bu kutsal taşlarla dönmüşler. Oğuz Türkleri bundan böyle ne zaman ihtiyaç duysalar bu taşları kullanarak, yağmur ve kar yağdırabilmişler.

Yakutlarda yağmur taşına Sata deniyordu ve bu taşın Şamana bir kartal tarafından verildiğine inanılıyordu. Kartal burada gök tanrısı simgeler ve Sata Gök Tanrının bir armağanı olarak görülürdü. Ayrıca Sata'nın canlı olduğuna dair bir inanış hakimdi. Sata taşının at, inek, ayı, kurt gibi hayvanların içinde bulunduğu inanılırdı. En güçlü Sata'nın kurdun karnından çıkarılanın olduğu düşünülürdü. Sata canlıydı ve görünümü insan başını andırır, gözü, kulağı, ağzı belirgin olarak fark edilirdi. Bu taşın bir kadın ya da yabancınnın eline geçmesiyle öleceğine inanılırdı. Sata taşı göğe doğru kaldırıldığında rüzgar çıkmasına ve yağmur, kar, dolu yağmasına yol açardı. Sıcak mevsimlerde yapılan uzun yolculuklarda Sata taşı atın yelesi veya kuyruğu altına konursa at hiç terlemez Sata'nın verdiği serinlikle rahatça yol alırdı.

Türk mitolojisinde değişik öğelerden türeme söz konusudur. Sudan türeme de bunlardan birisidir. Örneğin Kimaklar sudan türediklerine inanır ve İrtiş nehrini tanrıları olarak benimserlerdi. Sudan türemeye dair anlatılan bir efsanede bakire bir kızın hamileliğinden söz edilir. Söylenceye göre bu kız savaştan kaçarken bir çadıra sığınmış ve bu çadırda bir adamla karşılaşmış. Adam kızın zor durumda olduğunu gördüğünden ona çadırında yer ve yiyecek vermiş. Bir süre sonra adam bu kimsesiz kıza hep birlikte olmak istemiş ve onunla evlenmeye niyetlenmiş. Ancak kısa süre sonra kızın hamile olduğu anlaşılmış. Çevresinde toplananlar karnındaki çocuğun kimden olduğunu sorduklarında kız başına gelenleri anlatmaya başlamış; zavallı kız savaştan kaçıp yurdundan ayrıldığında boş arazilerde günlerce yürümek zorunda kalmış. Bu esnada ağzına koyacak tek lokma bulamamış. Sonra birden yağmur yağmaya başlamış ve yağın yağmurla birlikte gökten bir buz parçası düşmüş. Kız buz parçasını kırdığında içinden iki buğday tanesi çıkmış. Açlıktan zor ayakta duran kız hemen buğday tanelerini yutmuş. İşte o andan itibaren karnında gelişen bir şey olduğunu hissetmiş. Kız hikayesini bitirdiğinde onun masum olduğu konusunda herkes hem fikir olmuş. Kızla evlenen adam onun kutsal bir yolla hamile kaldığını düşünüyor ve doğum zamanını merak içinde bekliyormuş. Sonunda vakit geldiğinde Kadın ikiz bebekler dünyaya getirmiş. Kısa süre sonra Adam'dan da bir çocuğu olmuş. Adam üç çocuğunu birbirinden hiç ayırmamış ve mirasını üçü arasında eşit olarak dağıtmış. Ancak sona kalan bir deve ve bir koçu kime, nasıl paylaştıracağına bir türlü karar verememiş. Bunun üzerine adamın öz oğlu deveyi kendisine istemiş çünkü deveyi güden oymuş. Adam bunun uygun olduğunu düşünmüş ve deveyi öz oğluna vermiş. Onlar deveye "Töö" dedikleri için

bu oğlanın soyundan gelenler “Tölös” olarak tanınmışlar. Sıra koçun paylaşılmasına geldiğinde onu da ortanca oğlan istemiş. Koçu güden bu oğlan olduğundan adam koçu ona vermiş. Oğlan koçu almış ve boynuzlarından tuttuğu gibi ikiye ayırmış. Adam oğlunun gücünden çok etkilenmiş ve ona koç gibi güçlü olduğundan Koçkar ünvanını vermiş. Oğlanın adı Mundus olduğundan onun soyu “Koçkar Mundus” adını almış. Adam büyük oğlanın bir şey istemediğini fark edince ona “Muzhan” yani “Buzhan”ın soyundan geldiği için tek başına Mundus ismini vermiş.

Yaratılış'ta Su

Altay yaratılış destanında başlangıçta her yerin sularla kaplı olduğu anlatılmaktadır. Tanrı Ülgen, kuşa dönüşerek suların üzerinde uçar ancak konacak bir yer bulamaz. Bunun üzerinde gökten gelen bir ses tanrı Ülgen'e denizin içinden çıkan bir taşın konmasını söyler. Ülgen bu taşın bulunduğu yerin ve göğün yaratılması gerektiğini düşünür ancak bunu nasıl yapacağını bilemez. Suların içinde yaşayan dişi ruh Ak-ene, Ülgen'e yaratılışı nasıl gerçekleştireceğini anlatır. Onun yardımıyla işe başlayan Tanrı önce yeri, ardından göğü yaratmıştır. Ardından da dünyanın dengesini sağlaması için üç balık yaratmış. Balıklar dünyayı alttan destekleyerek başıboş gezmesine engel olmuşlar. Dünyayı taşıyan balık simgesi Türk mitolojisinde yaygın olarak görülür. Bu balığın başının karanlığa yani kuzeye dönük olduğuna ve başının yön değiştirmesi durumunda yeryüzünde tufanların olacağına inanılır. Bu sebeple balık zincirle dünya ağacına yani dünyanın eksenine bağlanmıştır.

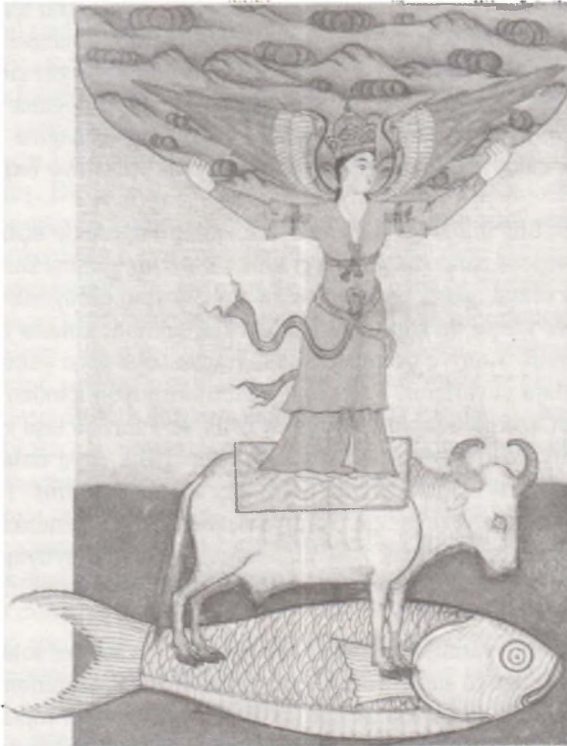
Bir başka yaratılış mitosuna göre ise Tanrı suların üzerinde uçarken surlarda yüzen bir toprak parçasından aldığı kille ilk insanı yaratır. Bu kişi bazı yerlerde Erlik olarak geçer ve onun insan değil şeytan olduğuna inanılır. Tanrı ve Erlik her yer su ile kaplı olduğundan kaz şeklinde suların üzerinde uçarlar. Ancak Erlik Tanrıya üstünlük tasladığından suya daha yakın uçmaya kalkışır ve sulara yuvarlanır. Tanrı onu kurtarır ve suyun içinden uzandığı bir taşın denizin üzerinde sabitler. Böylece Erlik ve Tanrı bu taşın konarlar. Tanrı, Erlik'e suya dalıp toprak çıkarmasını ister. Erlik suya dalar ancak kendisine yer yaratmak için fazladan toprak alıp ağzına doldurur. Tanrı Erlik'in çıkardığı toprakla yeri yaratır. Tanrıya özenen Erlik ağzındaki toprağı çıkarıp kendisi için yer yaratmak ister ama toprak ağzında büyüüp taşmaya başlar. Erlik'in ağzından tükürdüğü topraktan tepeler ve bataklıklar meydana gelir.

Lebed Tatarlarının yaratılış mitosunda da başlangıçta her yer sularla kaplıydı. Tanrı ak bir kuşu su getirmesi için gönderdi ancak kuşunun gagasına suya daldığında bir parça toprak takıldı. Kuşu gagasındaki toprağı üfleterek fırlatınca suyun yüzeyinde bir kara meydana geldi ve büyüyerek yassı bir hal aldı. O zaman tanrı ikinci bir kuş gönderdi bu kuş gagasıyla topra-

ğı karıştırdı, böylece dağlar ve vadiler meydana geldi. Şeytan yaratılanlara baktı ve O da bataklıkları ve kara ormanı yarattı. Tanrı ise bir insan yarattı. Bu insan erkekti ve dünyada eşsiz, yalnız yaşamaktaydı. Şeytan, erkek uy-kudayken onun göğsüne dokundu ve erkeğin kaburgalarından bir kemik ye-re düştü. Bu kemikten erkeğe eş olacak kadın meydana geldi.

Moğol mitolojisinde Oçirvani ve Çagan- Şukurti birlikte denizin üzerine inerler ve Çagan-Şukurti Oçirvani'nin isteğiyle suya dalarak balık çıkarır. Oçirvani balçığı alarak bir kaplumbağanın kabuğunun üzerine yayar. Balçı-ğın kurumasını beklerken uyuya kalan iki arkadaşın yanına gelen şeytan Şul-mus onları öldürmek ister. Şeytan Oçirvani ve Çagan- Şukurti'yi boğmaya çalışırken yuvarlanırlar ve böylece yeryüzü iyice genişleyerek yayılır.

Yakutların yaratılış mitoslarında Büyük Ak Yaratıcı tek başına suların üzerinde yüzerken sulardan çıkan bir köpük gözüne ilişmiş. Tanrı merak edip bu köpüğe kim olduğunu sormuş ve ondan şeytan olduğunu öğrenmiş. Şeytan tanrıya suların dibinde yaşadığını söyleyince Tanrının şaşkınlığı da-ha da artmış. Suların bir dibi olduğundan habersiz olan Tanrı Şeytan'dan su-

Dünyanın yaratılışı, And M, 2007.

ya dalıp bir parça toprak çıkarmasını istemiş. Şeytan sözlerini kanıtlamak için suya dalmış ve elinde bir miktar toprakla yüzeye çıkmış. Tanrı Şeytan'ın elindeki toprağı alıp incelemiş ve onu kutsadıktan sonra suya atmış. Şeytan ise bu sırada Tanrıyı aşağıya çekip sulara boğmanın yollarını arıyormuş. Ancak tam o sırada Tanrının kutsadığı toprak parçası büyüyerek yayılmış ve denizin üzerinde büyük bir alanı kaplamış.

Hıristiyanlık etkisi gösteren bir Yakut mitosunda Şeytan İsa'nın büyük kardeşidir. Tanrı çok iyi ancak kardeşi şeytan çok kötüymüş. Tanrı bir dünya yaratmak istemiş ancak bunu nasıl yapacağına bir türlü karar verememiş. O zaman kardeşi Şeytan'a bir fırsat vererek ondan sulara dalıp, bir parça toprak getirmesini istemiş. Şeytan suya dalıp çıkana kadar avucundaki toprak da kayıp gidiyormuş. Böyle bir sonuca varamayacağını anlayan şeytan hemen bir kırlangıca dönüşmüş ve sulara dalarak, gagasında toprak parçasıyla yüzeye çıkmış. Tanrı onun çıkardığı toprağı alıp kutsamış ve tekrar suya atmış. Bu toprak parçası büyümüş ve Yer'i oluşturmuş. Tanrının yarattığı Yer bu haliyle tepsi gibi dümdüzmüş. Şeytan Tanrının yarattığı dünyayı kıskanmış ve kendisine ait bir dünyası olsun istemiş. Kendi dünyasını yaratmaya özenen Şeytan suya dalmış ve çıkardığı bir parça çamuru ağzının içine saklamış. Ancak tanrı onun bir kötülük düşündüğünü anlayarak yanına çağırmış ve Şeytan'ın ensesine güçlü bir tokat patlatmış. Şeytanın tokadı yemesiyle ağzındaki çamuru püskürtmesi bir olmuş. Böylece Tanrı'nın tepsi gibi düz dünyası çamurlarla lekelenmiş, dağ ve taşlarla engebelenmiş.

Bir başka Yakut Efsanesinde Tanrı bir dünya yaratmak isteyerek yaban ördeği ve balıkçılı yanına çağırarak, onlardan suya dalarak çamur çıkarmalarını istemiş. İki kuş da suya dalmışlar. Kısa süre sonra yaban ördeği ağzında çamurla sudan çıkmış ancak balıkçıldan henüz bir haber çıkmamış. Epey bir zaman sonra balıkçıl da sudan çıkmış ancak ağzında çamur olmadan. Balıkçıl Tanrının karşısında kendisini acındırarak hiç çamur bulamadığını söylemiş. Ancak Tanrı onun yalan söylediğini biliyormuş. Çünkü Tanrı balıkçılı yaratırken ona su tavuğununkinden daha kısa bir gaga vermediğinden eminmiş. Balıkçılın kurnazlığına öfkelenen tanrı onu daima sulara dalarak besin bulmakla cezalandırmış. Böylece balıkçılın karada yaşamasını yasaklamış. Balıkçıl yaşamını deniz üzerinde uçarak, yüzerek ve dalarak geçirmeye mahkum olmuş. Bundan sonra Tanrı Su tavuğunun çıkardığı çamuru alarak takdis etmiş ve yeniden suya bırakmış. Ancak çamur suya batmayıp sabit kalmış ve büyüyerek yeryüzünü meydana getirmiş.

Şaman Elbisesinde Su Motifleri

Şaman elbiselerinde su altındaki dünyaya dalışı temsilen martı, kuğu gibi su kuşlarının tasvirleri yer alırdı. Bu tasvirlerle bazı kurganlarda da rastlanır ve bunların yaratılıştaki kullanılan toprağı denizin altından çıkartan hayvanı simgelediği düşünülürdü.

Kıyamet Tasvirlerinde Su

Türk mitolojisinde Telegitler’de anlatılan kıyamet mitosunda o gün şöyle anlatılır. Kıyamet günü geldiğinde Tanrı kulaklarını dünyaya tıkayacak, yeryüzü ateş altında kalacaktır. Törelere bozulacak, uluslar kargaşa içinde boğulacak ve insan nesli son bulacaktır. Ay ve güneş artık ışık vermeyecek, bitkiler kuruyacak, baba oğlundan ayrı kalacaktır. Sular kanla beraber akanca, dağlar sallanacak, gök yırtılacak ve denizin dibi görünecektir. Denizin dibinden çıkan bir sandıktan dokuz kara taş ve dokuz demir atlı adam fırlayacak. Bu adamların bindiği atların kuyruklarından kama, ayaklarından kılıç çıkacak ve önüne gelen herkese ölüm saçacaktır.

Tufan

Tufan bütün yeryüzünü kapladığında efendi Tengiz (deniz) idi. Onun egemenliği altında yaşayan iyi kalpli Nama ve ailesi bulunuyordu. Nama, Tufandan evvel Tanrı Ülgen’in tavsiyesiyle üç oğluyla birlikte bir gemi yaptı. Bu gemiyi seksen kulaç boyunda sekiz ipe bağladılar. Nama, üç oğlu ve karısını topladı ve çeşitli hayvan ve bitkilerden yanlarına alarak gemiye bindi. Tufan başlayıp sular seksen kulacı geçtiğinde geminin halatları koptu ve gemi sel sularında yüzmeye başladı. Yedi gün sonunda geminin penceresini açtıklarında yeryüzünün tamamen sular altında kaldığını gördüler. Sonunda gemi sekiz dağın birbirine yaklaştığı yerde durdu. Nama tufanın bittiğinden, suların çekildiğinden emin olmak için dışarıya kuzgunu gönderdi. Ancak kuzgun geri gelmedi o zaman Nama kargayı gönderdi fakat o da geri gelmedi. Nama üçüncü gün ekin kargasını gönderdi. Ekin kargası da geri gelmeyince Nama güvercini dışarıya gönderdi. Güvercin ağzında huş ağacı dalıyla geri döndüğünde Nama nihayet kurtulduklarını anladı ve Güvercine diğer hayvanları görüp görmediğini sordu. Güvercin onların buldukları leşleri yemekle meşgul olduğunu anlatınca Nama bu hayvanları hayatlarının geri kalanında da leş yemeye mahkum olmaları için lanetledi.

Ejderha

Çin mitolojisinde önemli bir sembol olan ejderha, Türk mitolojisinde de değerli bir yere sahiptir. Türk mitolojisinde ejderha, yeniden doğumu, bereketi ve genel olarak suyu temsil ediyordu. Ejderha Türk mitolojisinde yer ejderi ve gök ejderi olarak tanımlanıyordu. Yer ejderi derin suların dibinde yaşamaktaydı. Parlak pulları ve güçlü boynuzları bulunmaktaydı Bahar geldiğinde ejder sulardan çıkarak gökyüzüne yükselirdi. Böylece bulutların arasına yerleşerek bereketli yağmurların yağmasını sağlardı.

Deniz Tanrıçası Geyik

Geyik Türklerde kutsal sayılan hayvanlardan biriydi. Göktürklerle ait bir mitosta geyiğin deniz tanrıçası olarak kabul edildiği görülmektedir. Bir Gök-

türk hükümdarı bir mağarada genç bir kız ile sevişiyordu. Bir gün Hükümdar askerleriyle sürekle avındayken ak bir geyik onlara göründü. Ak geyiğin ihtişamına kapılan askerlerden biri onu hemen oracıkta öldürdü. Hükümdar mağarasına geri döndüğünde sevgilisinin orada olmadığını fark etti ve günlerdir seviştiği kızın o gün ak geyik biçiminde görünen ilahe olduğunu o zaman anladı.

Nevruz'da Su

Baharın başlangıcı, doğanın bereketlendiği dönemin kutlu bayramı Nevruz, yeryüzüne bereket getiren yağmurların toprağa düşen ilk damlalarıyla kutlanırdı. Türklerde Nevruz kutlamalarında ateş üzerinden atlamak bir gelenektir. Ancak Nahçıvan'daki Nevruz kutlamalarında ateşin yerini su almaktaydı. Nevruzun son sabahında genç kızlar toplanarak su kenarına giderler ve kaynağın üzerinden atarlardı. Daha sonra aldıkları bir miktar suyu evlerin etrafına bahçeye serperlerdi. Bu hem kötü ruhların kovulması hem de tüm yılın bolluk içinde geçmesi için yapılmaktaydı.

Her anlamda bereketin, bolluğun yeni bir başlangıcın simgesi olan Nevruz yeni yıl bayramı olarak kabul edilirdi. Bu özel günde yıl boyunca uğur getireceğine inanılan bir takım hazırlıklar yapılır ve dilekler tutulurdu. Nevruz bayramında suyla ilgili olan ritüeller hem maddi hem de manevi arınma amacıyla uygulanmaktadır. Anadolu'nun pek çok bölgesinde 21 Mart'ı 22 Mart'a bağlayan gece kutlanan Nevruz'da soğuk suya girerek dilek tutmak ve üç kez suya dalıp çıkmak yaygın bir gelenektir. Ayrıca genç kızlar arasında, çeşmeden getirilen bir leğen suya ucuna ip geçirilmiş iki iğne yüzdürülür. Bu iğnelerden biri genç kızı diğeri ise evlenmek istediği delikanlıyı simgelerdi. Eğer iğneler suyun içinde birbirlerine yüzerek birleşirlerse o çiftin tez zamanda evleneceğine inanılırdı.

Ağrı yöresinde Nevruz gecesi yatmadan evvel tuzlu bir çöreğin yarısı yenir ve uykuya yattılır. Bu kişi gece rüyasında kendisine su içiren birini görür. İnanişâ göre rüyada su içiren kimse, rüyaya yatan kişiyle evlenecektir. Sabah uyanınca gece yenilen çöreğin yarısı dama bırakılır. Bir karga bu çöreği alır ve kimin damında yerse çöreğin sahibi o evde oturan genç kızla ya da delikanlıyla evlenecektir. Şayet karga çöreği bir dama değil de uzaklara götürürse evlenilecek kişi uzak diyarlarda yaşamaktadır. Pek çok yörede Nevruz sabahı evdeki kaplar taze su ile doldurulur, eski eşyalar suya atılır, hayvanlara taze su içirilir, ev önleri yıkanır, insanlar akarsularda ve kaynaklarda suya girerler, su içinde oyunlar oynanır ve su fallarına bakılıp, suya dilekte bulunulur. Antep yöresinde Nevruz gecesi bir dilek dilenerek dışarıya bir kap su bırakılır, dilek kabul olursa kaptaki suyun altına dönüşeceğine inanılır.

Oğuzlarda Su Bulma

Oğuzlar uzun bir sefer sırasında suları tükenince Yuşi hocaya danışmışlardı. Yuşi hoca onlara, birkaç ineğin gözlerini bağlayıp susuzluk çekinceye kadar koşturmalarını sonra da inekleri serbest bırakmalarını tavsiye etti. Serbest kalan inekler biraz arandıktan sonra toprağı kazmaya başladılar ve onların kazdığı yerden bir kaynak fışkırdı.

Ferhat ile Şirin

Erzen şehrinin hükümdarı Mehmene Banu Hatun kız kardeşi Şirin'e pek düşkündür. Kardeşiyle beraber oturmak için büyük bir köşk inşa ettirir. Köşkün duvarlarını süsletmek için de sanatkarlığıyla nam salmış nakkaş Ferhat'ı görevlendirir. Ferhat sanatını işlerken Şirin'le karşılaşır ve iki genç birbirlerine aşık olurlar. Ne varki Mehmene Hatun bu aşka kesin bir tavırla karşı çıkmaktadır. Kimisine göre Ferhat'a aşkıdan kimisine göreyse kardeşi Şirin'e olan düşkünlüğünden dolayı Mehmene Hatun Ferhat'a hiç açık kapı bırakmaz. Ferhat bir yolculuk esnasında Amasya hükümdarı Hürmüz Şah ile tanışır. Hürmüz Şah yetenekli ve genç Ferhat'ı tanıyınca çok sevmiş ona yakınlık göstermiştir. Şahın yakınlığını fırsat bilen Ferhat Şah'a derdini açarak, Şirin'e olan aşkını ve ablası Mehmene hatun'un yol açtığı eziyetleri anlatır. Hürmüz Şah Ferhat'ın hikayesinden çok etkilenir ve onunla birlikte Erzen'e giderek Mehmene Hatun'dan Şirin'i ister. Ancak sert bir red cevabı alınca iki taraf karşı karşıya gelirler. Hürmüz Şah ve Ferhat Amasya'ya yanlarına Şirin'i de alarak dönerler. Şirin'i yanında tutan Hürmüz'ün bir oğlu vardır. Bu oğlan Şirin'i görünce aşık olur, derdini babasına açar. Oğlunun aşkıyla, Ferhat'a verdiği söz arasında kalan Hürmüz Şah bir çare düşünür, durur. Sonunda Ferhat'ı oradan uzaklaştıracak, güçlü bir meşgale bulmaya karar verir. Ferhat'a Amasya dağlarının ardında bulunan suyu dağları delerek şehre getirmesini ona yaptığı iyiliğin ve misafirperverliğin bedelini bu şekilde ödemesini ister. Ferhat Şah'ın iyiliği karşısında kendisini yeterince mahcup hissettiğinden onu geri çeviremez. Sonunda ucunda Şirin'e kavuşmak olduğu için bu görevi hemen kabul eder ve dağa çıkar. Geceler haftalar, aylar belki de yıllar geçer Ferhat bıkmadan usanmadan dağı parçalayarak neredeyse suyu şehre getirmek üzeredir. Suyun şarılması şehirden duyulmaya başlandığında Hürmüz'ü bir telaş kaplar. Ferhat'ın bu işi başaracağına baştan ihtimal vermeyen Şah işin sonuna gelindiğini anlayınca bir hinlik düşünür ve yaşlı bir büyücü-yü Ferhat'ın yanına gönderir. Şah'ın gönderdiği kötü kadın Ferhat tam suyun şehre akması için engel olan son kayayı parçalayacakken Şirin'in öldüğü haberini verir. Ferhat bu kötü haber karşısında elindeki balyozu kaya yerine kendisine indirir. Bu şekilde hayatını kaybeden Ferhat'ın ölüm haberini alan Şirin de bir bıçakla kendi canına kıyar. Yaşarken bir türlü kavuşamayan aşıklar öldüklerinde yan yana gömülürler. Mezarlarının üzerine iki gül filizlenir ancak ortada çıkan dikenli bir çalı bu gülleri birbirinden ayırır.

KUTSAL KİTAPLAR

Tevrat

Kutsal kitap Tevrat, Yaratılış tasviriyle başlamaktadır. Başlangıçta her yer karanlıkla kaplıdır. Tanrının kutsal ruhu suların üzerinde yüzmektedir. Tanrı önce ışığı, gündüzü ve geceyi yaratır. İkinci gün tanrı suların üzerinde bir kubbe olsun ister ve bu kubbeye gök adını verir. Üçüncü gün ise Tanrı suları bir tarafa ayırarak kuru toprağı yaratır ve buna Yer adını verir. Tanrı suların oluşturduğu birikintiye ise deniz adını verir (1:1-9).

Tanrı tüm evreni yaratmayı yedi günde tamamlamış ve yedinci gün istirahata çekilmişti. Yer yaratıldığında toprakta henüz hiçbir ot çıkmamıştı. Tanrı istedi ve yerden yükselen bir buğu toprağı suladı. Böylelikle toprakta bitkiler yeşerdi. Ancak bu toprağı işleyecek kimse yoktu. Tanrı yerin toprağından adamı yarattı ve ona hayat nefesi üfledi. Tanrı yarattığı ilk canlı için Aden'de bir bahçe yarattı ve Adamı bu bahçeye koydu. Bahçeyi sulamak için Aden'den dört kollu bir ırmak çıkıyordu. Bu ırmağın kollarından birinin adı Pışon'dur ve altın diyarını kuşatır. İkinci kolun adı Gihon'dur; nehrin bu kolu tüm kuş ilini kuşatır. Cennet ırmağının üçüncü kolunun adı Dicle, dördüncüsü ise Fırat'tır. (Tekvin 2:5-14)

Tevrat'daki dört kollu cennet nehrinin yaratılışı,

Golwin S., Eliade M., Campbell J. Die Grossen Mythen Der Menschheit, Orbis Verlag 2002.

Tevrat'ta Tufana ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Buradaki Tufan tasvirinin özellikle erken dönem Ön Asya Tufan mitoslarıyla büyük benzerlik gösterdiği dikkat çekmektedir. Tufan insanların yoldan çıkması üzerine tanrının dünyaya gönderdiği yok edici ve boğucu sulardır. İnsanlar tanrı korkusunu unutmuş ve ahlaksızlığa sürüklenmişlerdi. Gözünü şehvet bürümüş insanlar arlarını yitirmişlerdi. Erkekler karılarını bir yana bırakıp diğer erkeklerle zevk ilişkisi kuruyorlardı. Tanrı bunları gördüğünde yarattığı adamlardan pişman oldu ve günaha batmış insanları yok etmek için bir tufan göndermeye karar verdi. Ancak insanlar içinde Nuh adında bir adam vardı ki; hiçbir koşulda kötülüğe, utanca bulaşmamıştı. Tanrı Nuh'u bu Tufandan ayrı tutmak istedi ve ona bir gemi yapmasını buyurdu. Nuh tanrının isteğine uygun olarak 300x50x30 ölçülerinde üç katlı bir gemi yaptı. Nuh karısını, oğulları Ham, Sam ve Yafet'i ve onların karılarını, çevredeki tüm hayvanlardan birer çifti yanına alarak gemiye bindi. İşte Tanrı o zaman büyük tufanı gönderdi, tam kırk gün kırk gece gök delinmişcesine yağmur yağdı. Yeryüzündeki tüm canlılar ya-

şamlarını boğularak yitirdiler. Yüz elli gün sonunda Tufan suları çekilmeye başladı. Gemindekiler dışında yaşayan kimse kalmamıştı. Nuh, Tufanın bittiğinden emin olmak için gemiden önce bir kuzgunu dışarıya gönderdi. Kuzgun konacak kuru bir kara parçası bulamayıp dolaştı durdu. Nuh kuzgunun peşinden güvercini gönderdi ancak güvercin de her yer sularla kaplı olduğu için dolaşıp gemiye geri döndü. Yedi gün sonra Nuh güvercini yeniden gönderdi, güvercin bir müddet sonra ağzında bir zeytin dalıyla gemiye döndü. Suların tamamen kuruması için yedi gün

Nuh'un gemisi. And M. 2007

daha bekleyen Nuh bu sürenin sonunda gemiden indi ve beraberindekilerle toprağa ayakbastı. Nuh ve ailesi kurtuluşlarına şükrederek, mutlu oldular. Nuh yanındaki hayvanların en temizlerinden seçerek kurban etti. Allah bu hoş kokuyu duyduğuna memnun oldu ve bir daha yarattıklarına böyle bir son göndermemeye söz verdi. Bunun işareti olarak da gökkuşağını gönderdi. Yağmurdan sonra çıkan gökkuşağı Tanrının sözünün işareti kabul edilir (Tekvin 6-9).

İsrailoğulları Musa peygamberin öncülüğünde Mısır'dan çıkarılarken Firavunun ordusu peşlerinden geliyordu. Ancak Musa Tanrı tarafından ona verilen asasını yine tanrının ismiyle Kızıldeniz'e doğrultarak suları ikiye böldü. İsrailoğulları bu yarıktan geçerek kurtuldular. Peşlerinden gelen Mısırlı atlılar ise suların kapanmasıyla derinlere gömülerek, boğuldular (Çıkış 15:1-10 ve Mezmur 78:13, Mezmur 77:17-20).

İncil

Verimli yağmurların kutsal kent Kudüs'ten doğan bulutlarla dünyaya dağıldığına inanılır. Kudüs bol sularıyla betimlenir. Yeryüzünün bereketini sağlayan, toprağı sulayan kaynak Kudüs'tedir. İncil'de yer alan vahiy bölümünde Yuhanna göksel melek aracılığıyla gördüğü Kudüs şehrini anlatır. Yuhanna melekle birlikte çıktığı yüksek dağdan bakar ve "tanrının yanından inen Yeruşalem (Kudüs) kentini" görür. Kudüs değerli bir mücevher gibi parlamaktadır. Yüksek duvarlar ve her biri inciden yapılmış on iki kapı, bu kapılarda ise on iki melek görülmektedir. Kentin duvarları yeşimden, kendisi ise altından yapılmıştır. Bu kenti aydınlatan güneş ya da ay değil tanrının egemenliğidir. Yuhanna daha sonra Tanrının ve Kuzunun tahtından inen billur parlaklığındaki yaşam suyu ırmağını görür. Kudüs'ün cam gibi parlayan altın caddesiyle, yaşam suyu ırmağının arasında yaşam ağacı bulunmaktaydı. Bu ağaçta her ay farklı olmak üzere on iki harika meyve olgunlaşırdı ve yaşam ağacının yaprakları ise uluslar için şifa taşımaktaydı (vahiy XXI, XXII).

Hiristiyan inançlarında tatlı ve tuzlu sulara farklı atıflarda bulunulur. Tuzlu su çoğunlukla canavarın geldiği, yılanın çıktığı yerdir dolayısıyla şeytanı barındıran kötü özellikleriyle tanımlanır. Ancak tatlı sular özellikle vaftiz yoluyla ruhun yeniden doğuşunu sağlar ve bedene şifa verir. Ayrıca şeytanın nehirleri aşamadığına inanıldığından kötülükten korunma amacıyla tatlı sulara sığınılır.

İsa vaftizle ilgili sözlerinde suyun arındırıcı ve ruhun yeniden doğmasına aracılık edişinden şu sözlerle bahseder "Bir kimse sudan ve Ruh'tan doğmadıkça Tanrı'nın Egemenliğine giremez" (Yuhanna 3:5). Hiristiyanlıkta her iman sahibi kişi vaftiz yoluyla İsa'yla buluşur, İsa'nın ruhuyla vaftiz olur. Vaftiz töreni Hiristiyanlar için yeni bir başlangıç, yeniden doğum manasına gelir. Vaftiz suya batarak ölmek ve sudan çıkarak yeniden doğmaktır. İsa'nın ölüp, yeniden dirilişinin en güçlü simgesidir. Bir kısım Hiristiyan inançların-

da Vaftiz suyuna batmayan kişilerin cadı olduklarına ve kutsal suyun bu kötü ruhlu kişiyi reddettiğine inanılır. Bazı teologlara göre vaftiz sulara dalıp deniz canavarıyla yapılan savaşın yani şeytanın yenilişinin simgesidir. Diğer yandan vaftiz tufanla da özdeşleştirilmiştir. Günahları yüzünden tufanla cezalandırılan insanlara bir kurtarıcı gönderilmiştir. Sulardan zaferle çıkan bu yeni Nuh insanlığı günahlarından kurtaracak önder, Mesih İsa'dır. Vaftiz sırasında çıplak olunması Adem'in cennetten kovulması mitiyle ilişkilidir. Başlangıçta günahsız olan Adem, Tanrının cennetinde çıplaktı. Ancak o günahkar olup cennetten kovulduğunda artık üzerinde çıplaklığını gizleyen giysiler vardı. Aziz Pavlus'a göre vaftizde çıplak olan kişi artık cinsiyetsiz ve sınıfsızdır. Bu günahsızlığa bir atıf olarak değerlendirilmeli ve insanın cennetten kovulmadan önceki yani yasak meyveden yemeden önceki haline dönüşü simgelemektedir.

İncil'in Vahiy bölümünde karanlık suların kötülüğünden bahsedilir. Meryem İsa'yı doğurmak üzereyken gökten inen bir ejderha onun karşısına dikilir; amacı çocuk doğar doğmaz onu yutmaktır. Ancak İsa doğduğunda hemen göğe tanrı tahtına yükseltildi. Meryem ise çöle kaçtı. Mikail ve melekler göğe çıkarak burada ejderhayı yendiler ve İsa'nın doğumuyla İblis'in dönemi son buldu. İblis yeryüzüne fırlatıldı. İncil'de iblis'in dünyaya atılışına dair şu

sözler geçmektedir. "Yer ve deniz vay halinize! Çünkü iblis zamanının az olduğunu bileerek büyük bir öfkeyle üzerinize indi" (Vahiy 12:12). Ejderha gökyüzünden atılınca çöldeki Meryem'in peşine düştü ve ağzından çıkardığı ırmağı Meryem'in arkasından gönderdi. Ancak yer ağzını açarak bu ırmağı yuttu. Ejderha'nın öfkesi böylece daha da büyüdü ve denizin dibinde dikilerek İsa'yı Mesih olarak kabul edenlere savaş açtı (Vahiy 12:13-18). Bundan sonra ejderha, denizden çıkan yedi başlı, on boynuzlu bir

İsa'nın vaftiz edilişi, Yılmaz, 1997.

canavara tüm yetkisini ve gücünü aktardı. Canavar ağzından çıkan küfürlerle yıkıcı mucizeler yaratıyordu. Onun gücünden korkanlar önünde eğilip, ona taptılar. İncil’de canavara tapan bu kişilerden “Kuzunun yaşam kitabında adı yazılmamış olanlar ona tapacak” (Vahiy 13:8) diye söz edilir.

Daha sonra yerden çıkan bir başka canavar aldığı yetkiyle kötüye tapanlara ilk canavara benzeyen bir put yapmalarını emretti. O bu puta yaşam soluğu ve ona tapmayanları öldürmesi için güç verdi. Böylelikle herkesin sağ eli veya alına canavarın adının sembolü olan sayı yazıldı. Bu sayıyı taşımayanlar hiçbir şey satamaz ve satın alamazdı. İncil’de bu sayıya şöyle açıklık getirilir “Bu konu bilgelik gerektirir. Anlayabilen canavara ait sayıyı hesaplasın. Çünkü bu sayı insanı simgeler. Onun sayısı altı yüz altmış altıdır” (Vahiy 14:18). Hristiyanlar bu sayıyı taşıyanların ve canavarın putuna tapanların gazap kasesinden Tanrının öfkesini içeceklerine, bu kişilere Kuzu’nun (İsa) önünde ateş ve kükürtle işkence edileceğine inanırlar.

İncil’de İsa’nın gerçekleştirdiği pek çok mucize yer almaktadır. Bunlardan birisi de İsa’nın su üzerinde yürüme mucizesidir. İsa havarilerinin içinde bulunduğu tekneye doğru suda yürüyerek ilerler. Onun suda yürüdüğünü gören havarileri hayal gördüklerini sanarak korkuya kapılırlar. Ancak İsa onları sakinleştirir ve gördükleri kişinin gerçekten kendisi olduğunu söyler. Havarî Petros, suda yürüyenin İsa olduğundan emin olmak için kendisi de suda yürümek ve ona yaklaşmak için izin ister. Böylece İsa ona “gel” der. Petros suda yürür ancak tam İsa’ya yaklaşıyorken bir rüzgar esintisi onu yalayıp geçer. Bu Petros’un ürkmesine ve suya batmasına sebep olur. O zaman İsa ona elini uzatır ve sudan çıkarır. Bir anlık kuşku Petros’un inancını sarsmıştır. Bu mucize teknedekilerin İsa’nın Mesih olduğuna dair inançlarını pekiştirir. İsa suda yürüyerek tekneye çıktığında birden rüzgar durur. Böylece teknede bulunanlar coşku içinde İsa’ya tapınırlar.

Başlangıçta halkın bir kısmı İsa’nın gerçekten tanrının oğlu ve kurtarıcı olduğuna inanmıyorlardı. İsa henüz yüceltilmediğinden insanlara ruh verilmemişti. İsa’ya iman edenlerin içinden kutsal yaşam ırmakları akacak ve Ruh’a sahip olacaklardı. İncil’de İsa “Kim susarsa bana gelsin ve içsin” sözleriyle bunu doğrulamaktadır (Yuhanna 7:38).

İsa dirilip gökyüzüne çıktığında inananlar kurtulacak ve geriye kalan günahkar dünya yok edilecekti. İsa yeni bin yıl, kurtuluş zamanı başlamadan evvel yedi mühürü çözmeye başlar. İsa’nın bu mühürleri çözmesinin ardından Yedi melek ellerindeki borularla bir araya geldi. İlk meleğin öttürdüğü boruyla kanla karışık dolu ve ateş yeryüzüne düştü. Yeryüzünün üçte biri, bitkilerin ise tümü yandı. İkinci meleğin borusunu öttürmesiyle Alev dağı gibi kocaman bir ateş denize fırlatıldı ve denizin üçte biri kana bulandı. Denizdeki canlıların ve gemilerin üçte biri yandı. Üçüncü melek boruyu öttürünce meşale gibi yanan Pelin yıldızı sulara düştü. Suların üçte biri pelin otuna dönüştü. İnsanların çoğu bu acı sulara öldü. Sırasıyla öten borular dünyaya

yok oluş getiriyordu. Sonunda yedinci borunun ötmesiyle İsa Mesih'in döneminin başladığı müjdelendi. Artık yeni yer ve gök yaratılacak yepyeni bir dönem başlayacaktı (Vahiy 8:10).

Kur'an-ı Kerim

Tüm dinlerde olduğu gibi İslam dininde ve kutsal kitabında da su özel bir konumda bulunmaktadır. İslam inancında Hz. Muhammed yağmur ile özdeşleştirilmiştir. Peygamber için yazılan kasidelerde O'na "rahmet yağmuru" denilmektedir. Dört büyük melekten bir tanesi olan Mikail doğa olaylarını kontrol etmekle görevli melektir. Yağmurun yağmasına Mikail aracılık eder.

Bir hadiste akarsuların, sislerin, bulutların ve rüzgarların Kudüs'ün altındaki bir kayalıktan çıkıp dünyaya ulaştığından söz edilirken benzer bir hadiste ise yağmurun Kabe'ye hangi yönden yağarsa o yıl o yöndeki toprakların yağmura doyararak bereketleneceği şayet yağmur kabenin dört bir yanına yağarsa tüm dünyanın bolluğa kavuşacağı belirtilir.

Kur'an-ı Kerim'de cennet, altından ırmaklar akan bir yer olarak anlatılır. Fetih Suresinde "Kim Allah'a ve Peygamberine itaat ederse, Allah onu altından ırmaklar akan cennetlere sokar" denmektedir. İslam cennet tasvirlerinde Kevser adında suları serin bir sudan bahsedilir. Kevser ırmağının sularıyla dolan Kevser havuzu sırat köprüsünden geçen günahsız insanların cennete girmeden önce suyundan içtikleri kutsal bir su kaynağıdır.

Tevrat ve İncil'in bir kısmında bahsedilen Nuh Tufanı, Kur'an-ı Kerim'de çeşitli surelerde geniş bir biçimde ayrıntılandırılmıştır. Buna göre Nuh peygamber kavmini Allah'ın yoluna davet etmek için gönderilmişti. O halkının putlara tapmasına, çarpık ilişkiler kurmasına, yalana ve sahtekarlığa bulaşmasına engel olmak, Allah'ın birliğini anlatmak için didindi durdu. Ancak Kavmi Nuh'la alay ederek, onun sözlerine inanmadılar. Günahtan dönmeyen insanlar Nuh'un tüm çabalarına rağmen

Nuh'un gemisinde Tufandan kurtulanlar,
And M, 2007.

Allah'ın yolunu tercih etmediler. Nuh kendisiyle dalga geçilmesine içerleyerek Allah'a dua etti. Bir türlü yola gelmeyen insanlar için çare istedi. Allah o kişilerin asla imana gelmeyeceğini, bu yüzden onları düşünmeyi bırakmasını buyurdu. Sonra Allah, Nuh'a ağaç dikmesini emretti. Nuh'un diktiği ağaçlar kırk yıl içinde büyüdü. Marangoz olan Nuh, Allah'ın emriyle yetişen ağaçları kesti ve kuruttu. Allah Nuh'a başı horoz başı, karnı kuş karnı ve kuyruğu horozunki gibi meyilli üç katlı bir gemi yapmasını buyurdu. Nuh Allah'ın emriyle iki yıl süren bir uğraşın ardından büyük bir gemi yaptı. O bu işle uğraşırken yanından geçen günahkarlar su olmayan yerde gemi yaptığı için onun delirdiğini düşünüp, alay ettiler. Nuh onlara "şimdi siz bizimle nasıl eğleniyorsanız ileride biz de sizinle öyle eğleneceğiz" diyordu. Allah Nuh'a kendisine inanan müminleri toplamasını ayrıca çevredeki hayvanlardan birer çifti ve çeşitli yiyecekleri yanına alarak gemiye binmesini emretti. Çünkü Allah günaha batmış kavmi tufan sularıyla cezalandıracaktı. Nuh gemiye binerken oğlu Yam'ı da çağırdı ancak o kafirlerden biriydi ve gemiye binmeyi reddetti. Kral, Nuh'un gemisine yiyecek depolayıp, yakınlarını bindirdiğini öğrenince atına atlayarak geminin yanına gitti ve alaylı sözlerle su olmayan yerde gemi yapmanın saçmalık olduğunu söyleyip, onları gemiden inmeye zorladı. Nuh onu, her sözünden sonra Allah'ın gazabına karşı uyarıyor ve imana çağırıyordu. O alayla geri döndüğünde adamları bir kadının ekmek pişirdiği tandırdan sular fışkırdığını haber verdiler. Küstah kral ateş yanan yerden su çıkacağına inanmadı ve kendi gözleriyle görmek istedi. Yola çıkmak için hazırlandığı sırada atının bastığı yerden sular fışkırdı. Kral atını telaşla başka bir yere sürdü ancak buradan da sular fışkırdı. O zaman kral tufanın yaklaştığını anladı ve ailesini yanına alarak dağın tepesinde yaptırdığı sığınağa kaçtı. Sonunda tufan başladı ve yerlerden pis kokulu sular fışkırmaya, gökten delinmişçesine yağmur yağmaya başladı. Gece ve gündüz bir oldu, ay ve güneş görünmez oldu. Sular yeryüzünü yuttu ve en yüksek dağların bile üstüne çıktı. Nevz dağında kafirlerin ilah diye dizdikleri putlar tufan sularına kapılıp parçalandılar. Sular putları Cide'ye sürükledi ve üzerlerini toprakla örttü. Nuh peygamber ve onunla birlikte gemiye binenler dışında yeryüzündeki herkes Allah'ın öfke sularıyla boğuldu. Suların gazabından nasibini alanların arasında Allah'ın gücünü hafife alan Nuh'un oğlu Yam da bulunmaktaydı. Nuh'un gemisi suların üzerinde tam altı ay boyunca tüm yeryüzünü dolaştı. Allah yere "suları yut!", göğe ise "suları tut!" emrini verdi. Tufan böylece son buldu. Nuh'un gemisi Cudi dağında karaya oturdu. Nuh ve yanındakiler geminin içinde bir ay kadar suların çekilmesini beklediler. Onlar karaya indiklerinde gemi Cudi'nin tepesinde çürüyene kadar tüm aleme ibret olmuştur. (Kamer 11-15, Hud 25-49, Nuh Suresi). Nuh ve yanındakiler bu son günde hayatta kalabilmek için gemide kalan son yiyecekleri suyla karıştırarak bir çorba kaynattılar. Bu yemeğe Aşure adı verilir ve Müslümanlar için Nuh'un ve inananların kurtuluşunu simgeler.

Kabil'den sonra ilk defa ateşe tapan kişi olarak geçen Kral Nemrud, halkından kendisine bir tanrı gibi tapmasını istemişti. Nemrut ve halkı tanrı diye putlara tapıyorlardı. Günlerden bir gün Kral Nemrud rüyasında bir yıldızın doğduğunu ve bu yıldızın, güneş ve aydan dahi daha parlak olduğunu gördü. Gördüğü rüyadan tedirgin olan Kral bilicileri çağırarak rüyayı yorumlattı. Kahinler bu rüyaya göre o yıl dünyaya gelecek bir erkek çocuğunun halkın dinini değiştireceğini ve Nemrud'u tahtından edeceğini söylediler. Bunun üzerine Nemrud erkekler ile kadınların ilişkiye girmelerini yasakladı ve onları birbirinden ayırdı. Kral şehirden uzaklaşırken erkekleri de yanına aldı. Ayrıca o yıl doğan tüm erkek çocuklarının öldürülmesini salık verdi. Bir vakit sonra Nemrud'un şehirde bir işi çıktı, bunun için en güvendiği adamı Azer'i görevlendirdi ve ona asla ailesini görmemesini şart koştu. Azer şehre vardığında ailesinin ne yaptığını merak edip yanlarına uğramak istedi. Oraya gidince sözünde duramayan Azer karısıyla ilişkiye girdi. Başına bir iş gelmesinden korkunca da ailesini bir köye kaçırdı. Aradan geçen zamanda Azer'in karısı Numa hamile kaldığını fark etti ve bir mağaraya saklanarak burada İbrahim'i doğurdu. Bebeğin tüm ihtiyaçlarını gideren Numa onu mağarada bırakarak eve döndü. Kocasına bir erkek çocuk doğurduğunu ama çocuğun öldüğünü söyledi. Derken İbrahim mağarada bir haftada bir aylık, bir ayda bir yıllık gibi büyüdü. Sonunda Azer bir oğlu olduğunu öğrendi ve İbrahim on beş ay sonra mağaradan çıktı. İbrahim yaşını göstermediği için

H. İbrahim'in mancınıkla ateşe atılması, And M. 2007.

kimse ondan şüphelenmiyordu ayrıca geçen zamanda Nemrud olanları unutmuş tüm erkek bebeklerin öldürüldüğüne emin olduğu için rahatlamıştı. İbrahim daha en başından beri insanların putlara tapmasına karşı gelerek bunun saçma bir inanış olduğunu ulu orta söylemeye başladı. Daha sonra İbrahim'e Allah tarafından gönderilen Cebrail aracılığıyla Peygamberliği müjdelendi. İbrahim peygamber önce ailesini Allah'ın birliğine davet etti ama ilk önce babası Azer ona karşı geldi. İbrahim peygamber bir bayram günü putların olduğu binaya girerek hepsini paramparça etti, bu yaptığı halk içinde büyük bir paniğe yol açtı ve olay kısa sürede Nemrud'a iletilti. Nemrud hal-kin önünde İbrahim'i sorguya aldı ancak İbrahim yolundan dönmüyor onların taptığı taş parçalarına lanet ederek, alay ediyordu. Bunun üzerine Nemrud iyice öfkeleni ve rüyasında görünen büyük yıldızın bu delikanlı olmasından endişe duyarak korkuya kapıldı. Kral muhafızlarına büyük bir ateş yakmalarını ve İbrahim'in bu ateşe atılarak cezalandırılmasını emretti. Bunun üzerine kalabalığın önünde İbrahim bir mancınıkla ateşe fırlatıldı. Ancak o düştüğünde Allah mucizesini gönderdi ve ateş suya, odunlar ise balığa dönüştüler. İbrahim'in sorgulanmasını yakındaki bir tepeden seyreden Kral Nemrud'un kızı Zeliha onun Ateşe fırlatıldığını görünce dayanamadı ve kendisini bulunduğu tepeden aşağıya attı. Zeliha'nın düştüğü yerde Ayn-Zeliha gölü oluştu. Zeliha ise bu gölde beyaz bir balığa dönüştü. İbrahim'in düştüğü yerde oluşan göl ise bugün Hal-ür Rahman gölü olarak isimlendirilir ve bu iki kutsal göl Güneydoğu Anadolu'da Urfa şehrinde yer almaktadır.

İbrahim peygamber karısı Sare ve cariyesi Hacer ile Mısır'dan ayrılarak yola koyuldu. Filistin ve Kudüs arasında Şam çölünde yer alan Seb diye bir yere geldiklerinde durdular. İbrahim burada bir kuyu kazdı. İbrahim'in keçileri bu kuyudan su içiyorlardı ayrıca çölün ortasında yer alan bu susuz yerin halkı da bu sudan faydalanıyordu. Ancak Seb halkı uygunsuz davranışlarda bulununca İbrahim peygamber, Sare'ye ve Hacer'e toplanmalarını söyledi ve orayı terk ettiler. İbrahim peygamberin Seb'ten çıkmasıyla orada açtığı kuyunun suyunun kuruması bir oldu. Susuz kalan Seb halkı İbrahim'i yolundan çevirip yardım istedi. İbrahim peygamber onların yanına yedi keçi verdi ve bu keçileri kuyunun başına su içmeye götürmelerini böylece kuyunun suyunun tekrar akacağını ancak aybaşı gören bir kadının bu sudan asla alması gerektiğini söyledi. Bunun üzerine Seb'liler yedi keçiyi kuyunun başına götürdüler ve İbrahim'in dediği gibi kuyunun suyu yeniden fışkırmaya başladı ta ki bir gün aybaşı gören bir kadın ondan bir avuç su alıncaya dek; İşte o gün kuyu tamamen kurudu.

İbrahim peygamber pek çok şeye sahip olmuş ancak epeyce yaşlanması-na rağmen henüz bir çocuğu olmamıştı. İbrahim Allah'tan bir çocuk sahibi olmayı dilediğinde, Allah ona evlatların en hayırlılarından çokça vereceğini söz vermişti. Ancak İbrahim'in karısı Sare artık doğum yapacak yaşı geçirmeye başlamıştı. Bunun üzerine Sare onlara hizmetçilik yapan Hacer'in sağ-

İklı bir evlat doğurabileceğini düşündü. Böylece İbrahim, Hacer'i cariye olarak kabul etti. Kısa zaman sonra Hacer bir erkek çocuğu doğurdu. İbrahim bu çocuğa "Allah beni işitti" anlamına gelen İsmail adını verdi. Sare İsmail'in doğumundan sonra Hacer'i kıskanmaya ve ona eziyet etmeye başladı. Bir gün Allah İbrahim'e Hacer'i ve İsmail'i alarak Belde-i Haram'a götürmesini emretti. İbrahim onları burağına bindirdi ve Cebrail de Allah'ın emriyle onlara eşlik etti. Epey bir yol sonra İbrahim sulak ve yeşil olan bir yer gördüğünde onları orada bırakacağını sandı ve burağı durdurdu. Ancak Cebrail duracakları yerin orası olmadığı konusunda İbrahim'i uyardı ve yola devam etmelerini söyledi. Sonunda Mekke'ye vardıklarında Cebrail, İbrahim'e durmasını buyurdu. O zamanlar Mekke sadece çöldü. Etrafta ne içilecek bir su ne de bir ot vardı. İbrahim gerçekten Allah'ın emrettiğı yerin burası olduğundan şüphe ettiğinde Cebrail Allah'ın emrini doğruladı. İbrahim hiçbir söz etmeden Hacer ve İsmail'i orada bıraktı. Yanlarına bir kap su ve hurma bıraktı. Hacer ardından seslendiğı vakit İbrahim ona bunun Allah'ın emri olduğunu söyledi. Bunu duyan Hacer kaderine razı olarak bir ağacın altına gölgelik kurdu ve İsmail'i oraya yatırdı. Ancak bir süre sonra hiç içecek suları kalmadığı için Hacer ve İsmail susamaya başladılar. Yiyecek hurmaları da bitince Hacer'in aklıktan sütü kesildi ve İsmail'i emziremez oldu. İsmail'in aklıktan ve susuzluktan helak olduğunu gören Hacer onun öleceğinden korktu ve evladının can verişini görmemek için biraz uzaklaştı. Hacer bir insan görmek ümidiyle yanındaki Safa tepesine tırmandı kimseyi göremeyince hemen karşıdaki Merve tepesine tırmandı ve bu şekilde Hacer tam yedi kez iki tepe arasında gidip geldi. Sonra bir ses işitti ve bu sesin Allah'a ait olduğunu bilerek ona oğlunun canı için yalvardı. O zaman biraz ileride bir melek gördü. Cebrail ayağıyla yeri eşeleyince oradan mübarek bir su çıkmaya başladı. O bir yandan suyun etrafını toprakla çevirirken bir yandan da kırıbasına dolduruyordu. Hacer bu sudan içince hemen sütü geldi ve İsmail'in kamı doydı. Bugün Cebrail'in eşerek çıkardığı yerde Zemzem kuyusu yer almaktadır. Müslümanlar için kutsal olan bu su her türlü açlığı ve susuzluğu ortadan kaldırmasıyla bilinir. Hacer ve İsmail'in Allah'ın emriyle bırakıldıkları bu yerde daha sonra İsmail ve babası İbrahim peygamber Allah'ın emriyle Kabe'yi kurdular. İslam inanışında Zemzem suyunun Muharrem ayı boyunca dünya üzerindeki tüm su kaynaklarını doldurduğuna inanılır.

Yakub peygamberin Rahıl isimli hanımından Yusuf, Leyya isimli hanımından ise diğer on bir çocuğu olmuştu. Yakub çocukları içinde en çok Yusuf'u seviyor, onun özlemine hiç dayanamıyordu. Yusuf bir gün rüyasında güneş, ay ve on bir yıldızın kendisine secde ettiklerini gördüğünü babasına anlattı. Bu sırada Leyya da onları iştirmektedir. Yakub, oğlunun rüyasının neye işaret ettiğini anladı ve ona bir zarar gelmesin diye rüyasını kimseye özellikle de kardeşlerine anlatmamasını söyledi. Yakub bu konuda Leyya'yı da uyardı ancak bu kadın kendi oğullarının ikinci plana atılmasına içerlediğı

için Yusuf'un rüyasını oğullarına anlattı. Onlar bu rüyayı şöyle yorumladılar. Güneş babaları, ay anneleri on bir yıldızsa kendileriydi ve Yusuf hepsini kendisine secde ettirmeye niyetliydi. Bunun üzerine Yusuf'u zaten sevmeyen kardeşleri ona karşı daha da öfkelendiler. Aralarında bir plan yaparak Yusuf'u kendileriyle beraber otlığa göndermesi için babalarına yalvardılar. Yakub önce buna gönüllü olmadı çünkü oğluna bir zarar gelmesinden korkuyordu ancak Yusuf kardeşleriyle gidip, oynamak isteyince onu geri çeviremedi ve biricik oğlu Yusuf'u diğer oğullarına emanet etti. Onlar Yusuf'u alıp otlak yerine vardıklarında niyetlerini açığa koydular ve onu dövmeye başladılar. Yusuf için aldıkları yiyecekleri köpeklere verdiler ve tam onu öldüreceklerken Yusuf bir damla su istediğinde ondan bu kadarını bile esirgediler. İçlerinden Yehuza daha merhametliydi ve Yusuf'un öldürülmesine razı gelmedi, onun ısrarlarıyla Yusuf'u öldürmekten vazgeçip kuyuya attılar. Yusuf kuyunun kenarına tutununca, ellerini boynuna bağladılar. Yusuf kuyudaki tuzlu suyun içine düştü ve bir kayanın üzerine çıkarak, soğuk, karanlık ve haşeratlarla dolu kuyuda Allah'tan kendisine yapılan kötülükleri görmesini diledi. Akşam eve dönen kardeşleri Yusuf'un yırtık pırtık ve yalandan kan sürülmüş gömleğini getirerek babalarına kardeşlerini bir kurdun parçaladığını geriye bir tek gömleğinin kaldığını söylediler. Yakub buna inanmış görünse de içten içe oğlunun başına başka türlü bir kötülük geldiğini anladı ve kahroldu. Kardeşlerden Yehuza kuyuda açlıktan ölmesin diye her gün gizlice Yusuf'a yemek götürüyordu. Üç gün sonra Mısır'a giden bir kervan su almak için kuyunun yanında durakladığında Yusuf kuyudan kurtuldu. Kardeşleri Yusuf'un Malik adındaki adamın yanında olduğunu duyunca hemen koşup onu geri almak istediler ve Malik'e Yusuf'un kısa süre önce kaçan kendilerine ait bir köle olduğunu söylediler. Hikayeyi dinleyen Malik Yusuf'u satın almayı teklif edince ondan ebediyen kurtulacaklarına sevinen kardeşler hiç düşünmeden kabul ettiler. Malik kervanıyla yola çıkmadan evvel rüyasında bir

Hız. Yusuf'un kuyudan çıkarılması, And M. 2007.

köle bulacağını ve bu köleyi satarak büyük bir zenginliğe kavuşacağını görmüştü. Yusuf'la karşılaştığı ilk andan itibaren rüyasındaki kölenin o olduğunu anlamıştı. Çünkü Yusuf insanların güzeliydi. Onun güzelliğinde bir köleye sahip olmak yeryüzünün en kıymetli hazinelerine eş değerd. Böylece Yusuf Malik'in kervanına köle olarak dahil olmuştu. Yusuf yurdundan ayrılmadan evvel son bir kez annesinin mezarına ziyarette bulunmak istemişti. Kervan mezarın yakınlarına geldiğinde Yusuf kimseye fark ettirmeden kervandan ayrıldı ve Rahil'in mezarının başında ağlayarak dualar etti. Bu esnada Yusuf'un kervanda olmadığı anlaşılmış ve köle bekçisi Eflah onu annesinin mezarı başında yakalamıştı. Eflah Yusuf'un kaçtığını düşünerek onu dövmeye başlamıştı. Yusuf bu eziyet karşısında ellerini açarak Allah'a yarkardı. O anda birden bire karanlık bulutlar üstlerinde toplandı ve büyük bir fırtına çıktı. Büyük bir yılan Eflah'ı arkasından yakalayarak boynuna dolandı. Eflah ölümle pençeleşiyor, etraflarına toplanan kalabalık olanları korku ve hayret içinde seyrediyordu. Malik yaşananlardan dehşete düşerek Allah'a bu felakete bir son vermesi için yalvardı. O anda fırtına durdu ve yılan Eflah'ın boğazından çözülerek oradan uzaklaştı. Bu olayın ardından herkes Yusuf'un mübarek bir kişi olduğunu anlamıştı. Kervanın geçtiği yerlerde Yusuf'un mucizesi çoktan yayılmıştı. Uğradıkları her durakta insanlar Yusuf'un güzelliğini görmek için toplanıyorlardı. Sonunda Mısır'a vardıklarında yolculuğun kirini üzerinden atmak isteyen Yusuf Nil'e girerek yıkanmak istedi. Ancak etrafına toplanan kalabalık hayranlıkla onu seyrediyorlardı. Kalabalığın bakışlarından çekinen Yusuf Allah'tan kendisine bir örtü öndermesini diledi. O anda Nil'den kocaman bir ejderha çıktı ve Yusuf'un önünde durarak onu örttü. Orada toplanmış olan insanlar Ejderhayı korku içinde seyrediyorlardı ancak Yusuf'un yıkanması sona erdiğinde Ejderha kimseye zarar vermeden Nil'in sularına daldı ve gözden kayboldu. Yusuf köle olarak gittiği Mısır'da saygın ve mübarek bir insan olarak kabul edilmiş ileride Mısır'ı yöneterek tüm ülkeyi kıtlıktan kurtarmıştı. Yusuf peygamber öldüğü zaman cesedi mermer bir tabuta konularak kabri Nil nehrinin yanına yapılmıştı. Geçen zaman zarfında Yusuf'un mezarı Nil'in sularının altında kaybolmuştur. (Yusuf 4-101)

Eyyüb peygamber iyiliği, yumuşak huyluluğu ve en önemlisi de büyük sabrı ile biliniyordu. Eyyüb hiç kimsenin açlığına dayanamayan, dul ve yetimlere sahip çıkan, yardım eden bir kişiydi. Bir gün Şam'da kuraklık sebebiyle kıtlık olunca Mısır firavunu onu ülkesine davet etmiş, Eyyüb de çocuğunu toplayarak Mısır'a gitmişti. Ancak Allah Eyyüb'e Firavun'un ülkesine gittiği için kızdı ve onun iyiliğini sınamak için başına bir bela gönderdiğini söyledi. Bundan sonra Eyyüb'ün içinde gürültülü şimşekler çaktı ve bir anda sahip olduğu tüm serveti, malı, mülkü yok oldu. Evi yıkıldı ve çocukları altında kalarak öldüler. Eyyüb her şeye rağmen tüm bu olaylara hiç karşılık vermedi, isyan etmedi. "Veren de alan da Allah'tır. Ben de herkes

gibi toprağa çıplak gitmeyecek miyim?” diyerek kendini teskin ediyordu. Ne var ki Eyyüb’ün başına gelenler bununla kalmadı ve aniden gelen bir illetle tüm vücudunu iltihaplı yaralar kapladı, dili şişti. Geride kalan ailesi de onu istemez oldu. O güne kadar yaptığı iyilikleri kimse hatırlamıyor, bir zamanlar yardımına koştuğu insanlar ondan kaçıyordu. Sonunda köy halkı onu köyün dışındaki bir çöplüğe terk ettiler. Tüm bunların karşısında Eyyüb yine de isyan etmedi ve sadece dua ederek, Allah’a sığındı. Eyyüb’ün başına gelen bu bela tam on sekiz yıl sürdü. Bu zaman içerisinde yanında karısı Leyya ve iki arkadaşı dışında kimse yoktu. Ancak karısı Leyya bir gün kocasını iyileştireceğini diye yaşlı bir büyücüden yardım dilenmiş büyücü de kendisine secde ederlerse bunu yapabileceğini söylemişti. Leyya yaşlı büyücünün isteğini kocası Eyyüb’e bildirince Eyyüb çok öfkelenmiş ve Leyya’nın şeytanın sözlerine uymasına şaşırıp onu yanından kovmuştu. Bundan sonra Eyyüb peygamberi en çok üzen şey yanında bulunan iki arkadaşının aralarındaki konuşmayı işitmek olmuştu. Arkadaşları Eyyüb’ün başına gelenlerin işlediği büyük bir günahtan ileri geldiğini konuşmaktaydılar. Bunları duyup kahrolan Eyyüb çevresindeki kötülüklerin şeytanın ayartması olduğunu düşünerek Allah’a secde etti ve bir daha hiç kalkmamaya yemin etti. Eyyüb secdeye kapanmış dua ederken Allah onun sesini duydu ve ona imtihanının son bulunduğunu, yeterince sabır gösterdiğini söyledi ve ayağıyla yere vurmamasını emretti. Eyyüb Allah’ın buyruğuna uyup ayağını yere vurduğunda yerden hem içilecek hem de yıkanılacak şifalı bir su fışkırdı. Eyyüb bu suyla yıkanarak tüm yaralarından kurtuldu. Biraz yürüyüp ayağını bir daha yere vurunca oradan da bir su fışkırdı. Eyyüb bu sudan içti ve içindeki tüm hastalıkları dışarı kustu. Böylece eskisinden daha güzel daha genç bir görünüme kavuştu. Çocukları, karısı geri geldi ve serveti bir misli fazlasıyla ona bağışlandı. Eyyüb’ün sabrı böylece dilden dile dolaştı.

Musa peygamber doğmadan önce Mısır firavunu İsrailoğullarına işkence ettiriyor büyük eziyet çektiriyordu. Ayrıca zorla halkı kendisine secde ettiriyordu. Ancak firavun bir gün gördüğü bir kabusu yorumlatınca İsrailoğullarından bir peygamber doğacağı ve bu peygamberin herkesi dine davet edeceğini öğrendi. Bunun üzerine Firavun İsrailoğullarından doğan tüm erkek çocuklarının öldürülmesini emretti. Fakat zaman sonra hiç erkek çocuğu büyümediği için Firavun işlerinde adam yetiştirmekte zorlanır oldu. O zaman doğan erkek çocuklarının bir yıl öldürülüp diğer yıl sağ bırakılmasını emretti. Musa peygamber bebeklerin öldürüleceği yıl doğmuştu. Annesi Musa’yı doğurup emzirmiş ve ona bir zarar gelmesin diye Allah’ın emri üzerine bebeği bir tabut içinde Nil’e bırakmıştı. Musa bebeğin içinde bulunduğu tabutu Firavunun askerleri bulduğunda Firavunun kız kardeşi bebeği görmüş ve onu sahiplenmek istemişti. Böylece Musa peygamber Firavunun yanında büyüdü. Ona Firavun’un oğlu Musa (Mu-su, Sa-ağaç) diyorlardı. Musa olgunluk çağına erdiğinde bir gün kendisinden yardım isteyen bir İs-

railoğlunu korudu ve ona saldıran adamı öldürdü. Bu yaptığına çok üzülen Musa Allah'tan af diledi. O zaman Allah onu affetti. Musa bundan sonra asla suçluların yanında yer almayacağına ant içti. Fakat Musa'nın İsrailoğullarından olduğu anlaşılmış ve haber firavuna ulaşmıştı. Firavun askerlerini Musa'nın peşine gönderdiğinde Allah meleğini Musa'nın yanına verdi ve onu Medyen'e kaçırttı. Musa Medyen suyuna vardığında orada iki genç kızın su almak için geride durduğunu gördü. Kızlara neden geride durduklarını sorduğunda, herkes su almadan yaşamlarına izin verilmediği cevabını aldı. Bunun büyük bir adaletsizlik olduğunu düşünen Musa kuyunun taş kapağını kolaylıkla kaldırdı ve onlara su almaları için yol verdi. Kızlar dönüp evlerine gittiğinde Musa orada yalnız kaldı. Musa'nın su verdiği Şuayb'in kızları olanları babalarına anlatınca yaşlı adam onu evlerine davet etti. Musa karnı çok aç olmasına rağmen yaptığı iyiliğe karşı bir bedel almak istemiyordu bu sebeple yaşlı adamın teklifin nazikçe reddetti. Ancak Şuayb davetinde ısrarcı olunca Musa onlara konuk oldu. Burada sevilip, sayıldı hatta bu tanışma vesilesiyle Şuayb'in kızlarından biriyle evlendi.

Musa Peygamber kendisine gelen bir vahiy üzerine Mısır'a yola çıktı. Burada yoldan sapmış insanları Allah'ın yoluna davet ederek, imana gelmeleri için önderlik ediyordu. Ancak İsrailoğulları dışındakiler ona inanmayıp putlara tapmaya devam edince Allah onlara büyük bir tufan gönderdi ve her yeri sular bastı. O zaman Kıbtî halkı Musa'ya Allah'ına dua ederek tufanı durdurmasını istediler ve imana geleceklerine dair söz verdiler. Musa onların sözünü Allah'a ilettiler ve Allah Kıbtîlerin başına verdiği tufanı o anda durdurdu. Ancak Kıbtîler sözlerinde durmadılar ve imana gelmediler. Yalandan ve kavgadan bir an olsun vazgeçmediler. O zaman Allah onların ekinlerine çekirge belasını gönderdi. Kıbtîler bu belanın sadece kendi ekinlerinde olduğunu, İsrailoğullarının ekinlerinde hiç çekirge olmadığını görünce şaşırdılar. Musa'nın yanına gelerek bir kez daha iman edeceklerine söz verdiler. Bu söz üzerine ekinleri saran çekirge belası son buldu. Ancak Kıbtîler bir kez daha sözlerinde durmadılar. Onların bu dönekliliği Allah'ın gönderdiği her beladan sonra tekrarlanıyordu. Ve bir gün Allah Musa'ya kavmini alarak Mısır'dan ayrılmasını buyurdu. Musa ve İsrailoğulları deniz kenarına vardıklarında Allah onlara "Korkmayın! Boğulmayacaksınız" dedi. Musa Allah'ın emriyle asasını suya değdirdi ve su yarılarak ikiye ayrıldı. Ortada açılan yolda İsrailoğulları çamura batmadan yürüyebilsinler diye Allah bir rüzgar estirdi ve çamur kurudu. İsrailoğulları rahat bir biçimde geçip, kurtuldular fakat arkalarından gelen Firavun ve ordusu kapanan suların altında kalıp, cezalarını buldular.

Kuran'da bulunan Lokman suresinde söz edilen mübarek şahsiyet Lokman Hekimin sınırsız bilgi hazinesi çağlar boyunca insanlığa faydalı olmuştur. Lokman hekimle ilgili pek çok mitolojik öykü dilden dile anlatılmıştır. Anadolu'da özellikle Çukurova bölgesinde inanılan bir mitosa göre hayatını

bitkilere veren ve onlardan sağlık reçeteleri çıkaran Lokman hekim tüm hastalıkların reçetesini biliyordu. Lokman hekimin çare bulamadığı bir tek ölüm vardı. Ölümsüzlüğün çaresini arayan Lokman Hekim bir gün kırlarda dolaşırken bitkilerin kendi aralarındaki fısıltılara kulak kabartmış ve anlamış ki bitkiler ölümsüzlüğün ilacından söz ediyorlarmış. Hemen duyduklarını bir kağıda yazan Lokman sevinç içinde yola koyulmuş. Ancak Ceyhan kenarından geçerken çıkan güçlü yel Lokman'ın elindeki reçeteyi uçurarak Ceyhanın sularına düşürmüştü. Böylece Lokman Hekim ölümsüzlük sırrını sonsuza dek kaybetmiş ama Ceyhan nehrinin suları bu sayede ölümsüzlüğü kazanmış.

Yunus Peygamber putlara tapan Nineve halkını imana davet etmek için Allah tarafından görevlendirilmişti. Ancak Yunus peygamber tam otuz üç yıl halkını Allah'ın yoluna çağırmak için çabaladıysa da sadece iki kişiyi yanına çekebilmişti. Onca uğraşın boşa çıkması ve halkının kendisini yalancı olarak değerlendirmesine öfkelenen Yunus bir dağa çıkarak Allah'a secde etti ve Nineve halkının aleyhine dua etti. O zaman Allah ona geri gitmesini halkını bir daha dine davet etmesini eğer yine ona kulak vermezlerse başlarına bir felaket göndereceğini söyledi. Bunun üzerine Yunus yeniden herkesi ikna etmeye çabaladı. Tam otuz yedi gün bıkmadan, usanmadan Allah'ın yoluna girmeleri için onlarla görüştü ve şayet bu yola girmezlerse üç gün içinde bir azaba uğrayacaklarını söyledi. Yunus'un sözlerine inanmayan Nineve halkı üç gün sonra uyandıklarında ten renklerinin değiştiğini gördüler. Tüm Nineve şehrini simsiyah azap bulutu kaplamıştı. Yunus artık halkının cezasını bulduğunu düşündü ve onların iflah olmayacaklarına kanaat getirerek Nineve'den ayrıldı. Ancak o ayrıldıktan hemen sonra Nineve halkı Yunus'un söylediği her şeyin doğruluğunu fark etti ve başlarına gelen azabın günahları yüzünden olduğunu anladılar. Allah onların içine tövbeye gelmeleri için bir ışık koydu ve Cebrail'i Yunus'u çağırmak için gönderdi. Cebrail Yunus'a halkının yanına dönmesini ve onları bir kez daha tövbeye çağırmasını aksi takdirde Allah'ın onlara korkunç bir son hazırladığını söyledi. Ancak Yunus peygamber oraya dönmek için durmadan bahaneler uydurarak, Cebrail'i dinlemedi ve

Yunus peygamberin balığın karnından çıkarılışı,
And M. 2007.

yoluna devam etti. O yoluna giderken Nineve halkının her yaştan üyesi bir dağa çıkıp Allah'a tövbe ederek, imana geldiler ve kurtuluşlarını dilediler. Tam kırk gün dağın başında Allah'a ibadet ettiler ve O'nun tarafından affedildiler. Yunus limana geldiğinde önüne çıkan bir adama Nineve halkının akıbetini sorduğunda Ninevelilerin tövbe edip, Allah tarafından affedildiklerini öğrendi. Yine de kendisine yalancı diyen insanların yanına dönmeyi reddederek uzaklara gitmek üzere limandan bir gemiye bindi. Ancak gemi yola çıktıktan kısa bir süre sonra yerinde çakılı kaldı. Üzerine kara bulutlar çöktü. Gemi ne ileri ne de geriye yüzüyordu. O zaman geminin içinde Allah'tan kaçan biri olduğuna kanaat getirdiler. Yunus o kişinin kendisi olduğunu biliyordu. Çünkü o Allah'a verdiği sözden dönmüş, halkına yüz çevirmiş, görevini yarım bırakmıştı. Yunus gemidekilere sorunun kendisi yüzünden olduğunu anlattı ve kendisini denize atmazlarsa fırtınanın gemiyi batırabileceğini söyledi. Ancak gemidekiler mübarek bir insan olan Yunus'u denize atmaya yanaşmadılar. Bir kura çekmeye karar verdiler. Kura Yunus'a çıkınca yine de ikna olmadılar fakat üst üste iki kurada da Yunus çıkınca çaresizliğe düştüler. Yunus kendi günahı yüzünden başkalarına zarar gelmesini istemediğinden herkesin uykuda olduğu bir saatte denize atladı. O suya atladığında Allah tarafından gönderilen bir yunus balığı onu yuttu. Çünkü Allah bu balığa Yunus'un etine, kemiğine zarar vermemesini onu karnında korumasını emretmişti. Yunus, balığın karnında denizin dibine geldiğinde deniz canlılarının Allah'a ettikleri duanın seslerini duydu ve Yunus peygamber balığın karnında kaldığı kırk gün boyunca Allah'ın birliğini sayıklayarak ona tövbe

Cebraî'n Hz. Yunus'u balığın karnından çıkarması, And M. 2007.

Sırat köprüsü, sağında Cennet, solunda Cehennem, And M.2007.

etti. Yunus peygamber balığın karnını bir mescit gibi kullandı. Sonunda yunus balığı Allah'ın emriyle Dicle'den geçerek Nineve yakınlarına geldiğinde Yunus peygamberi ağzından kusarak, sahile çıkardı. Yunus çok yorgun ve hasta idi. Kemikleri ve eti yumuşamıştı. Allah onun başında bir kabak bitkisi çıkarttı ve ona gölgelik yaptı. Bu bitkinin yapraklarından damlayan süt Yunus'a şifa veriyordu. Yine Allah tarafında gönderilen bir dağ keçisi her gün Yunus'a süt veriyordu. Bu sayede kısa sürede iyileşen Yunus'a Allah. Kavminin başına gitmesini ve tövbelerini kabul edildiğini müjdelemesini söyledi. Yunus hemen Nineve halkının yanına gitti ve onlara Allah'ın müjdesini ilettiler. Peygamberlerinin dönmesine şükreden ve duaları kabul olunan Nineve halkı büyük sevinç yaşayarak Yunus'un eline ayağına sarıldılar.

Hem Tevrat'ta hem de İslam inançlarında yeri olan Gayya kuyusu günahkar insanların ahirette atıldıkları dipsiz bir kuyu olarak bilinmektedir. Ahirette ölen kişiler cennete ulaşmak için kıldan ince Sırat köprüsünün üzerinden geçmek zorundadırlar. Eğer kişinin günahları varsa ve yalana, hileye karışmışsa köprüden geçemeyip, aşağıya düşecektir. Köprünün altında dipsiz Gayya kuyusunda kaybolacak. Kuyunun altından akan sular günahkar kişiyi cehenneme sürükleyecektir.

İslam inançlarında Hızır, ölümsüzlük suyundan içen mübarek kişi olarak anılır. Kehf Suresinde Hz. Musa mübarek Hızır'ın bilgeliğinden faydalanmak için onu aramaya çıkar. Musa yanındaki ölü balığı elinden düşürünce balık düştüğü suda canlanır ve yüzerek gözden kaybolur. Balığın canlanma-

Hızır ve İskender Ab-ı Hayat pınarında ölü bir balığı diriltirken, And M. 2007.

sına sebep olan Ab-ı hayat'tır. Burası Hızır'ın bulunduğu yer olarak kabul edilir. Musa Hızır'ın bilgeliğine ermek için onunla bazı tecrübelerde bulunur ancak sonunda yeterince sabır gösteremediği için onun bilgeliğine erişemez. Kehf suresinde Musa "durup, dinlenmeyeceğim; ta iki denizin birleştiği yere kadar varacağım yahut senelerce yürüyeceğim" demiştir. İslam mitolojisi bu iki deniz Musa ve Hızır olarak kabul edilir. Musa Zahir aleminin, Hızır ise Batın aleminin denizidir. Bir Anadolu efsanesine göre Hıdırellez günü Hızır'la karşılaşan bir genç kız Hızır'ın sözüyle çiçeklerin üstündeki çiyleri toplayarak süte karıştırmış ve ertesi gün bu süttten yoğurt olmuştu. Bundan böyle Hıdırellez günü toplanan çiylerle yoğurt yapmak bir gelenek olmuştu. Hıdırellez çiyi ile yapılan yoğurdun tutması o gün dilenen dileklerin Hızır'a ulaştığına ve gerçekleşeceğine yorulmuş.

İskender'in hayat suyunu arayışına dair efsanelere pek çok kültürde olduğu gibi Ortaçağ İslam mitolojisinde de rastlanmaktadır. Nuh peygamberin torunu Yunan'ın soyundan gelen İskender (Zülkarneyn) Hayat suyunu aramak üzere yola çıkmış. İskender yola çıkarken halasının oğlu Hızır'ı (Elyesa) da yanına almış. Karanlık ülkesinde olduğu söylenen hayat suyunu ararken Hızır ve İskender ordudan ayrı düşmüşler ve İskender sağa, Hızır ise sola doğru saparak yola devam etmişler. Hızır girdiği yolda ilahi bir ses işitmiş ve parlak bir ışık görmüş. Sesi ve ışığı takip eden Hızır, kendisini hayat suyunun yanı başında bulmuş. Bu kutsal sudan bol bol içmiş ve tüm vücudunu bu suyla yıkamış bu sayede üstün bir güç ve sonsuz bir yaşama sahip olmuş. Hızır geri dönüp halasının oğlu, İskender'e hayat suyunu bulduğunu anlattığında İskender de aynı yoldan giderek kutsal suyu aramaya başlamış ancak asla bulamamış. Sonunda İskender'in ölümlü yaşamı hayat suyuna kavuşmadan son bulmuş. Hızır'ın suyundan içerek ölümsüzlüğe kavuştuğu bu çeşmeye "Ab-ı Hızır", "Çeşme-yi Hızır" gibi isimler verilmiştir. İslam inançlarında İskender'in hayat suyuna kavuşamayışı onun maddi dünyadaki güç ve iktidarı gereğinden fazla önemsemesine yorulmaktadır.

Hızır gibi hayat suyundan içerek ölümsüzlük elde etmiş diğer bir mübarek kişi ise İlyas'tır. Hızır çöllerde, İlyas ise denizlerde yaşar. Onlar ihtiyaç sahiplerine, yolunu kaybedenlere yön gösterir, yardım ederler. Hızır ve İlyas her gece Zülkarneyn Seddi'ne giderek gün aydınlanana kadar ibadet ederler. Ayrıca Hızır ve İlyas'ın kardeş olduğuna dair bir inanç bulunmaktadır. İnanaşa göre denizlerde yaşayan İlyas ile karada yaşayan Hızır kardeşler her yıl altı Mayıs günü buluşurlar ve insanların iyi dileklerini gerçekleştirmek için dolaşırlarmış. Bu özel günde sular uyur, ağaçlar ise secde edermiş. Doğanın canlandığı, neşelendiği bu gün bahar bayramı, Hıdırellez olarak kutlanmaktadır. Bu günde su kenarlarında piknik yapmak ve Hızır ile İlyas kardeşlerinin altında buluştuğuna inanılan gül ağaçlarının altına dilek bırakmak gelektir. Ayrıca bazı bölgelerde Hıdırellez dilekleri denize veya suya atılmaktadır.

ÇİN ve JAPON MİTOLOJİSİ

Japon yaratılış mitolojisinin başkahramanları iki kardeş olan İzanagi ve İzanami'dir. Başlangıçta ilksel sulara yüzen kutsal değnek kamış aracılığıyla yer ve gök birleşmiş ve bunun sonucunda beş kutsal çift yaratılmıştır, bu çiftlerin en önemlileri İzanami ile İzanagi'dir. İzanami dişi, İzanagi ise erkektir. İki kardeş gökyüzünün yüzen köprüsünde otururlarken vücutlarının yarısının olmadığını fark ederler. Kardeşler tek vücut olacaklarına ve bütünleneceklerine inanarak birleşmeye karar verirler. İki kardeş köprüünün ortasında buluşarak birleşirler. Bu birleşme sonrası İzanami hamile kalır. İzanami'den doğan ilk çocuk Hiroko (sülük çocuk) sakat olarak dünyaya gelmiştir. Çünkü ilk birleşmede konuşan İzanami olmuştur; ilk birleşmede konuşan kadın olduğunda çocuk kusurlu dünyaya gelmektedir. Hiroko'nun görünümünden rahatsız olan çift onu denize terk eder ve bir kez daha birleşir, bu kez İzanami yerine İzanagi konuşur. Bu birleşme sonunda İzanami adaları, dağları, nehirleri, şelaleleri ve pek çok deniz tanrısını doğurur. Ancak İzanami ateş tanrısı Kogutsuçi'yi doğururken yanar ve Yomi'ye (ölüler ülkesi- sarı nehir) gider. Bu talihsiz olayın ardından İzanagi, İzanami'den ayrılmaya dayanamaz ve durmadan gözyaşı döker. Onun gözyaşlarından çeşitli tanrılar dünyaya gelir.

Bir başka anlatımda ise İzanami'nin ölümüne sebep olduğu için İzanagi, Kogutsuçi'yi kılıçla parçalara ayırmış ve bu parçalardan ve İzanagi'nin parmaklarından damlayan kanlardan diğer tanrı grupları meydana gelmiştir.

İzanagi ayrılık acısına daha fazla dayanamayarak ölüler ülkesine İzanami'yi almaya gider. Ancak İzanami ölüler ülkesinin yiyeceklerinden tatmış ve sonsuza dek orada kalmaya mahkum olmuştur. İzanami, kocasına yine de bir şans olabileceğini, kendisine biraz zaman vermesini fakat bu süre zarfında asla ona bakmamasını şart koşar. İzanagi bu cevapla oradan ayrılır. Ancak uzun zaman geçmesine rağmen İzanami geri gelmemiştir. Beklemekten sıkılan İzanagi Yomi'ye geri döner. Bir ateş yakarak İzanami'nin bulunduğu yere sokulduğu zaman karşısında güzel İzanami'nin bambaşka bir halini görür. İzanami'nin tüm vücudunda kurtlar kaynamaktadır ve İzanami'den doğan sekiz fırtına tanrısı annelerinin tiksinti veren vücudunun üzerinde oturmaktadırlar. İzanagi karısını bu halde görünce çok öfkelenir ve ondan utanır. İzanagi'nin kendisini terk ettiğini gören İzanami nefretle dolarak, onun peşine ölüler ülkesinin çirkin yaratıklarını (demonlar) gönderir. İzanagi peşine düşen yaratıklardan güçlükle kurtularak Yomi'nin kapısını bir ka-

ya ile kapatır. İzanami ise onun arkasından nefret çılgınlıkları atmaktaydı çünkü O artık kötülüğe bulanmıştı. İzanagi ölümler ülkesinin kirlerinden arınmak için bir akarsuya girer, bedeni ve ruhu arınıncaya kadar iyice yıkanır. En son yüzünü yıkarken sol gözünden güneş tanrısı Ameterasu, sağ gözünden ay tanrısı Tsuki yomi ve burun deliklerinden Sosa no wo meydana gelir. İzanagi bu tanrılara çeşitli egemenlikler vermeye karar verir. Güneş tanrısına gündüzün, ay tanrısına ise gecenin yönetimini verir. Ancak Sosa no wo umduğu gibi Okyanusun yönetimini elde edemeyince sakalları göbek çukuruna dek uzayana kadar gözyaşı döker. Onun gözyaşları nehirlerin kurummasına yol açmıştır. İzanagi ona neden ağladığını sorduğunda Sosa no wo, annesi İzanami'yi özlediği için ağladığını söyler. İzanami'nin adını duyan İzanagi büyük bir öfkeye kapılır ve Sosa no wo'yu Okyanus'tan ebediyen uzaklara kovar.

Başlangıçta biri güneyde ve biri kuzeyde iki okyanus ve bunların ortasında bir kara parçası vardı. Güney okyanusun hakimi "dikkatsiz" Shu ve Kuzey okyanusun efendisi "acelecı" Hu sık sık ortadaki kara parçasında buluşuyorlardı. Kara parçasının efendisi "Kaos" Hwun-tun onları büyük bir nezaketle ağırlıyordu. İki okyanus hakimi misafirperverliğinden ötürü Kaos'u ödüllendirmek istediler. Kaos'un gözleri olmadığından göremiyor, kulakları olmadığından duyamıyor, ağzı olmadığından yemek yiyemiyor ve kulakları olmadığından hiçbir sesi işitemiyordu. Acelecı ve Dikkatsiz yedi gün kara parçasında buluşup, Kaos'a delikler açtılar. Yedinci gün sonunda Acelecı ve Dikkatsiz işlerini bitirdi ve Kaos açılan delikler sayesinde bir ağza, burna, gözlere ve kulaklara sahip oldu. Ancak son derece yaşlı olan Kaos bunlara sahip olduğunda daha fazla dayanamadı ve öldü.

Çin mitolojisinde Fu-hi ve Nu-kua adında bir çift vardır. Bu çift aynı zamanda kardeşti. Ejder ya da yılan vücutlu olan kardeşler kuyruklarıyla birbirlerine bağlanmışlardı. Nu-kua'nın dünyanın yaratılışından sonra sarı topraktan soyluları, çamurdan ise yoksul insanları yarattığına inanılırdı. Büyük bir tufan dünyayı tehdit altına aldığında Nu-kua gökyüzünü beş renkten taşla tamir etmişti. Daha sonra bir kaplumbağanın ayaklarını keserek her bir ayağı yerin dört kutbuna taşıyıcı sütun olarak dikti. Tufanı sona erdirmek için kara ejder Kong-kong'u öldürdü ve su baskınlarının önüne set çekebilmek için kamış küllerinden baraj yaptı.

Çin mitolojisinde ejderha motifi çok büyük yer kaplamaktadır. Ejderhalar suyun, yağmurun ve yıldırımın tanrıları olarak kabul edilirler. Suyun sahibi ejderhadır ve bazen insan, bazen de hayvan şekilleriyle biçim değiştirebilir. Ejderha gök gürültülerinin yaratıcısıdır ve bereketle yakından ilintilidir. Çin'de ejderha kuyuları olarak kabul edilen kuyular ejderhalar tarafından korunurlardı. Son ejderhanın som altından doğarak yerin derinliğine girdiğine ve burada oluşan yarıktan sarı bir su fışkırdığına inanılır. Bu sudan yükselen tozlar, sarı bulutlara dönüşürler.

Suyun olduğu her yerde koruyucu bir ejderha olduğu inancı Çin'den başlayarak dünyanın dört bir yanına yayılmıştır. Kudüs, İrlanda, İskoçya ve Mısır gibi pek çok yerde ejderha kuyuları ve mağaralarından söz edilir.

Ejderha kralın sarayı, koruyucusu olduğu kuyunun derinliklerinden geçilerek gidilen yeraltı dünyasındadır. Çin efsanelerinde Ejderha'nın sarayı Doğu denizindeki bir adanın altında tarif edilir. Bu adanın etrafında daima dev dalgalar vardır. Buraya kimse yaklaşmaya cesaret edemez ancak sular yükseldiğinde ada suyun altında görünmez olur ve denizciler habersizce onun üstünden geçebilirler. Japon hikayelerinde de adanın cennete kadar yansıyan kırmızı bir ışık kütlesi şeklinde ışıdığından bahsedilir.

Çin inanışlarında yine ejderhalardan bağımsız düşünölemeyecek kutsal adalar vardır. Bu adalarda hayat ağacı ve hayat nehri vardır. Bazı kahramanlar bu adalara ulaşmayı başarmış ve kutsal suyundan içerek uzun ömür elde etmişlerdir. Bu cennet ada inancıyla pek çok kültürde karşılaşmaktadır. Çinlilerin cennet adasında büyük yeşim taşları ve bir yeşim taşının içinden akan ölümsüzlük suyu vardır. Bu sudan içenin ömrünün uzayacağına inanılır. Ayrıca bu kutsal su "Ölümsüzlük mantarı"yla karıştırılır ve o şekilde yenilirse kişinin vücudu bin yıllık bir dayanıklılık elde eder. "ölümsüzlük mantarı" ejderhaya ait olan ölümsüzlük sembolünden biridir. Yeryüzünün buharından beslenen bu bitki, ölümsüzlük bitkisi ya da hayat bitkisi olarak da adlandırılır.

Ejderhalar kışın içinde yaşadıkları suda derin bir uykuya dalarlar. Bu dönemde hiç yağmur yağmamasının sebebi budur. Baharda uykularından uyanan ejderhalar gökyüzüne çıkarak aralarında savaşa tutuşurlar. İşte bu esnada bereketli yağmurlar yeryüzünü sulamaya başlar. Ancak bazen ejderhalar arası savaş fazla kızışır ve zamanında sonlanmazsa nehirler taşar, su baskınları ekinleri zarara uğratar. Ejderhayla bir tutulan imparatorun ülkeyi uzun süre savaşa maruz bırakması o imparatorun ejderhasını yeterince kontrol edemediğine, güçsüzlüğüne yani yönetimdeki yeteneksizliğine işarettir. Mavi ve sarı ejderhalar baharda bereketi getiren ejderhalardır. Ejderha savaşında mavi ve sarı olanların kazanması Çinliler için iyi şansa işarettir.

Çinliler yağmur yağması için ejderhanın uyuduğu havuzun başına gideerek gürültü yaparlar ve havuza demir atarlardı. Ejderhaların gözleri demirin keskinliğinden zarar gördüğü için, ejderha uyanmak zorunda kalırdı. Ejderhaların ağızlarında, boğazlarında ya da yaşadıkları suda inciler olduğuna inanılır. Ejderhalar gökyüzünde savaşırken yeryüzüne gök gürültüsü eşliğinde inciler düşer. Bu incilerin, etrafı aydınlatan güçlü bir ışığı vardır. Verimli su kaynaklarının yere düşen bu inciler yoluyla oluştuğuna inanılır.

Ejderha savaşını ölümlülerin izlemesi doğru değildir. Bir ölümlünün ejderhayı görmeye çalışması uğursuzluk getirir. Ejderhaların insanları arayıp, zarar vermemeleri için insanlar da onları görmeye çalışmamalı ve onları aramaya kalkışmamalıdır.

Tüm arzuları gerçekleştirdiğine inanılan mucizevi incilerin varlığına Japonya, Çin ve Hindistan'da inanılmaktadır. “Med cezir mücevherleri” olarak da bilinen bu değerli inciler okyanusun kralı ejderhanın himayesinde bulunmaktadır. Ejderha “med-cezir mücevherlerini” elinde tutarak suların alçalıp yükselmesine yol açan gücü oluşturmaktadır. Mitolojide kahramanların sık sık bu mücevherlerin peşine düşerek, ejderhayı kandırmaya çalıştıklarına dair öyküler yer almaktadır. Japon deniz tanrısı Sagarra'nın, Toyo-tama-bime (varlıklı inci prensesi) adında bir kızı vardır. Denizin azgın olduğu günlerde denizciler suya değerli mücevherler bırakarak prensesi memnun etmek ve deniz tanrısını sakinleştirmek isterler.

Çinli gezginler denizde gördükleri bazı canavarların varlığına inanarak, bunları deniz tanrıları olarak benimsemişlerdir. Tıpkı ejderhalar gibi denizin içinde yaşayan bu varlıklar boynuzsuz ve tek bacaklıdır. Yarı inek yarı yunus olan bu tanrıların suya girip çıkışlarında yağmur yağar ve rüzgar eser. Bu deniz tanrılarının sesi gök gürlemesi, ışığı güneş ve ay'dır.

Çin inançlarında inci dışında daha pek çok değerli taş ejderhalarla ilişkilendirilirdi. Bu taşların ejderha yumurtası olduğuna inanılırdı. Böyle bir taşın kırılması durumunda her yer karanlığa bürünür, gök gürlemeye başlardı. Ejderha yavrusu yumurtanın içindeyken taştan bolca su gelirdi. Ejderha yavrusu doğduğunda taşı terk ederek gökyüzüne yükselirdi.

Bir Çin efsanesinde yaşlı bir kadın beş ejderha yumurtası bulur. Yumurtalar kadının önünde çatlayarak içlerinden beş tane küçük yılan çıkar. Yaşlı kadın yavruları alarak nehre bırakır. Bu davranışından ötürü yaşlı kadın olacakları önceden bilme yeteneğine sahip olur. Bu kadın Çin'liler tarafından “Ejderha Ana” olarak adlandırılmıştır. Ejderha Ana bundan böyle büyük saygı görmüştür. Öyle ki balıklar dahi o su kenarında çamaşır yıkarken önüne sıralanarak dans ederler. Ejderha Ana öldüğünde Çin'liler onu doğuya gömerler. Ancak ejderhalar burayı beğenmediğinden mezarı batıya taşırlar. Ejderha Ana'nın mezarının üzerinde daima bulutlar vardır ve ejderhalar bu fedakar Ana'nın mezarını hiç susuz bırakmaz, her daim yağmur yağdırırlar.

Ejderha kralın “verimli inci prensesi” adında bir kızı vardır. Bu kız bir gün yakışıklı bir insanoğluna aşık olur. Prenses genç adamı büyüleyerek suların derinlerindeki saraylarına çağırır. Prensesin büyüüne kapılan genç adam prensesle evlenerek uzun bir zaman boyunca ejderha sarayında yaşar. Ancak bir süre sonra genç adam dünyayı özler, tekrar yeryüzündeki yaşamına dönmek ister. Kocasının özlemini fark eden prenses onunla karaya çıkmaya mecbur kalır. Genç adam bir Wani (timsah ejderha)'nin sırtında suların kenarından çıkar. Deniz kenarında bir ev inşa eder ve mutlu çift burada yaşamaya başlar. Bir süre sonra prenses hamile kalır ve kocasına çocuk doğana kadar asla kendisine bakmamasını söyler. Ancak genç adam merakına yenik düşer ve bir gün karısının odasını gizlice gözetler. Genç adam karısının

bir ejderhaya dönüştüğünü görünce gözlerine inanamaz. Prenses, sözünde durmadığı için çocuğunu doğurur doğurmaz kocasını terk eder ve ejderha kralın yanına, sarayına geri döner.

Çin mitolojisinde vücudu kıllarla kaplı, sakallı kadınların yaşadığı bir ülkeden söz edilir. Bu kadınların kocaları olmadığına ve baharda nehre girdikleri zaman hamile kaldıklarına inanılır. Saçları yere kadar uzanan bu kadınların göğüsleri yerine boyunlarının arkasında yer alan tüylü bir organları vardır ve çocuklarını bu organlarından gelen sıvıyla beslerler. Bu kadınlar bir erkekle karşılaştıklarında uçarak ondan gizlenirler. Aynı ülkeye dair bir söylencede ise bu kadınların görünümlerinin tıpkı Çin'deki kadınlara benzediği ancak yanlarında köpek başlı kocaları olduğu anlatılmaktadır.

Çin'in en önemli ve kutsal kabul edilen nehri Hoang-Ho (sarı nehir)'dur. Oldukça uzun olan bu nehir dağların engebeleri arasında bir yılan gibi kıvrılarak akar. Bu nehrin sonunda "Batı cenneti"ne ulaştığına inanılır. Pek çok gezgin cenneti görebilmek umuduyla Hoang-Ho üzerinde seyahat etmiş ve bazıları batı cennetine ulaşmayı başarmış, bazıları ise nehrin geçtiği yol üzerinde bambaşka cennet yerler keşfetmişlerdi. Bu nehrin sonunda yani cennette "Batının Kraliyet Anası" oturur ve onun bahçesinde ölümsüzlük verdiğine inanılan Çin tarçın ağacı yetişirdi. Ayrıca burada suyla ilişkisi olan Ay tavanı da bulunmaktaydı.

Ay, Çin inançlarında bereketin sembolüdür. Uzak doğunun en kıymetli ürünü olan pirinç için gerekli sulak alanları sağlayan Ay'dır. Ayrıca Ay'da şifalı bitkiler ve Çin tarçını ağacı da yetişmektedir. Bu ağacın kan kırmızı meyvelerinden tadanlar su gibi şeffaf bir vücuda sahip oluyorlardı. Aşk ve evlilik tanrısı "Ay'daki Yaşlı Adam" aşıkları kırmızı ipek bir ipe bağlayarak, birleştiriyordu. Bu tanrı bir zamanlar büyük bir günah işlediğinden Ay'daki Çin tarçını ağacının dallarını budamakla cezalandırılmıştı. "Ay'daki Yaşlı Adam" budadıkça dallar yeniden çıkıyordu. Ancak cezası gereği Aşk tanrısı bu görevi sonsuza dek yerine getirmek zorundaydı.

Bir gün kahraman bir okçu, Ayı karanlık bulutlar tarafından hapsedilmekten kurtarmıştı. "Batının Kraliyet Anası" bu kahramanı içinde ölümsüzlük çiyi bulunan yeşim taşından bir kupayla ödüllendirdi. Ancak okçunun karısı ölümsüz olmak için kupayı kocasından çaldı. "Batının Kraliyet Anası" bu kadını bir kurbağaya dönüştürerek aya hapsedti.

Ünlü gezginlerden Sir John de Mandeville, Seylan'da bir dağın yamacından çıkan bir hayat pınarından bahsetmektedir. Mandeville bu pınarın suyunun tüm baharatların kokusuna ve tadına sahip olduğunu ayrıca gün boyunca bu tadı ve kokuyu değiştirdiğini aktarmaktadır. Kendisi de birkaç kez bu sudan içme fırsatını yakalamış olan gezgin, sihirli sulardan içen kişinin şifa bularak hastalıklardan kurtulacağına ve uzun süre yeni bir hastalığa yakalanmayacağını belirtir. Bu pınarın yanında yaşayan ve sürekli suyunu içen kişiler ise ömür boyu genç ve zinde olacaklardır.

Büyük İskender'in hikayelerinde yeryüzü cennetini ve burada bulunan hayat suyunu arayan Gılgamesh adlı bir kahramandan söz edilir. Bu kahraman bir yılan tarafından korunan mağaraya girer ve Çin simyasında çokça söz edilen ışık yayan bir taşı kullanarak suyun yanına ulaşır. Gılgamesh hemen suya atlar. Sudan çıktığında bedeni mavi-yeşil bir renk alan kahramana bundan böyle "El Khidr" yani "Yeşil" diye hitap edilir.

Bir efsaneye göre oduncunun karısı bir gün odun toplamak için dolaşırken suda yüzen dev bir şeftali görür ve hemen elindeki dalla şeftaliye uzanarak, onu sudan çıkarır. Akşam oduncu eve geldiğinde karısının sofraya getirdiği dev şeftali karşısında şaşkınlığa uğrar. Oduncu şeftaliyi bir bıçakla ikiye böldüğünde, şeftalinin çekirdeğinden bir erkek bebek çıkar. O güne kadar çok istemelerine rağmen çocuk sahibi olamayan karı-koca çok sevinerek bu çocuğu tanrının bir lütfu olarak kabul ederler ve ona "şeftalinin büyük oğlu" Momotara adını verirler. Bu çocuk büyüdüğünde büyük bir maceraya atılarak "şeytanlar adasına" gider ve sonunda oradan yüklü hazinelerle dönerek yaşlı ailesini ömür boyu rahat ettirir.

HİNT MİTOLOJİSİ

Erken Vedalar döneminden Hinduizmin son haline kadar suların ilahi tözü simgeleyen en güçlü sembollerden olduğu kabul edilir. Rig Veda (X. 129.3)'da "başlangıçta her şey ışısız bir deniz gibiydi" sözleri yer almaktadır. Su, tanrının yaşadığı kutsal alan olarak kabul edildiğinden ibadette suyun önemli bir yeri vardır. Bir testi suyun kutsal bir gücün temsili için sunulması bu yaygın inançtan kaynaklanmaktadır. Hindu simgecilğinde sular yaratan, besleyen, aynı zamanda yıkan, yok eden ve yutandır. Bu Hinduizmin ikircikli felsefesinden kaynaklanmaktadır. Her şey derinliklerin enerjiyle biçim bulur, egoyla donanarak bireysellik kazanır ve zamanı geldiğinde yani döngü tamamlandığında yaratılan her şey hiçbir ayırım yapılmadan yine doğdukları enerjiye geri dönmek üzere yok edilir. Hinduizm'de her şeyin fani oluşu böylece açıklanabilir. Besleyen, yaşam veren, olgunlaştıran nem zamanı geldiğinde çürüten ve yok eden olacaktır. Bu kozmosun doğal döngüsüdür. Sular canlı ve cansız tüm varlıkların yaratıcısıdır. Hint mitolojisinde sular Āpah olarak ilahlaştırılırlar. Hem yerle hem de gökle ilişkili olan suların en önemli amacı denize ulaşabilmektir. Her şeyi gören "bin gözlü" tanrı Varuna, Āpah'ın ortasında durur ve buradan insanların davranışlarını gözetler. Sular tanrılarla aynı yerde otururlar ve coşkun akışlarıyla tanrıları mutlu ederler. Tüm kirleri, günahları, hastalıkları ve uğursuzlukları akıntılarına karıştırarak arındırır, yok ederler. Sağlık, mutluluk, zenginlik ve ruhsal dinginliği sağlayan saf sulardır. İnsanlar suların yardımına muhtaçtırlar. Hindistan'da suyun arındırıcı gücünden yararlanmak isteyen pek çok insan kutsal nehirlerle akın eder. Ganj nehrinin sularında yıkanarak gerçekleştirilen dini törene Abhişeka adı verilir. Ganj nehrinin kaynağında Hintlilerin kutsal haç yeri olan ve Brahman tapınağının yer aldığı Gangotri kutsal alanı bulunur. Buraya haç ya da turistik amaçla gelen misafirlere Ganj'in arındırıcı suyundan satılmaktadır. Hint inançlarının hemen hepsinde su bir ibadet aracı olarak görülmektedir. Sucla-Tirtha'da yaşayan Hintliler yılda bir kez bir çömleğin içine koydukları günahlarını nehrin sularına bırakırlar. Söyleneye göre bir zamanlar günaha bulaşmış bir rahip arınmak için öncelikle sıkı bir perhize girmiş daha sonrada yapılan kefaret töreniyle günahlarını da yanına alarak siyah yelkeni olan bir gemiye binmişti. İnanişe göre geminin siyah yelkenleri beyaza dönerse kişi günahlarından kurtulmuş olacaktı. Rahibin bindiği gemi de inanişe uygun olarak çıktığı yolculuktan yelkenleri beyaz olarak dönmüş ve rahip arındığına inanarak şükretmişti. Daha sonra bu yelkenli rahibin günahlarıyla beraber sulara terkedilmişti.

Hint mitolojisinde suların oğlu olarak kabul gören Apām Napāt, suların derinliklerinde yaşar ve hiçbir kaynağa ihtiyaç duymaksızın sürekli altın gibi parlar. Avesta’da, Apām Napāt’tan okyanusun parlaklığını ölçen bir su ruhu olarak bahsedilir. Apām Napāt sular tarafından beslenir ve dışı varlıklar etrafını sararlar.

Hinduizmde doğum-ölüm ve yeniden doğum üçlemesinde yeniden doğumu simgeleyen koruyucu tanrı Vişnu’dur. Hindistan’ın kutsal nehri Ganj onun ayaklarından doğmuştur. Bu özelliğiyle Ganj, Devabhāti(tanrısal varlık), Khāpagā(cennetten akan) isimlerini alır.

Vişnu yeryüzünü korumak amacıyla pek çok kez değişik bedenlenişlerle (Avatar) dünyaya inmiştir. Bir defasında yok edici tanrı Şiva ile yağmur tanrı Indra kavga etmişlerdi. Şiva, Indra’yı lanetlemiş ve Yağmur tanrı Indra artık yağmur yağdıramaz olmuştu. Bu yüzden yeryüzünde büyük bir kuraklık ve beraberinde kıtlık baş gösterdi. Koruyucu tanrı Vişnu yılan Nasuki’yi bir dağın çevresine sarak, dağı bir topaç gibi çevirdi ve denize daldırdı. Tanrı Vişnu dağın sivri tepesi denizin dibini delmesin diye Kaplumbağa biçimine girerek kabuğunu dağın sivri ucuna dayadı. Denizin köpüren suları ise yeryüzünü kıtlıktan kurtararak, toprağa yeniden bereket aşıladı.

Evren yaratıldığından itibaren girdiği döngüde zamanla bir noktaya gelir. İnsanlar artık şehvetin ve kötülüğün batağına saplanırlar. Ruhunda iyilik taşıyan tek bir kişi bile kalmaz. Tüm insanlık uyuşmuş, pelteleşmiş, çember kendi kendini oluşturmuş ve artık çözülme zamanı gelmiştir. Vişnu bu çözülüşü gerçekleştirecek tüm varlıkları ayırım gözetmeksizin kendi içinde eritecektir. Yıpranan kozmos ilahi tözüne geri dönecek ve vaktini tamamlayacaktır. Vişnu önce evreni sellerle boğar sonra tüm gücünü güneşe aktararak canlıların ve evrenin yaşam suları kuruyana dek Kozmosu kavurucu sıcaklığıyla yakar. Tüm tanrılar, ruhlar, canlılar ve bütün varlıklar bu yok oluştan nasibini alır. Vişnu rüzgar olur ve canlıların içindeki soluğu çeker, kavrulmuş küller onun esintisiyle savrulurlar. Bundan sonra Vişnu dev bir buluta dönüşür ve evrenin küllerinin üzerine süt gibi tatlı ve yumuşak bir yağmur yağdırır. Böylece evrenin yangını söner ve kozmos nirvanasını tamamlamanın rahatlığına kavuşur. Tüm şeyler Vişnu’nun yağmuruyla başlangıçta geldikleri doğum sularına sürüklenerek geri dönerler. Ay ve yıldızlarda dahil olmak üzere her şey erir ve sulara karışır. Tüm bunlar Brahmanın bir gece aralığında gerçekleşir. Vişnu okyanusun üzerinde uykuya dalar ve tembelce uzanmanın tadını çıkarır. Artık onun dışında tek bir şey dahi kalmamıştır. Sadece içindeki bilgi vardır. Burada her ne kadar Vişnu okyanusun üzerinde bir beden olarak tasvir edilse de aslında Vişnu Okyanusun ta kendisidir. Bu durum tanrının ikircikliğinden kaynaklanır. Vişnu geceyi ölümsüz okyanusta geçirir. Hint inançlarında su yilandır. Vişnu suysa demek ki yilanda Vişnu’dur. Vişnu yılan Ananta’nın (sonsuz yılan) boğumlarında oturur biçimde tasvir edilir. Tüm kozmosu içine emen tanrı dinlenir ve her şeyin arın-

masını sağlar. Böylelikle kargaşadan ve yıpranmadan kurtulan dünya yeniden ilksel kusursuzluğuna döner ve kozmosun yeniden doğuşu tanrı tarafından gerçekleştirilir. Her şey baştaki tazeliğe ve iyiliğe yeniden kavuşur.

Bir Hint inanışına göre başlangıçta evrende ölüm diye bir şey yoktu. Ancak yer hiç eksilmeden çoğalan insanların kalabalığını taşıyamaz hale geldi ve üzerindeki ağırlık yüzünden okyanusa batmaya başladı. Brahma yerin okyanusun dibine batıp, yok olmasına engel olmak ve onun yükünü hafifletmek için yeryüzüne ölümü verdi.

Evren yeniden doğarken, kozmik sulardan som altından parlak bir nilüfer büyüdü. Sular dişil ilke, Nilüfer ise suların rahmi olarak kabul edilir. Yeniden yaratılışın mümkün olması için Nilüfer'in varlığı şarttır. Nilüfer ilk olarak Brahma'yı dünyaya getirmek için açılır.

Hindistan'da ilahi sembolizmine inanılan Nilüfer, toprağın ve suyun tanrıçası olarak nitelendirilir. Nilüferin öz suyuyla doyan topraktan kutsal dağlar yükselir, Himalayalar bunlardan sadece biridir. Bu dağlardan akan kutsal sular kutsal hac merkezlerindeki nehirlerin kaynağını oluşturur. Bu suların ölümsüzlük iksiri özelliği taşıdığına inanılır. Tanrı Vişnu'nun güzel karısı Lakşmi (şans), Padma'nın (nilüfer çiçeği) simgesi Nilüfer'dir. Tanrıça Lakşmi okyanusun çalkantısından doğmuştur. Tanrı ve tanrıçanın birlikteliği evrendeki suların oyununu simgelemektedir. Tanrıça Lakşmi tanrı Vişnu'nun ayakucunda oturur ve onun bacağına okşar. Uzanan Tanrının göbeğinden, ayakucundaki karısı Lakşmi'nin bir tezahürü olarak Nilüfer çiçeği büyümektedir.

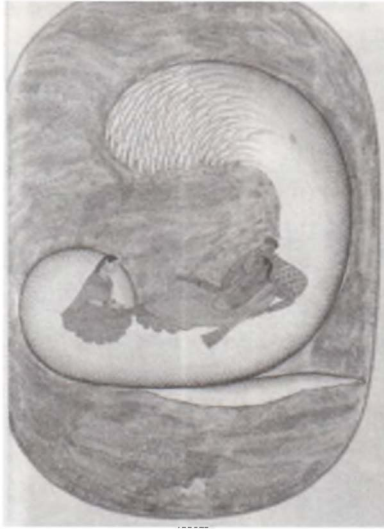

Vişnu ve Lakşmi yılan Ananta'nın üzerinde süt okyanusunda yüzerken, Golowin S., Eliade M., Campbell J. Die Grossen Mythen Der Menschheit, Orbis Verlag 2002.

Hindistan'da Güneş kavurucu sıcaklığıyla yok edici gücün simgesidir. Ay ise ferahlatan çiyin kaynağı ve evrenin besleyicisidir. Kozmos'da dolaşan suların kasesi Ay'dır. Ay suların denetleyicisidir.

Hint mitolojisinde Agni ateş tanrı olarak kabul edilir. Agni gök ile yer arasındaki iletişimi sağlayan tanrıdır. Gökteki tanrılar için adanan kurbanlar onun aracılığıyla tanrılara ulaşır. Agni her yeni ateşle yeniden doğduğu için hiç yaşlanmayan bir tanrıdır. Agni göklerde doğup şimşek halinde yeryüzüne inmiştir ancak diğer yandan sularla da bir tutulur ve onun Skanda ırmağı kıyısında bir kamışlıkta doğduğu söylenir. Agni "suların anasından" fışkırmıştır, bu nedenle ona "Suların cenini" denmektedir. Ayrıca Agni cinsel gücüyle tasvir edilir ve suları dölleyen olarak kabul görür. Ateş tanrı Agni ateşin simgelediği tüm özellikleri bünyesinde barındırır, ışık, güç ve zekaya karşılık gelir. İnsanlara iyilikleri dağıtan odur. Kurban ateşleri Agni için yakılır. Çünkü ateş yoksa Agni de yoktur ve onun yokluğu tanrılarla temasın kesilmesi anlamına gelir. Bu nedenle Agni insanlara en yakın tanrılardan biridir. Ona "evin efendisi" denmektedir ve kötülükleri, hastalıkları, şanssızlıkları kovduğuna inanılır.

"Yaratıkların Efendisi" Prajavati arkaik özelliklere sahip, birlik ve bütünlüğün sembolüdür. Ona dair bilinen en önemli mitosta Prajavati kama'ya (istek) kapılarak üremeye ihtiyaç duymuştu. Bu istekle ateşi kullanmış ve haddinden fazla ısınarak terlemeye başlamıştır. Onun terlemesi bir başka deyişle tohum atmasıyla ilk olarak Brahman yaratılır. Daha sonra yaratılan ise su-

Vişnu ve Lakşmi, Golwin S., Eliade M., Campbell J.
Die Grossen Mythen Der Menschheit, Orbis Verlag 2002.

lar olur. Prajavati sulara girip tohum bırakınca, Onun dölediği sulara bir yumurta oluşur. Bu yumurtanın kabuğundan yeryüzü meydana gelmiştir. Tüm bunları yaptıktan sonra Prajavatinin gücü çekilir ve “Yaratıkların Efendisi” sonsuz ve dingin ölüm uykusuna yatar.

İndra mitolojide bereket tanrısı olarak geçer. Tarlalara, hayvanlara ve kadınlara doğurganlık veren İndra’dır. Yağmur tanrı, “tarlaların efendisi”, “bin hayalı” ve “yerin efendisi” gibi adlarla anılır. İndra’nın iki at tarafından çekilen altından bir arabası vardır. Elinde tuttuğu şimşekten silahı, ok ve yayıyla savaşçı bir tanrıdır. O insanlara iyiyi getirmek için daima karanlıklarla mücadele eder. İndra karanlığı yenerek aydınlığı sağladığı için güneşle de ilişkilidir. Hem yerde hem de gökte egemendir, yaratıcı değildir ama düzenleyicidir. Bir zamanlar kanatları olan ve gökyüzünde aşırı hız yaparak tanrıları rahatsız eden dağları kanatlarını keserek yere sabitlemiştir. Onun iyi işleri tanrılara ve insanlara olan hizmeti sınırsızdır. Savaşçılar onun gücüne sığınır ve kazanmak için ondan yardım isterler. İndra’nın insanlık için yaptığı iyiliklerin başında kuraklık yılanı Vritra’yı öldürmesi gelmektedir. Bir zamanlar Vritra, tanrıların köşklerini yerle bir ederek kocaman gövdesiyle gök ve yer arasında egemenlik kurmuş, cennetin sularını göbeğinde hapsedmişti. Bu canavar bir bulut yılanı olarak tasvir edilmekteydi. Bu korkunç yaratık, yararlı olan ne varsa yutup, yok ediyordu. Sonunda yağmur ve yıldırım tanrısı İndra yıldırımlarını canavarın bükümlü karnına isabet ettirerek onu öldürdü. Canavarın parçalanan bedeninden ve patlayan karnından boşalan sular serbest kaldı ve şeritler halinde yeryüzüne yayılarak yaşam verdiler. İndra’nın kuraklık canavarıyla savaşması dünyanın sallanmasına yol açmıştı. İndra canavarı yendiğinde önce dağların ve ovaların sallanmasına engel oldu. Tanrı gökyüzüne güneşi yerleştirdi ve yerle göğü birbirinden ayırdı. Ayrıca İndra canavarın yıktığı tanrı köşklerini yeniden inşa ettirerek düzeni yeniden eski haline kavuşturdu. Tüm tanrılar gökyüzünden inerek İndra’nın kahramanlığına teşekkür ettiler ve ona en sevdiği içecek olan Somayı armağan ettiler.

İndra, canavarı yenmek için üç göl dolusu Soma içkisi içmişti. Soma aslında bir bitkinin öz suyundan oluşan ve balla karıştırılan bir içecektir. Ancak mitolojide Soma suların içinde büyüyen embriyon’dur yani suların çocuğudur. İndra yağmur tanrısı, Soma ise yağmurun ta kendisidir. Onun damlamasıyla çıkan güçlü kükreme Soma’nın “suların boğası” olarak adlandırılmasına yol açmıştır. Soma aynı zamanda cennetin sütü olarak kabul edilir. Sarhoş edici etkisi Soma’nın ölümsüzlük suyu olarak görülmesini sağlamıştır. Tanrılar ve insanlar Soma içerek ölümsüzlüğe kavuşurlar. Soma her türlü derde şifa olabilen, arındırıcı ve iyileştirici bir sıvıdır. Bu sebeple Soma’ya Amritia (“ölü olmayan, ölümsüz”) adı verilmiştir. Çiy ve yağmur, bitkilerin öz suyuna, bu öz su ineğin sütüne, bu süt ise kana dönüşür. Özsu, süt ve kan cennet içkisinin, tanrıların içeceğini yani Amrita’yı meydana getirir. Amrit-

ra'nın dünyadaki tezahürü üç büyük ırmak Ganj, Camn ve Sarasvati olarak kabul edilir.

Sarasvati nehirler içerisinde en kutsal kabul edilir ve bu özelliği sebebiyle Asuryā (kutsal) olarak adlandırılır. Bir tanrıça olan Sarasvati, tüm ırmakların anasıdır. Sarasvati üstün bir iyiliğe sahiptir. Tanrıça, günahlardan arındıran, bolluk ve bereket taşıyan cömert bir annedir. Tanrıça aynı zamanda bilginliğin sembolü olarak görülür ve Vasant Pañçami'de (bahar bayramı) insanlar tanrıça Sarasvati'nin heykelinin önüne kalem, kitap gibi eşyalar koyarak ibadet ederler.

İndra gibi yağmur yağdıran bir başka tanrı Parcanya'dır. İsmi "yağmur bulutu" anlamına gelen Parcanya verimliliğin sembolüdür. Toprağı döleyen şimşeklerle yeryüzüne yağar ayrıca ineklerin, kısrakların ve kadınların bereketinden sorumludur. Bu özelliğiyle yeryüzüne bereket suyu getiren bir boğaya benzetilir.

Bir zamanlar dünya kötülüğe bulanmış ve düzen alt üst olmuştu. Tanrılar insanları ortadan kaldıracak bir tufanın hazırlığı içindeydiler. Ancak iyi bir insan olan Manu, koruyucu tanrı Vişnu tarafından kurtarılacaktı. Vişnu bir balık biçimine bürünerek Manu'ya göründü. Vişnu'nun bir adı da Narayana'dır ve "suda hareket eden" anlamına gelmektedir.

Manu bir sabah suda yıkanırken küçük bir balık eline geldi ve Manu'ya kendisini büyütmesini, bu sayede onu kurtaracağını söyledi. Manu balığın yönlendirmesiyle onu önce bir kavonozda büyüttü. Balık biraz büyüdüğünde Manu toprağa bir çukur kazarak içine su doldurdu ve balığı bu küçük havuzda büyümeye devam etti. Sonunda balık yeterince büyüdüğünde ve kendisini koruyacak güce ulaştığında Manu onu denize bıraktı. Balık, ona büyük tufanın kopacağı gün ve saati söyledi. Manu balığın uyarılarını dinleyerek bir gemi yapmaya koyuldu ve bitirdiğinde balık Vişnu Manu'nun gemisini kuzey dağına bağladı. Bundan sonra tufan başladı ve yeryüzünü saran sular her şeyi yuttu. Sular çekildiğinde dağın tepesine bağlı gemi yavaş yavaş yere iniş yaptı. Tufandan sonra yeryüzünde Manu'dan başka kimse kalmamıştı. Manu tanrılara şükranlarını bildirmek için lezzetli süt ve yağlardan hediyeler hazırlayarak bunları tanrılara ulaştırmak için sulara bıraktı. Onun hediyesini alan ve Manu'nun kurtuluşuna sevinen tanrılar onu ödüllendirmek istediler. Yaklaşık bir yıl sonra sulardan bir kız çıktı ve insanlık yeniden çoğaldı.

Tufan mitosunun bir başka versiyonunda ise tufan suları tüm canlıları boğarken Vişnu balık kılığına girerek sulara dalmış ve iyi insan Manu'yu sırtına alarak bir tepeye çıkartmıştı. Bu şekilde kurtulan tek insan olan Manu tanrılar için büyük bir ateş yaktı. Bu ateşten yaratılan kadın Manu'ya eş olmuş ve insanlar bu çiftin birleşmesiyle yeniden var olmuşlardır.

Tıpkı Çin'deki ejderha inancı gibi Hint mitolojisinde de suların koruyucusu Naga'lar yer almaktadır. Değerli mücevherler arasında suların içinde yaşayan Naga'lar denizkızı ve yılan biçiminde tasvir edilirler ayrıca yetenek,

zeka ve çekicilikleriyle ilgi görürlerdi. Yarı tanrı olan bu su ruhları mevsimlerin kontrolünü ellerinde bulundurlardı. Nagalar dünyasal sularda biriken yaşam enerjisine bekçilik etmekteydiler. Yeterince saygı görmez ve ihmal edilirse yeryüzünde kuraklığa sebep olurlardı. Sert görünümlü bu su varlıkları yaradılış olarak hassas varlıklardı ve bazen başlarında yılanlı bir taş taşıyan insan biçiminde tasvir edilirlerdi. Naga'lar da ejderhalar gibi incilerin bekçisidirler. Dişi Naga'lar boyunlarına inci kolye takarlardı. Yılan vücutlu prensesler olarak tasvir edilen Naga'lar birçok Hintli hanedanının atası olarak kabul edilmektedirler. Tapınaklarda kapı bekçisi olarak bulunan Naga'lar bekçiliğini yaptıkları tapınağın tanrısına sonsuz bağlılıklarını göstermeliydiler.

Apsaras'lar süt okyanusunun çalkalanması sonucu ortaya çıkmış iyiliksever su perileridir ve çoğu zaman tanrıça olarak saygı görürler. Zil çalarak neşelenen Apsaras'lar son derece hızlı hareket edebilirler. Apsaras'ların zar oyunlarından keyif almaları insanların şans oyunlarında onlardan yardım dilemelerine yol açmıştır. Apsaras'lar güzellikleri ve şehvetleriyle dikkat çekerler ve onlara dair pek çok aşk hikayesi bulunmaktadır. Bazı kaynaklarda hafif meşrep olarak tasvir edilmelerinin yanında kutsal hizmetleriyle de tanınmaktadırlar. Tanrıların ölümsüzlük içeceği Soma'nın koruyucusu, ejderha biçimli Gandharvalar, Apsaras'ların kocası olarak bilinirler. Bunun yanı sıra bu güzel peri kızları İndra'nın cennetine girmeye hak kazanan temiz ruhlu insanlara tanrının armağanı olarak sunulurlardı.

Mitolojide talihsiz bir deniz kazasından kurtulmayı başararak, bir adaya çıkan bir kahramandan söz edilir. Kıyıya çıktığında son derece aç olan adam yiyecek bir şeyler bulma ümidiyle adayı dolaşmaya başlar. Adamın önüne çıkan ağaçlar ve çalılar meyve yerine rengarenk mücevherlerle donanmıştır. Sonunda adam gerçek meyve veren bir ağaç bulur ve karnını doyurur. Adayı dolaşırken karşısına çıkan bir kaynağa su içmek için eğildiğinde suyun içinde görkemli manzarasıyla yeraltı dünyasını görür. Adam gözleri fal taşı gibi açılmış bu harika manzarayı seyrederken suyun içinden muhteşem güzellikte bir denizkızı ona yaklaşır ve büyümlü bakışlarıyla onu yanına çağırır. Adam bir an bile düşünmeden suya atlar ve denizkızını takip eder. Denizkızı yeraltı dünyasının kraliçesidir ve adamı Okyanus krallığına götürerek burada onunla evlenir. Adam halinden çok memnundur. Etrafında birbirinden değerli mücevherler, harika tatta yiyecekler vardır. Denizkızı kocasına Okyanus krallığının tüm nimetlerini sunmuştur ancak altından yapılmış ve mücevherlerle süslenmiş Apsaras (peri kızı) heykeline dokunmasını yasaklamıştır. Adam etrafta kimsenin olmadığı bir anda heykelin parlaklığına kapılıp sağ ayağına dokunma gafletine düşünce heykelin ayağı ona güçlü bir tekme savurarak, adamı okyanus krallığından dışarıya, eskiden yaşadığı topraklara fırlatır.

KUZEY AVRUPA MİTOLOJİSİ

Cermen inanışlarına göre başlangıçta ne yer ne de gök yaratılmamışken dipsiz bir uçurum “Ginnungagap” bulunuyordu. Kuzeyde soğuk ve sisli ölümler ülkesi Niflheimr vardı. Burada on bir nehrin kaynağını oluşturan bir su akıyordu. Güneyde ise sıcak, kavrulan ülke Muspell yer alıyordu. Bu yakıcı ülkede dev Surtr (siyah) yaşamaktaydı. Sonra ateş ve buz birleşti ve bu birleşmeden dev Ymir meydana geldi. Ymir uyurken onun koltuk altı terinden bir erkek ve bir kadın meydana geldi. Buzun erimesinden Audhumbla adında bir inek ortaya çıktı ve bu inek Ymir’i emzirdi. Audhumbla tuzlu buzu yalayarak insan biçimi verdi, bu insana Buri adı verildi. Buri bir devin kızıyla birleşti ve Odin, Vili, Ve adında üç çocuğu oldu. Bu kardeşler birleşerek Ymir’i ortadan kaldırmaya çalıştılar. Ancak Ymir’in akan kanları bir sele dönüştü ve bir çift dışında herkesi yutup, boğdu. Bu şanslı çift dev Trudgelmer’in oğlu Bergelmer ve karısıydı. Onlar hamur teknesini bir sal gibi kullanarak Ymir’in kan selinden kurtuldular. Kan seli durulunca Bergelmer ve karısı Ymir’in bedenini Dipsiz Uçurum’a götürerek parçaladılar ve onun parçalarından dünyayı yarattılar. Ymir’in etinden toprak, kemiklerinden kayalar, kanından deniz, saçlarından ya da beyninden bulutlar, kafatasından ise gökyüzü meydana geldi. Yeryüzünün dışını büyük okyanus çeviriyordu ve yeryüzünün ortasında Ymir’in kirpiklerinden yapılmış bir setle korunan insanların dünyası bulunuyordu. Lodin ilk insan çifti Askr ve Embla’yı kumsalda bulduğu bir dişbudak ağacından yarattı.

Cermenlerde de Hint mitolojisinde olduğu gibi evrenin yok edilişi ve yeniden var oluşu döngüsü yer almaktadır. Buna göre tanrılar ve devler arsında korkunç bir savaş meydana gelecek, bu savaştan çıkan ateş yeryüzünü yakacak ve dünya denize batacaktır. Ancak bir süre sonra sulardan yükselen dünya yepyeni bir başlangıçla tekrar var olacaktır. Kıskançlığın ve kavganın simgesi, devlerin kumandanı olarak kabul edilen ve kendisi de bir devin oğlu olan Loki tanrılarla birlikte Asgard ülkesinde yaşıyordu. Akıllı ve pratik zekasıyla tanrılara çözüm üretme konusunda yardım eden Loki her şeye rağmen kötülük etmekten de geri duramıyordu. Bilgeliliğin tanrısı Balder’in bir tek Ökseotu ile öldürülebileceğini öğrenen Loki bu otu bularak tanrının ölümüne sebep olduğunda diğer tanrılar Loki’yi yakalayarak zincire vurdular. Zincire vurulan Loki zehirli bir yılanın altına oturtuldu. Loki’nin karısı yılanın zehri Loki’ye damlamasını diye onun kafasının üstünde bir kap tutuyor, kap dolunca ise boşaltmaya gidiyordu. Ancak bu boşluk esnasında Loki’nin yüzüne damlayan zehir onun acı çığlıklarına, bu çığlıklar ise büyük yer

sarsıntılarına yol açıyordu. Loki'nin sebep olduğu depremler yüzünden karısı Siduna kabı taşımakta zorluk çekince zehir Lokinin üstüne dökülüyor ve Loki daha büyük bir acı çekiyordu. Bu işkence Loki'nin zincirlerinden kurtulacağı güne kadar sürdü. Mitolojiye göre Loki bir gün zincirlerinden kurtulacak ve devleri toplayarak tanrılara savaş açacaktı. Ragnorok adındaki bu son büyük savaş, iki tarafın da birbirine yenik düşmesiyle yani yok olmasıyla sonlanır. Dünya ateşe verilir ve denize batar. Bu yok oluşun ardından dünya suların içerisinden tekrar yükselir. Dünyanın çevresi sulardan beslenerek yeşilliklerle çevrilir ve yaşam döngüsü yeniden başlar.

İzlanda mitolojisinde tanrılardan kaçan Loki bir somon balığı şeklinde tasvir edilir. Loki peşine düşen tanrılardan kurtulmak için Franang akıntısına girerek suya saklanır. Ancak yine de yakalanır ve tutsaklığında bir yılının işkencelerine maruz kalır. Loki'nin her kıvrılışında korkunç depremler olduğuna inanılır. Fırtına ve deniz tanrısı olan Njödr'un karısı da dağ tanrıçası Skadhi'ydi. Ancak ne dağ tanrıçası kocasının yaşadığı denize alışabilmiş ne de Njödr denizden uzaklaşıp dağlara çıkabilmişti. Bu ayrılık yüzünden bir türlü mutluluğu yakalayamayan çiftin her şeye rağmen Freyja ve Frey adında iki çocukları olmuştu. Kız olan Freyja güzelliği ile Cermen mitolojisinin Venüs'üdür. Freyja bereket tanrıçasıdır, abisi Frey ise güneş tanrısıdır. Frey yağmurla ve evlilikle birebir ilişkili olan önemli bir tanrıdır.

İskoçya'da yüzen ve zaman zaman görünmez olan yeşil bir Ada ve bu Adada bir hayat kuyusu olduğuna inanılır. Eğer gece-gündüz eşit olduğu bir günün şafağında henüz hiçbir köpek havlamamışken ve bir kuş gelip su içmeden bu kuyunun suyundan içilirse uzun bir ömür ve şifa elde edileceğine inanılır. Bu mitolojide yer alan kudurmuş deniz tanrı Aegir okyanus'un hükümdarıydı. Tanrının hem karısı hem de kardeşi olan tanrıça Ran ise denizcileri kaçırmasıyla ünlüydü. Aegir ve Ran deniz kıyısında yaşamaktadırlar ve denizin dalgalarından oluşan dokuz kızları bulunmaktadır. Diğer tanrılar sık sık tanrı Aegir'e konuk olurlar ve okyanus tanrısının mayaladığı biradan içip sohbet ederlerdi. Aegir konuklarını aydınlatmak için altını kullanırdı. Bu sebeple altına "Aegir'in ateşi" adı verilmişti. Aegir'in kızları olup olmadığı kesin değilse de İskandinav mitoslarında denizcileri büyüleyerek suların dibindeki kristal saraylarına götüren deniz kızlarından bahsedilmektedir.

İskandinav mitolojisinde yağmur, yıldırım ve şimşek gibi göksel güçleri kontrol eden tanrı Thor iyi niyetli ve sempatik bir tanrıdır. İki keçinin çektiği arabasıyla yolculuk eder ve çok obur olduğundan sık sık bu keçileri kesip yer. O yedikten sonra keçiler yeniden canlanıp tanrının arabasını çekmeyi sürdürürler. Tanrı Thor hem insanları hem de diğer tanrıları kötü canavarlardan yıldırımlarını kullanarak korur. Thor istediği kadar büyüyebilir. Bir defasında balık tutarken oltasına Midgard yılanı yakalanır. Thor o kadar büyür ki ayakları kayığı delip, derin suların dibine dek uzar ve denizin tabanına basar.

KIZILDERİLİ MİTOLOJİSİ

Kızılderili yaratılış mitosu hiçlikle başlar. Başlangıçta hiçbir şey yoktu sadece büyük ruh Maheo vardı. Maheo hiçbir şeyin içinde yapayalnızdı. Maheo kendi büyüklüğüyle hiçbir şeyi dolduruyordu. Ancak Maheo gücünü kullanması gerektiğini, bu güçle hiçbir şeyi değiştirmesi gerektiğini seziyordu. Böylece tuzlu suları olan ve göle benzeyen büyük bir su yarattı. Bu suyu yaratan Maheo gücünün kudretini daha da iyi hissetti ve yaratması gereken diğer şeyleri bu ilk sudan yapabileceğini anladı. Maheo artık suyun serinliğini hissedebiliyor ve tuzundan tadabiliyordu. Maheo hissetmekten çok hoşlandı ve suda yaşayan canlılar olsun istedi. Böylece suda yaşayan balıkları, midye, salyangoz ve karavidaları yarattı. Onlar için büyük tuzlu suya bir de dip yarattı. Maheo bunlardan sonra suyun üzerinde yaşayan kazları, ördekleri, balıkçılları yarattı. Artık sessizlik son bulmuştu. Maheo kuşların kanat çırpışlarının sesini duymaktan mutluluk duydu. Maheo yarattığı şeyleri görmek istedi ve doğudan beyaz bir ışık yükselerek tepeye geldi ve en parlak halini aldı. Maheo birden yarattığı her şeyi görebildi ve hepsinden büyük memnuniyet duydu. Bir kaz kanatlarını çırparak ona yaklaştı. Maheo'yu görmese de yaratıcılığını kabul eden kaz ondan, suda yüzerken yorulduklarını, kuşların uçabilmeleri için bir de gök yaratmasını diledi. O zaman Maheo, kuşlar için göğü yarattı. Suda yüzen tüm kuşlar göğün yaratılmasıyla birlikte kanatlarını çırparak havaya yükseldiler. Maheo onların havada süzülüşlerini keyif içinde seyre daldı. Bir süre sonra tekrar suya dönen kuşlardan biri Maheo'dan çekinerek bir dilek de daha bulundu. Kuşlar suda yüzüp, havada uçarken yoruluyorlardı onlara dinlenebilecekleri, yürüyebilecekleri sert bir yüzey gerekliydi. Maheo onların dileğini kabul etti ancak diğer tüm şeyleri tek başına yaratan Maheo bu defa kuşların da kendisine yardım etmesini istedi. Bunun üzerine önce kaz gönüllü oldu ve ufukta bir nokta kadar oluncaya kadar uçtu sonra geri dönüp suyun derinlerine daldı. Maheo içinden dört kez dört yüze kadar saydıktan sonra yüzeye çıkan kaz hiçbir şey bulamamıştı. Bunun üzerine sırasıyla tüm kuşlar bir çamur parçası bulmak için uçabilecekleri en uzak noktaya uçup, kalabilecekleri en uzun zamana kadar suda kaldılar ancak hiçbir şey bulamadılar.

Sonunda diğerlerine göre çok daha az yeteneği bulunan, uçamayan ve dalamayan su tavuğu hiçbir kuşun yapamadığını bir de kendisi denemek istedi. Su tavuğu dalamıyordu ama yüzebiliyordu o da suyun altında yüzebi-

leceği en aşağı noktaya kadar yüzdü. Oldukça uzun bir süre geçmesine rağmen geri dönmediği için herkes ondan ümidini kesmişti ki su tavuğu ağzında bir çamur birikintisiyle sudan çıktı. İşte bu yüzden su tavuğunun eti çamur tadındadır ve kimse mecbur kalmadıkça su tavuğu yemek istemez. Maheo su tavuğunun çıkardığı çamuru avucunda yoğurarak çoğalttı ve kocaman bir toprak parçası yarattı ancak Maheo bu toprak kütesini koyacak bir yer aradığında böyle bir yer bulamadı. Sonunda ona bir tek “Kaplumbağa Büyükanne’nin” yardım edebileceğini akıl ederek, ondan yarattığı toprak parçasını sağlam sert kabuğunda taşımasını istedi. Böylece Maheo elindeki yeryüzünü Kaplumbağa Büyükanne’nin kabuğunun üzerine yerleştirdi. Kaplumbağa Büyükanne bu ağırlıkla en dibe kadar battı ve görünmez oldu. Maheo bu fedakarlığından ötürü kaplumbağaya hem karada hem de su altında özgürce hareket edebilme ayrıcalığını verdi. Kaplumbağa tüm dünyanın yükünü çektiğinden Kaplumbağa Büyükanne’nin soyundan gelenler de yavaş hareket etmek zorunda kalmışlardı.

Bir zamanlar yaban sığırı avlamak için yola çıkan elli delikanlıdan oluşan bir avcı grubu yolda ışıldayan kocaman bir şey görmüşler. Bu şey doğuya doğru hiç durmadan ancak çok ağır ilerliyormuş. Delikanlılar bu ışığı çok merak etmişler ve peşine düşmüşler. Sonunda ona yetiştiklerinde onun kocaman bir su kaplumbağası olduğunu görmüşler. Kaplumbağanın bir su kaynağına gittiğini anlayıp takip etmeye karar vermişler. Ancak içlerinden biri kaplumbağanın sırtındaki kocaman kabuğu merak etmiş ve zıplayarak üzerine çıkmış. Arkadaşlarına kabuğun çok sert olduğunu, hepsini taşıyabilecek güçte olduğunu söyleyince diğerleri de kaplumbağanın üzerine çıkmışlar. Bir tek liderleri olan delikanlı bunun doğru olmadığını düşündüğünden arkadaşlarına katılmamış. Kaplumbağa hiç durmadan aynı yönde yürümeyi sürdürüyormuş. Delikanlılardan biri onun kabuğunun altında ne olduğunu merak etmiş ve bıçağıyla kabuğun altını aralamaya kalkışmış. O bunu yaparken kaplumbağa hiç tepki vermiyormuş. Onları yürüyerek takip eden liderleri olan delikanlı yaptıklarının doğru olmadığını söylese de dinletememiş. Sonunda delikanlılar kaplumbağanın gücünden korkmuşlar ve başlarına bir şey gelmeden inmeye karar vermişler. Ancak bunu yapmaları mümkün olmamış çünkü vücutları kaplumbağanın kabuğuna yapışmış haldeymiş. Korkudan deliye dönen delikanlılar kaplumbağanın başına vurarak durdurmaya çalışmışlar ancak büyük su kaplumbağası hiç durmadan yolunda ilerlemeye devam etmiş. Sonunda ileride hiç kımıltısız bir göl görünmüş. Kaplumbağanın bu göle ilerlediğini gören delikanlılar artık sonlarının geldiğini anlamışlar. Kaplumbağa göle girmiş ve delikanlılar onun sırtında suların dibinde boğularak, hapsolmuşlar. Avcı lider köye döndüğünde delikanlıların ailesine olanları anlatmış. Aileler büyük bir yasa bürünmüşler ve bundan böyle her yıl kaplumbağanın daldığı gölün başına giderek delikanlıları anmışlar.

Kızılderili inanışlarında öbür dünya ile bu dünya arasında ayırım oluşturan bir tepe bulunmaktadır. Bir kişi fazla yaşlandığında, yaralandığında ya da kötü bir hastalığa yakalandığında bu tepeye çıkmaya başlamalıdır. Bu zorlu çıkışta sevdikleri ona engel olmaya çalışsa da kişi yine de tepeye çıkmak için güç sarf edecektir. Tepeye gelen ölüm yolcusu aşağıda bir nehir görür. Nehrin ardında ise bir Kızılderili kampı vardır. Çocuklar sevinç içinde nehirde oynuyorlar, ata binerek eğleniyorlardır. Tepedeki kişiyi görünce ona seslenir ve yanlarına çağırırlar. Eğer ki bu kişinin hayattaki yakınları onu yanlarında çok ister bunun için yakarırlarsa kişi onlarla kalacaktır. Ancak yakınları yeterince güçlü istekte bulunmazlarsa kişi tepeyi inerek öbür dünyaya geçecektir. Ölen kişilerin hepsinin gittiği yer burasıdır. Kızılderili inançlarında insanlar yargılanmazlar ve iyi, kötü diye ayrılmazlar. Bir insan yaşamında birkaç defa ölümler tarafıyla, yaşam tarafının ayırımını oluşturan tepeye çıkıp tekrar geri dönebilir.

İRAN MİTOLOJİSİ

Zerdüş inancılarında su tanrının yarattığı yedi kutsal arasında ikinci sırada kabul edilir. Dini törenlerde ateşin yanı sıra su da bulundurulmaktadır. İnançlarda suyun kirletilmesi günah sayılmaktadır. Herodot eserlerinde İranlılar için suyun kutsal önemine değinmiş ve bu halkın suyu temiz tutmak için büyük özen gösterdiğinden ötürü suya içmekten, tükürmekten hatta ellerini yıkamaktan dahi kaçındıklarını aktarmıştır. Bazı İran geleneklerinde bir çeşme ya da su kenarında açılan çukurlarda kurban kesilmesi suya saygı törenlerinin bir parçasıdır.

İran mitolojisinde, yeraltını kaplayan sular vardır ve bu suların kontrolü “Hordad”ın elindedir. İran edebiyatında da acıkı olması sebebiyle su “haya-ta” benzetilir. Suyun yüzünün hep yere dönük olması “alçakgönüllülük” ile benzeştirilmektedir.

Eski İran inançlarında Elbruz dağının eteklerinde “Ferahkert” adında dünyanın üçte birini kaplayan kutsal bir deniz bulunuyordu. Ahura Mazda suyu yarattığında bütün sular Ferahkert’e akarak, bu kutsal denizi doldurmuşlardı. İnanışa göre yeryüzündeki tüm su kaynakları kirlerinden arındıktan sonra sularını Ferahkert’e boşaltırlar.

Yağmurların yağmasını ve yağmur sularının yeryüzündeki bölgeler arasında adaletli paylaşımını sağlayan tanrı Tıstrya’dır. O canlıların yaşaması için gerekli tüm suyu tutan “kuraklık iblisi” Apaoşa’yı yenerek suları serbest bırakmıştır. Apaoşa ve Tıstrya arasındaki mücadele her yıl yaşanmaktadır. Eğer insanlar Tıstrya’ya yeterince kurban kesmezlerse Tıstrya güçsüz kalır ve “kuraklık iblisi”yle mücadelesinde başarılı olamaz. Bunun sonunda sular Apaoşa tarafından tutulduğu için büyük bir kuraklık yaşanır. Mitolojik betimlemelerde sular için verilen bu mücadelede Apaoşa siyah, Tıstrya ise beyaz bir at biçiminde tasvir edilirler. Tıstrya, Sirius yıldızıdır ve onun görülmesi yağmur mevsiminin geldiğine işarettir.

İran Mitolojisinde yeryüzündeki tüm suların kaynağı, üretkenliğin, bereketin, arınmanın ve saflığın simgesi tanrıça Anahita’dır. Anahita büyük arındırıcı ana’dır. Annelerin memelerindeki sütü temizler, yeryüzüne yağmur ve su taşır. Avesta’da uzun boylu, alımlı bir genç kız olarak tasvir edilen tanrıça İranlı rahibeler için de birincil kutsal güçlerden biridir. Anahita tapınakları bir nehrin yakınına ya da suyu bol bir merkeze kurulurdu.

Eski İran takviminde her yılın sekizinci ayı ve her ayın onuncu gününe “sular” sözcüğüne karşılık gelen “Aban” adı verilmektedir. İnanışa göre bu günler düzenin Su tanrıçası/meleği Anahita’nın kontrolü altında olduğu

günlerdir. Anahita “aban” günlerinde yağmur ve bereket olarak yeryüzüne iner. Özellikle sekizinci ayın onuncu günü, yani Aban ayının Aban günü son derece kutsal kabul edilir. Bu güne “Abangan” adı verilir ve bir bayram olarak kabul edilir. Efsaneye göre bir zamanlar Pers ülkesinde yedi yıl boyunca hiç yağmur yağmamış. Toprak susuzluktan çatlamış, ekinler dallarında kurumuş. İnsanlar yiyecek ve içecek sıkıntısı çekmeye başlamışlar. Sonunda kıtlıkla başa çıkamayan Pers halkı köylerini, yurtlarını terk edip gurbet topraklara yerleşmişler. Yedi yıl sonunda bir Abangan gününde tanrıça Anahita yağmur olarak yeryüzüne inmiş böylece Pers ülkesinin kurumuş toprakları suya doymuş, kaynaklar temiz ve sağlıklı sularla dolup, taşmış. Yurtlarından uzakta hasretlik çeken insanlar bu sayede evlerine geri dönmüşler. Böylece Abangan günü bayram kabul edilmişti. Bundan böyle kutlanan bu bayramda su kenarlarına toplanılarak Anahita’ya yakarılır ve övgüler düzülür. Abangan günü şayet yağmur yağarsa o gün erkeklerin kabul edilir ve erkekler suya girerek bu özel günü kutsarlar. Ancak bu günde yağmur yağmazsa gün kadınların kabul edilir ve bu durumda kadınlar suya girerek, tanrıça Anahita’ya yakarır ve dua ederler. Abangan günü uğurlu kabul edilir ve büyük savaşlar, anlaşmalar bu günde yapılır.

Pers mitolojisinde ülkelere su dağıtan tanrı Abannaf’tır. Abannaf gökyüzünde pamuk gibi beyaz bulutlar tarafından, berrak ve saf sularla beslenerek büyütülmüştür. Abannaf, kelime olarak “kaynak”, “göbek” ve “suda doğan” gibi anlamlarda karşılık bulmaktadır.

Bir efsaneye göre İskender insana uzun ömür veren suyun aktığı hayat çeşmesini aramak üzere ordusuyla beraber yola çıkmış, bir zaman sonra birliğinden ayrılarak farklı bir yönden yola yalnız devam etmeye karar vermiştir. İskender’e uzun ve yorucu yolculukta ihtiyaçlarını gidermek için aşçısı da eşlik etmekteymiş. Gecelemek için bir yerde kamp kurmuşlar ve aşçı akşam yemeği için pişireceği balıkları temizleyecek bir su birikintisi aramaya başlamış. Bir su kenarı bulmak için epey karmaşık bir yol izleyen aşçı sonunda çalılıkların arasında bir çeşmeye varmış. Elindeki balığı suya batırınca ölü balık canlanarak elinden kaymış ve yüzerek akıntı boyunca gözden kaybolmuş. Böylece bu çeşmenin, ölümsüzlük suyu olduğunu fark eden aşçı geri döndüğünde olanları İskender’e heyecan içinde anlatmış. İskender aşçıdan kendisini bu çeşmeye götürmesini istediğinde aşçı, ölümsüzlük suyuna giden yolu bir türlü bulamamış. Sonunda aşçı yolu unuttuğunu söyleyince İskender öfkeden deliye dönmüş ve onun boğazına sarılmış ancak dakikalarca sıkmasına rağmen aşçının ölmediğini fark etmiş. Öfkesi bin kat artan İskender aşçının ölmesi için her yolu denemiş fakat hiçbir şekilde aşçıyı öldürememiş ve sonunda aşçının boynuna ağır bir taş bağlatarak, denize attırmış. İnanişâ göre denizin dibini boylayan aşçı burada bir su cinine dönüşmüş ve bir ölümsüz olarak sularda sonsuz yaşamını sürdürmüştür.

Pek çok mitosta İskender’le birlikte ölümsüzlük suyunu aramaya çıkanın Hızır olduğu aktarılmaktadır. Hızır iç dünyasının saflığı sayesinde Ab-ı hayata kavuşur ancak İskender tüm hayatını buna adanmış olmasına rağmen Ab-ı hayat pınarını bulamaz.

Ab-ı hayata ulaşan Hızır ve onun alt kısmında Büyük İskender, And M. 2007.

HİTİT MİTOLOJİSİ

Hitit dinsel inanışında insan bedeni kozmosun aynası olarak görülmektedir. Evrende yer alan her şey insana yansımıştır. Buna göre insanın başı göğün, elleri toprağın ve gözleri ise suyun yansımasıdır. Bu sebeple Hititler bu organları ağrıdığına ya da hastalandığında şifa bulmak için bir çeşit büyü yapıyor ve rahatsız olan organın ağrısını o organın makrokozmos'taki karşılığına gönderiyorlardı.

Hitit tanrı panteonunda tüm ırmakların baş tanrısı Sulikatta'dır. Yeryüzündeki tüm ırmaklar onun himayesi, emri altındadırlar. Sulikatta, Tamarra ırmağı ile özdeşleştirilir. Yeryüzündeki pınarların hükümdarı olan tanrı ise Surpilulialı'dır.

ÇİNGENE MİTOLOJİSİ

Çingene mitolojisinde yaratılış suyla başlar. Tanrı suyun içine bir değnek atar. Değnek suyun altında filizlenir ve büyük bir ağaç olur. Şeytan bu ağacın altında oturmaktadır. Tanrı ve şeytan burada karşılaşarak, selamlaşırlar. Daha sonra Şeytan ve Tanrı suyun üzerinde tam dokuz gün dolaşırlar. Dokuz günün sonunda Tanrı, Şeytan'dan suya dalıp, kum çıkarmasını ister. Tanrı bu kumla dünyayı yaratacaktır. Şeytan suya dalarken Tanrının adını söylemek yerine kendi adını söyleyince suyun dibindeki kum ısınır. Şeytan kuma uzandığında yanar ama her defasında yine kendi adını söylemekten vazgeçmez. Sonunda şeytan kumun ısısından kapkara olur ve pes eder. Sonuncu kez suya daldığında tanrının adını sarf eder. İşte o zaman kumu avucuna alarak çıkarabilir. Tanrı bu kumdan dünyayı yaratır. İnsanlar ise ilk suyun içinden büyüyen bir ağacın yere düşen yapraklarından yaratılırlar.

Bir başka mitosta ise Tanrı ve Şeytan birlikte deniz kenarına inerler. Şeytan suya dalar ve avucunda çamurla sudan çıkar. Tanrı Şeytan'a bu kumdan iki figür yapmasını ister. Şeytan figürleri yapar. O zaman tanrı Şeytan'a bu figürleri konuşturmasını söyler. Ancak şeytan bunu nasıl yapacağını bilemez ve Tanrının üstünlüğünü kabul ederek bu işi ona bırakır. Tanrı asasıyla figürlere dokunur böylece yerden iki ağaç büyür ve figürlere arkadan sarılarak onlara can verir. Bu iki varlık ilk yaratılan insanlar, ilk kadın ve ilk erkek yani Damo ve Yehwa'dır. Tanrının asasını tekrar kullanmasıyla ağaçlardan birinde armut diğerinde elma olgunlaşır. Tanrı armudu erkeğe, elmayı ise kadına yedirir. Kadın elmayı yemeden önce yılan ona engel olmak ister ancak Tanrı yılanı uzaklaştırır. Kadın ve erkek kendilerine verilen meyveleri yiyince içlerinde birbirlerine karşı güçlü bir arzu uyanır. Tanrı onlara sevişmelerini emreder. Damo ve Yehwa bir kez sevişirler. Ancak bu sevişe kadına yetmez ve bir daha ister. Tanrı onlara bir daha sevişmelerini emreder ancak ikinci sevişme de kadına yetmez. Tanrı onlara üçüncü kez sevişmek için müsaade eder. Kadın bu sefer de tatmin olmayınca Tanrı onu lanetler ve kadını sonsuza dek doyumsuzluğa mahkum eder.

Doğu Avrupa Çingeneleri'nin yaygın olarak benimsediği bir mitos Çingenelerin kökenini Firavun efsanesiyle açıklar. Çingene lehçesinde Firavun "phar, pharav" "ayırarak" olarak anlamlandırılır. Buna göre bir zamanlar insanlık yalnızca çingenelerden oluşuyordu. Pharavono bir çingene kavminin lideri hatta azizi konumundaydı. Pharavono epeyce güçlendiğinde Sinpetra'ya savaş ilan ederek kutsal toprakları onun elinden almak istedi. Sinpetra ve Pharavono, Duneria'nın iki kıyısında yüzleştiler. Pharavono karşı kıyıya

bir ok attı ve okun karşıya ulaşmadığını görünce geniş Duneira'dan geçemeyeceğini anladı. Pharavono çaresizlikle tanrıya sığındı, Tanrının savaş açtığı Sinpetra'nın ta kendisi olduğundan habersiz ona yardım etmesi için yarkardı. Sinpetra geri çekilerek Tuz denizinin karşısına geçti ve beklemeye koyuldu. Pharavono da kendisine sağlanan tanrısal yardımla Duneria'yı kolaylıkla geçerek, Tuz denizinin kıyısına ulaştı. Düşman yine karşı kıyıda ve onun yine zorlu denizi geçmesi gerekmektedir. Ancak Pharavono kibirlenerek bu sefer kendi gücüyle geçmek için tanrıya seslendi. Sinpetra onun bu gururlu tavrına öfkelenerek denizin içinden bir geçit açtı, Pharavono ve kabilesi bu geçide girdiğindeyse büyük bir fırtına çıkararak geçidin dalgaların altında kapanmasını sağladı. Pharavono dalgaların arasında bir mağarada duran taş ellerini açarak yakarmaya başlayınca Sinpetra'nın öfkesi arttı ve mağaradaki puta yıldırım göndererek onu yok etti. Tuz denizinde mahkum olan Paharavono'nun kabilesinden çok az kişi kurtulmayı başardı. Bir inanışa göre onları bir kaz sırtlanarak denizden çıkarmış ve karşıya geçirmişti. Bu kavmin kurtarıcısı Aziz Basilius olarak kabul edilirdi. Suları geçen ve Zagrebo'ya ulaşan Pharanuvera kabilesi üyeleri buradan tüm dünyaya yayıldılar. Onların soyundan gelenler sonsuza dek yurt edinemedi, dolaşmaya mahkum edildiler.

Bir söylenceye göre ise Tuz denizinden sadece topal bir kadın kurtulmayı başarmış ve Şeytana bir erkek, bir kız iki çocuk doğurmuştur. Bu çocuklar çingenelerin atalarını oluştururlar.

Çingene mitolojisinde yer alan bir başka Firavun söylencesine göre, Pharavono'nun Tsyganka adında Yahudi bir karısı vardı. Bu kadın Hz. Musa'yı, halkını toplayıp kutsal toprakların peşine düşmesi için ayartıyordu. Tsyganka Yahudileri desteklediği için kocası onu dokuz kilidi olan bir hapisaneye kapattı. Öte yandan Kızıldeniz'i geçmek isterken suların içinde hapsolan Mısırlılar "balık adam'a dönüşmüştü. Rivayete göre bu "balık adam"lar karşılaştıkları balıkçılara, ne zaman tekrar insana dönüşeceklerini sorar ve "bilmiyorum" yanıtını alınca kızıp fırtına çıkartırlarmış. Balık adamlar bu hale düşmelerine yol açtığı için Tsyganka'ya lanet ederek "hapishanede çürüyesin" diye beddua ederlermiş. Ancak Tsyganka hapishaneden kurtulmayı başararak uzaklara kaçmış ve bir Moldovyalı ile evlenmiş. Onun doğduğu çocuklar Çingenelerin atalarını oluşturmuşlardır.

Transilvanya'da Çingeneler yeni yıl geldiğinde besleyip, baktıkları bir öküzü nehre atarlar böylece o yılın bereketli geçmesini umarlardı. Söylenceye göre bir defasında şeytan onları ayartmış ve halk öküzü nehre atmak yerine kendileri yemişti. İşte o yıl korkunç bir kuraklık ülkeyi kasıp kavurmuştur. Ancak yaşlı bir bilge dindar bir çingeneyi yanına alarak nehrin dibine dalmış. Burada bir kapıdan geçerek, geniş bir çayırığa ulaşmışlar. Bu çayırıkta Tüm Tohumlar ağacı bulunmaktaymış. Dindar kişi bu ağaçtan aldığı tohumla halkı kuraklığın yarattığı kıtlıktan kurtarmış.

Çingene geleneğinde doğumun kalabalıktan uzak bir yerde özellikle de bir akarsu kenarında yapılması uygun karşılanır. Kötü cinlerin ve tüm kirle- rin bu suyla uzaklaşacağına inanılır. Doğumdan hemen sonra anne ve bebe- ği akarsuda yıkanır ve anne bebeğini bu suyla vaftiz eder. Bu ilk vaftiz sıra- sında anne kimsenin duymayacağı bir şekilde bir isim fısıldar. Bu ismi anne dışında kimse bilmez. Bu gizli isim kötü cinlerin ve Azrail'in kandırılması için telaffuz edilir. Böylece çocuğun ismini yanlış öğrenen ölüm meleği onu vakitsiz çağıramayacaktır.

İnsanın yaratılışı ve ilk günah, Golowin S., Eliade M., Campbell J. Die Grossen Mythen Der Menschheit, Orbis Verlag 2002.

Çingene mitolojisinde erkek su cinleri olarak bilinen Nivasi'ler at toynaklı, kızıl saçlı ve sakallı tasvir edilirler. Genelde kötü davranışlarıyla bilinen bu cinler durgun sularda yaşarlar. İnsanları suya çekerek boğduklarına, ruhlarını ise bir çömleğe hapsederek eğlendiklerine inanılır. Bu cinler büyü ve şifacılıkla ilgili bilgileri yıldırımlardan almışlardır. Bir Nivasi rüyasına girdiği çingene kızıyla cinsel ilişkiye girdiğinde o kız bir kadın büyücüye dönüşür ve karnında bir yılan besler. Bir kişi kadın büyücüye hakaret edecek olursa bu yılan onu sokacaktır. Bu sebeple kadın büyücülerden çekinilir. Bir kadın büyücü, büyücülükle ilgili her şeyi Nivasi'den öğrenir. Büyücü kadının ailesinden bir kadın ölmesi durumunda büyücü kadın ölünün ayakucuna konulan suyu içer. Bu suda ölünün ruhunun banyo yaptığına ve büyü bilgisini suya bıraktığına inanılır. Eğer su konulmazsa büyü yapma gücü ölüyle beraber gider ve artık kullanılamaz.

Erkek su cini Nivasilerin yanı sıra dişi Nivasiler de vardır. Nivasi kızları uzun saçlarıyla çıplak bedenlerini örterler ve giysi olarak sadece bir çift kırmızı ayakkabı giyinirler. Bu su cinleri göllerin dibinde, gösterişli saraylarda insanoğlu eşleriyle yaşarlar. Nivasi kızlarının üç çocuğu olur. İlk çocuk erkektir ve kemiksiz dünyaya gelir. Suların dibinde kıvrılarak yüzebilen bu çocuk büyüdüğünde Nivasi olur. Nivasi kızından doğan diğer iki çocuk dişidir. Bunlar Nivasi kızı olurlar. Üç çocuğu büyüyen Nivasi kızı, eşiyle beraber ölür ve şeytan onun ruhunu alır. Eğer bir insanoğlu mehtaplı bir gecede çayırda dolaşan bir Nivasi kızını Tatula tohumuyla büyüler ve ayakka-bılarını çıkartmayı başarırsa ona sonsuza dek sadık kalacak bir eş edinmiş olur. İngiltere Çingeneleri Nivasilerin açık yeşil renkli su cinleri olduğuna inanırlar. Bir genç kız gün ışığında bir Nivasi görürse bu ona şans getirir ancak Nivasiyle ay ışığında karşılaşacak olursa bu başına gelecek bir felaketin habercisidir.

Çingenelerin azize olarak kabul ettiği Sara'nın efsanesi M.S. 41 yılında yaşanan bir hikayeye dayanmaktadır. O zamanlar Maria Magdalena, havari Yakup'un annesi Maria Jacoäa ve Yahya'nın annesi Maria Salomäa dümensiz ve yelkensiz bir gemiyle Filistin'den denize bırakılırlar. Güney Fransa'da Provence kıyılarında karaya çıkarlar. Koyu tenli bir kız olan ve Mısırlı olarak kabul edilen Sara havarilerin annelerine hizmet etmek amacıyla eşlik etmektedir. Çingeneler Azize Sara'yı anmak için her yıl 24 mayıs tarihinde, 1400 yılında yapılmış olan Fransa'daki Chamargua Adasında Sainthes-Maries-de-la-Mer kilisesine akın ederler. Geceyi azizelerin kemiklerinin bulunduğu kilisenin yeraltı mezarlığında geçirirler. Ertesi gün Azize Mariaların heykelleri ve kemikleri bulunan bir sandalı o zamanlar dümensiz geminin kıyıya vurduğu yere taşırlar. Başpiskopos'un da katıldığı bir törenle sandal denize bırakılır ve başpiskopos denizi kutsar.

Azize Sara'ya dair anlatılan bir başka mitosta, Sara sudan gelen kurtarıcı olarak kabul edilir. Hz. İsa doğduğunda Rhone ırmağı kenarında metal iş-

leyen Çingeneler yaşırdı. Bu Çingeneler çok tanrılı bir dine inanırlar ve yılda bir kez düzenledikleri bir dini törende tanrıça Astarte'nin heykelini omuzlarına alarak denizi kutsaması için suya bırakırlardı. Sara bu topluluğun kadın lideriydi. İsa öldüğünde ona yardımcı dokunan azizeler bir sandala bindirilerek suya terkedilmişlerdi. Sara tanrısal bir vahiyle bu azizeleri kurtuma görevini üstlenmişti. Azizeler suda görüldüğünde Sara sandalın batma tehlikesi geçirdiğini fark etti. Hemen elbisesini çıkararak suya attı ve üzerine çıkarak sandalın yanına gitti. Sara azizeleri yanına alarak onları sağ salım kıyıya çıkartmayı başardı. Sara sayesinde kurtulan Marialar Hristiyanlığı yayma görevlerini sürdürmüşlerdi. Sara bu mucizevi kurtarışı sebebiyle azize olarak kabul edilmiştir. Ona duydukları saygıyı göstermek amacıyla kutlanan Azize Sara bayramında denizden haç çıkarma törenleri düzenlenmektedir. Çingeneler bu kutsal günde Azize Sara'nın heykeline dokunmak, onun önünde eğilmek için büyük kalabalıklar oluştururlar.

Çingene Mitolojisinde birinci dünyada Altın Çağ zamanında yaşayan insanlar hiç ölmezler ve hastalık bilmeden yaşarlarmış. Bir gün yaşlı bir adam bir çiftin kapısını çalmış ve onlara konuk olmuş. Karı-koca misafiri en iyi şekilde ağırlamışlar. Ertesi gün yaşlı adam gitmeden önce evin kadınına bir balık vermiş ve dokuz gün sonra döneceği zamana kadar asla bu balığı yememelerini tembihlemiş. Kadın balığı almış ve adamı uğurlamış. Ancak birkaç gün sonra Yaşlı adamın tembihini unutan ya da önemsemeyen kadın balığı kızartmaya başlamış. O sırada gökten inen bir yıldırım evin çatısını yararak kadının üzerine düşmüş ve ölümüne neden olmuş böylece bu kadın Altın Çağ'da ölen ilk kişi olmuş. Kadının ölümüyle beraber tüm gök bulutlarla kararmış ve durmadan yağmur yağmaya başlamış. Dokuz gün sonra dönen Yaşlı adam kadının kocasına yeniden evlenmesini, bir gemi yapmasını ve karısını, her hayvandan bir çifti, bitkilerin tohumlarını alarak gemiye binmesini söylemiş. Adam söylenenleri yapmış ve böylece bir yıl boyunca tüm canlıları boğan yağmur sularından kurtulmayı başarmış. Tufan sona erdikten sonra karaya inen adam ve karısı insanların atası olmuşlar. Ancak tufandan sonra kurulan yeni yaşamlarında insanlar Altın Çağ'dakinin tersine hastalanıyor ve bir gün mutlaka ölüyorlarmış

KAFKAS MİTOLOJİSİ

Abhazlarda göksel olayların yaratıcısı tanrı Afi'dir. Gök gürlemesi, yağmur onun tarafından gönderilirdi. Yaylaya çıkan çobanlar öncelikle Afi'ye dua ederek, sürülerini korumasını dilerlerdi. Kuraklık zamanı ise yağmur yağdırması için köyün en yaşlısı Afi'ye bir sığır kurban ederdi. Afi için düzenlenen törenlere kadın ve çocuklar katılmazdı. Kadınların Afi'nin ismini telaffuz etmeleri uygun bulunmadığından bu tanrıya kadınlar arasında "ol gökteki" ismi verilmişti. Bir kişiyi yıldırım çarpması durumunda bunun tanrı Afi'den geldiğine inanılırdı. Bu sebeple yıldırım çarpması sonucu ölen kişinin yakınları asla ağlamaz, üzüntülü görünmezlerdi. Afi öfkelenmesin diye hemen bir eğlence tertiplenirdi. Bir kişinin dahi üzgün görülmesi durumunda Afi onun canını alabilirdi. Ölen kişinin bedeni toprak hayvanları tarafından değil de sadece göksel hayvanlar tarafından yensin diye yüksek bir iskelenin üstüne yatırılırdı. Kuşlar ölünün etini kemiklerinden tamamen sıyrana kadar ceset orada bırakılır, daha sonra toplanan kemiklerle bir cenaze töreni tertiplenirdi.

Osetlerde bir kişi öldüğünde ölen kişinin ruhunun sevdiklerine veda ettikten sonra atına binerek ölümler ülkesine doğru yola çıktığına inanılırdı. Ruh yolda bir nöbetçiyle karşılaşır ve mezarında bırakılan yiyeceklerden nöbetçiye vererek yoluna devam edebilirdi. Daha sonra bir nehre varan ruh karşı kıyıda bekleyen Aminon adlı varlığın sorularını yanıtlamak zorundaydı. Aminon ölüye yaşamıyla ilgili cevabını bildiği sorular sorardı. Burada amaç ölünün dürüstlüğü test etmektir. Şayet ölü sorulara yalanla karşılık verirse Aminon kanlı bir süpürgeyle vurarak onu nehre atardı. Ölü sorulara dürüstçe cevap verdiğinde nehrin üzerindeki kalasa adımını atmaya hak kazanır ve derme çatma kalas birdenbire güçlü bir köprüye dönüşürdü. Böylece ölü bu köprüden geçerek kolaylıkla nehrin karşı kıyısına ulaşırdı. Burada pek çok ölmüş ruh bulunmaktaydı. Yaşarken birbirine bağlı olmayan bir çift ölümler ülkesinde bir öküzün derisinin altına sığmıyor, üstleri hep açık kalıyordu. Yaşamlarında bağlılıkları kusursuz olan bir çift ise burada bir tavşan derisinin altında kucaklaşarak, rahat ediyorlardı. Bu insanların arasından geçen ölü üç yola ayrılan bir kavşağa gelirdi. Sağdaki ve soldaki yolların birisi cennete, diğeri ise cehenneme gidiyordu. Ortadaki yol ise ölümler ülkesinin kralı Barastir'in tahtına giderdi. Barastir, huzuruna çıkanın hangi tarafa gideceğini tayin ederdi. Barastir bazı durumlarda işleri yarım kalmış bir ruha dünya-

ya geri gitmesi için izin verirdi. Ancak ölü ruh gün batmadan yani ölümler ülkesinin kapıları kilitlenmeden dönmek zorundaydı. Gece ölümler ülkesinin kapıları kilitli olduğundan ölümler güneş batıktan sonra defnedilmezlerdi.

Osetlerin inançlarında tatlı ve tuzlu suların hakimi Donbittir adındaki bir ruhtur. Donbittir suların kontrolünü elinde tutar ve balıkları yönetir. Balıkçıları işleri rast gitsin diye Donbittir'e saygı gösterir, dua ederler. Donbittir'in geç saatte suya girenleri zinciriyle yakalayıp suya çekeceğine inanıldığından özellikle çocukların korktuğu bir ruhtur. Donbittir'nin çok sayıda kızı bulunmaktadır. Donbittir kızlarından birini karada yaşayan bir kahramanla evlendirir. Ancak kızın zırhı olmadan güneşe çıkmaması ve alaya maruz kalmaması gerekmektedir. Aksi takdirde sulara, babasının yanına geri dönmek zorunda kalır.

Çerkezler ise denizin karaya taşmasını Kades adındaki balık biçimli tanrının önlediğine inanırlar.

Oset mitolojisinde Nartlar pek çok kahramanın geldiği soydur. Nart soyundan bir kahraman olan Xæmic bir denizkızıyla evlenir. Ancak bu evliliğin sürebilmesi için Xæmic'in karısını başka hiç kimseye göstermemesi ve ona kaba söz söylememesi gerekir. Bu denizkızı son derece küçük bir kadın olduğundan, kimse görmesin diye Xæmic onu cebinde taşır. Ancak bir zaman sonra Xæmic şartlara uygun davranmayınca Denizkızı rahmindeki çıban şeklindeki cenini kocasının sırtına tükürerek onu terk eder ve sonsuza dek denize geri döner. Nart soyunun bir başka değerli üyesi olan kadın kahraman Sætænæ aynı zamanda Xæmic'in kız kardeşidir ve kardeşinin durumunu izleyip doğumun olacağı zamanı hesaplar. Zamanı geldiğinde Sætænæ kardeşini yedi katlı bir kuleye çıkartır ve kulenin dibine içi su dolu yedi kova koydurtur. Sætænæ doğumu gerçekleştirmek için Xæmic'in sırtındaki çıbanı sıktığında kor halinde metalden bir erkek çocuğu dünyaya gelir. Bu çocuk yedi kovayı da sıçrayarak dolaşır ancak yedi kova su onun sıcaklığını hafifletemez. Bu yeni doğan kahraman en meşhur Nartlardan Batraa'dır. Batraa'nın yaşamı sıcak savaşlarla geçmiştir. Bu ateşli kahraman sonunda sihirli dev kılıcının düşmanlarının eline geçmesiyle hayatını kaybeder. Düşmanları onu yok etmek için kılıcını Karadeniz'e atmışlardır. Karadeniz'in dev dalgalarında zaman zaman metalik bir ışık parlar. İşte bu Batraa'nın kılıcıdır ve onun parlaması şimşeklerin çakmasına yol açar.

Çerkezler rüzgara ve suya hakim olan Sawsäreā adındaki bir gezginin varlığına büyük saygı duyuyorlardı. Sawsäreā su üzerinde yürüyebildiği için gururlanınca Tanrı onu cezalandırarak bir bacağı kesmişti. Köylüler sonbaharda ormana giderek ufak bir ağacı keser, dallarını kopararak ağacı eve getirirlerdi. Müzikli yemekli bir eğlence düzenleyip, ağacın etrafına mumlar dizer, tepesine de peynir koyarlardı. O gecedен sonra ağaç tüm yıl boyunca

bahçede korunurdu. Böylece Sawsâreâ'ın ruhunun hayvanları koruyacağına, o evde yaşayanlara sağlık ve refah sağlayacağına inanırlardı.

Abhazlarda sadece adı kötüye çıkmış kadınların taptığı suların dişi koruyucusu Āiz-lan adında bir ruha inanılır. Āiz-lan'ın doğumla ilişkisi vardır. Doğum yapan bir kadın suya gitmeden evvel önce ona tavuk kurban edip, peynirli buğday kurabiyesi sunmak zorundadır. Ebeler de doğum yaptırabilmeleri için Āiz-lan'ın öğretilerini bilmek durumundadırlar. Kadınların āiz-lan'a tapınması durumunda ortamda bir erkek çocuğu ya da yetişkin erkek bulunması durumunda o kişinin Āiz-lan'ın lanetine uğrayarak hastalanacağına inanılır.

GÜNEY AMERİKA MİTOLOJİSİ

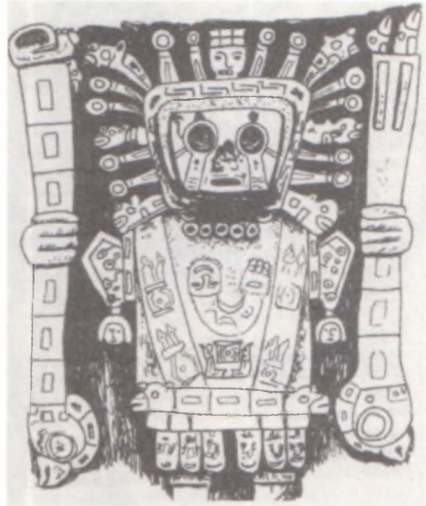
İnka Mitolojisi

İnkalar çeşitli doğa ruhlarını kutsal kabul etmiş olsalar da tek bir tanrıya tapmaktaydılar. Viracocha adındaki İnka Tanrısı her şeyi yaratan olarak kabul edilir. Viracocha vücudu balık pullarıyla kaplı olarak Titicaca gölünden yükselerek yaratılış işine başlamıştır güneşi, ayı ve çeşitli yaratıkları yaratan tanrı Viracocha daha sonra taştan yarattığı heykel biçimli figürlere can vererek insanları yaratır. İnsanların aç kalmaması içinse balıkları yaratmıştır.

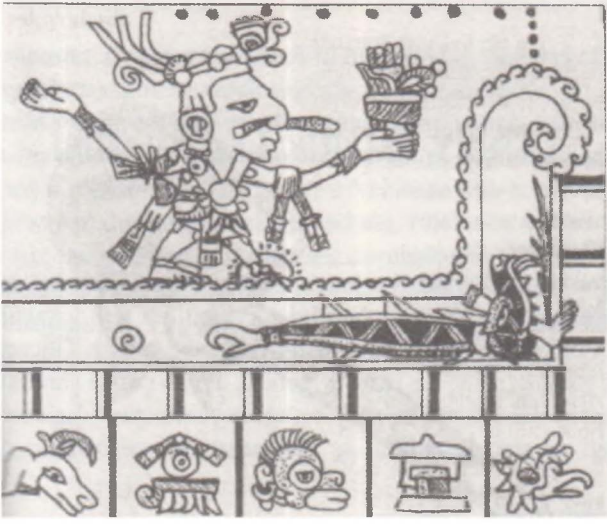
Aztek Mitolojisi

Azteklerin yaratılış mitolojisinde Tanrı Tezcatlipoca ilk suda yaşayan canavarı sudan çıkarmak için ayağını ilk suya yem olarak sokmuştu. Ejder Tanrının ayağına atladığında Tezcatlipoca onun alt çenesini kopartmıştı. Çenesi kopan ejder yarasının ağırlığından dolayı gücünü kaybedince bir daha suya dalamadı ve suyun üzerinde yüzer vaziyette kaldı. Böylece ejderin vücudu Yer'i meydana getirdi. Tezcatlipoca ise ayağının birini Ejdere kaptırdığı için topal kaldı. Geceleri Büyükayı takımyıldızı olarak karanlık gökyüzünde belirlemektedir. Büyükayı kutup yıldızının etrafında topal ayağıyla dolaşıp durur. Kutup yıldızı etrafındaki yıldızlar Tanrı Tezcatlipoca'nın tek ayağının bıraktığı izlerdir.

Aztekler yağmur yağması için Yağmur tanrısına insan kurban ediyorlardı. Çoğunlukla boğularak kurban edilen kişi bir kadın oluyordu. Kurban töreni esnasında çocukların ağlaması iyi kabul ediliyordu çünkü bu sayede bereketli yağmurların bol olacağına inanılıyordu. Kurbanın yüreğini volkanik taştan yapılma keskin bir çakıyla çıkarıyorlardı ve Aztek rahipleri kutsal arınmaya yol açacağına inandıklarından bu organı yiyorlardı. Aztek yağmur tanrısı Tlaloc'tu. Bereketin sağlanması için Thaloc'a tütsü yakılması yaygın bir gelenektir. Thaloc'un yeryü-

İnka tanrısı Viracocha, Owusu H.2004.

Azteklerde Yaratılış, Owusu H. 2004.

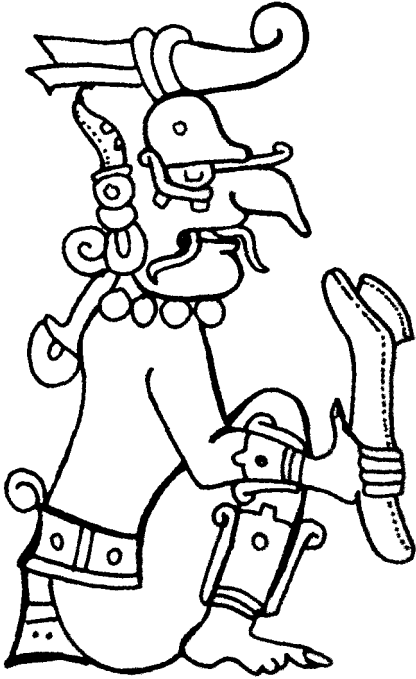

Aztek
Yağmur Tanrısı Tlaloc,
Owusu H. 2004.

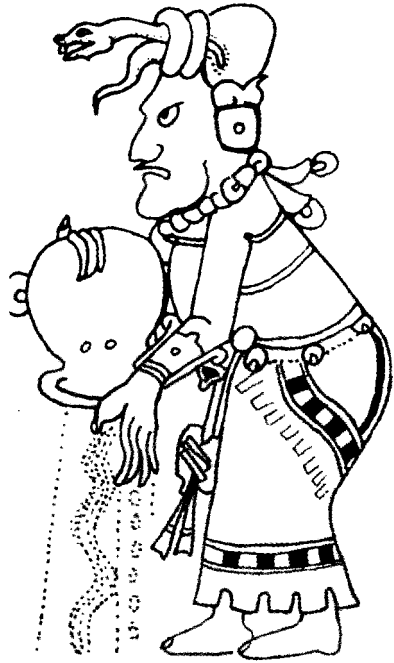
züne gönderdiği armağanların başında su geliyordu. Tanrı ayrıca kullarına mısırı, kelekleri ve çiçekleri armağan etmişti. Tlaloc'un eşi tanrıça Chalchihuitlicue de bereket tanrıçasıdır. Tlaloc eşiyle beraber Ölüler ülkesinin özel bir bölümü olan Tlalocan'a hükmediyordu. Burası suda boğulmuş kişilerin ve hidropsi (dokularda aşırı sıvı depolanması) hastalığından ölenlerin ruhlarının geldiği yerdi. Tlalocan bereketli bir yerdi ve buraya gelen ruhlar neşe ve huzur içinde yaşıyorlardı.

Maya Mitolojisi

Başlangıçta ilk deniz her yeri kaplıyorken onun içinde yaşayan bir ejder bulunmaktaydı. "Nilüfer ejderi" olarak tanımlanan bu yaratık timsah ve nilüfer çiçeğinin birleşmesinden meydana gelmişti. Maya inançlarında nilüfer ilk yaratılan çiçek, timsah ise ilk denizden çıkarak karada yaşamaya başlayan ilk canlıydı. "Nilüfer ejderi" verimliliğin, bereketin sembolüdür. Nilüfer çiçeği de karanlık sulardan aydınlık yeryüzüne geçişin bir sembolüdür. Bunun yanında Maya inançlarında ejder de büyük önem taşımaktaydı; Maya-

Yağmur Tanrısı Chac, Owusu H. 2004.

Tanrıça Mam, Owusu H. 2004.

larda evren bir ejder olarak tasvir edilirdi. “Nilüfer Ejderi” ilk anne Tanrıça Mam’ın sembolü olarak kabul edilirdi. Tanrıçaların en güçlüsü Mam’dır çünkü O kozmos’un düzenlendiği ilk suların sahibidir. Suyla ilgili her özelliğe sahip olan tanrıça verimliliğin sembolüdür. Mam ilk anne olması dolaşısıyla yaratıcı güç olarak kabul görür. Tanrıça Mam yaşlı bir kadın gibi tasvir edilir ve ilk yaşam suyunu boşaltırken resmedilirdi.

Maya mitolojisinde yağmur tanrısı Chac, Mayalar tarafından “çişli” diye anılmaktadır. Chac tarımı insanlara öğreten tanrıdır ve tarım alanlarının bereketi ona bağlıdır. Chac bir kuyuda ikamet eder ve kurak geçen yıllarda bu kuyuya insan kurban edilerek Chac’tan bereket dilenir. Chac’ın yıldırım çıkardığı baltası ve toprağa suyu akıtmak için kullandığı uzun oluklu boru şeklinde bir burnu vardır. Ayrıca tanrı ilk suların bitkisi Nilüfer çiçeğiyle yakından ilişkilidir. Mayalar Tanrı Chac’ın uyarılma ve boşalma davranışı sonucunda yıldırımların patladığına, fırtınalar koparak bol yağmur yağdığına inanırlardı.

ÇEŞİTLİ YABAN TOPLULUKLARIN MİTOSLARINDA SU

Bazı yaban toplumlarında dünyanın bir yumurtadan ortaya çıktığına inanılır. Buna göre bu ilksel yumurta başlangıçta suların içinde durmaktayken kuşlar yumurtayı sudan çıkarmışlar. Yumurtanın kabuğu kırılmış ve yarısı gökyüzünü yarısı da yeryüzünü meydana getirmiş.

Maorilerde Patatesin sudan meydana geldiğine inanılırdı. Buna göre patates, Maorilerin göksel tanrısı Whanaui’nin himayesindeydi. Ancak Whanaui’nin kardeşi Rongo-Maui patatesi abisinden çalarak önlüğünün cebine saklamış ve yeryüzüne inmişti. Rongo-Maui göksel tanrıdan çaldığı patatesle karısını dölemiş ve kadın suya doğum yapmıştı. Böylece suya doğan patates Maorilerin önemli ve kutsal besin kaynağı olmuştu.

KAYNAKÇA

- And M. *Minyatürlerle Osmanlı-İslam Mitologyası*, YKY, 2007.
- Artun E. *Türk Halk Kültüründe Nevruz*. Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları (http://turkoloji.cu.edu.tr), 2007.
- Berger, H. *Çingene Mitolojisi* (çev. Musa Yaşar Sağlam) Ayraç Yayınevi, 2000.
- Bilgin S.M. *Aryan Mitolojisi, Yazatalar ve Homa*. Doz Basım-Yayın, 1996.
- Black, J. Green, A. *Mezopotamya Mitolojisi Sözlüğü*. Aram Yayıncılık, 2003.
- Boardman J. *Greek Art*, Thames and Hudson, 1994.
- Braudel F. *Bellek ve Akdeniz, Tarihöncesi ve Antikçağ* (çev. Ali Berktaş), Metis Yay., 2007.
- Can Ş. *Klasik Yunan Mitolojisi*. İnkilap Kitabevi, 1994.
- Carpenter T.H. *Art and Myth in Ancient Greece*, Thames and Hudson, 1994.
- Carpenter, T.H. *Art and the Myth in Ancient Greece, A Handbook*. Thames and Hudson, 1994.
- Christou P.- Papastamatis K. *Greek Mythology Gods and Heroes. The Trojan War, The Odyssey, And The Aeneid*. Bonechi, 1988.
- Cimok F. *Antioch on the Orontes*, A Turizm Yayınları, 1994.
- Çoruhlu, Y. *Türk Mitolojisinin Anahatları*. Kabalcı Yayınevi, 2002.
- Dumezil G. *Kafkas Halkları Mitolojisi* (çev. Musa Yaşar Sağlam). Ayraç Yayınları, 2000.
- Eliade M. *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi* cilt 1. Taş Devriden Eleusis Mysteria'larına (çev. Ali Berktaş). Kabalcı Yayınevi, 2003.
- Eliade M. *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi* cilt 2. Gotama Budha'dan Hristiyanlığın Doğuşuna (çev. Ali Berktaş). Kabalcı Yayınevi, 2003.
- Eliade M. *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi* cilt 3. Muhammed'den Reform Çağına (çev. Ali Berktaş). Kabalcı Yayınevi, 2003.
- Eliade, M. *Babil Simyası ve Kozmolojisi* (Çev. Mehmet Emin Özcan). Kabalcı Yay., 2002.
- Emiroğlu, K. Aydın, S. *Antropoloji Sözlüğü*. Bilim ve Sanat Yayınları, 2003.
- Eros Grec, *Eros Grec Amour des Dieux et des Hommes*, Ministère de la Culture de Grece, Athenes, 1989.
- Frazer, J. G. *Altın Dal II "Dinin ve Folklorun Kökleri"* (çev. Mehmet H. Doğan). Payel Yayınları, 1992.
- Gezgin D. *Bitki Mitosları*. Sel Yayıncılık, 2007.
- Gezgin D. *Hayvan Mitosları*. Sel Yayıncılık, 2007.
- Gezgin İ. *Mitoloji: Mitos ve Logos. Hayatımıza Yön Veren Söylenceler*. Güncel Yay., 2004.
- Gezgin, İ. *Kültürlenme Sürecinin Mitik Kahramanı: Gilgameş*. (Yayına Hazırlanıyor).
- Golwin S., Eliade M., Campbell J. *Die Grossen Mythen Der Menschheit*, Orbis Verlag 2002.
- Graves R. *Yunan Mitleri*. (çev. Uğur Akpur). Say Yayınları, 2004.
- Grimall, P. *Mitoloji Sözlüğü. Yunan ve Roma* (çev. Sevgi Tamgüç). Sosyal Yayınları, 1997.
- Hañcerlioğlu O. *Dünya İnançları Sözlüğü. Dinler- Mezhepler- Tarikatler- Efsaneler*. Remzi Kitabevi, 1993.

- Hesiodos Eseri Ve Kaynakları. Çev. Eyuboğlu S. ve Erhat A. Türk Tarih Kurumu, 1977.
- Homeros, *Odysseia*. Can Yayınları, 1984.
- Hooke, S.H. *Orta Doğu Mitolojisi* (çev. Alaeddin Şenel). İmge Kitabevi, 1993.
- İnan, A. *Tarihte ve Bugün Şamanizm*. Türk Tarih Kurumu, 1995.
- Jones D.M. *Mythology of The Incas*. Anness Publishing Limited, 2007.
- Kaya K. *Hint Mitolojisi Sözlüğü*. İmge Kitabevi, 1997.
- Köksal, M. A. *Peygamberler Tarihi*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2005.
- Kramer S.N. *Sümer Mitolojisi* (çev. Hamide Koyukan). Kabalcı Yayınevi, 2001.
- Kunze M. Vd. *Pergamon Museum*, Verlag Philipp von Zabern, 1995.
- Kürkçüoğlu, A.C. Akalın, M. Kürkçüoğlu, S.S. Güler, S. E. *Şanhurfa "Uygarlığın Doğduğu Şehir"*. Şurkav Yayınları, 2002.
- Leeming D. *A Dictionary of Asian Mythology*. Oxford University Pres, 2001.
- Mackenzie D. *Çin ve Japon Mitolojisi* (Çev. Koray Akten). İmge Kitabevi, 1996.
- Magalhães R. C. *Antikçağ'dan Günümüze Sanatta Mitoloji* (Çev. Yiğit Değer Bengi). Alfa Basım Yayın, 2007.
- Marriott A. ve Rachlin C.K. *Kızilderili Mitolojisi* (Çev. Ünsal Özünlü). İmge Yay., 2003.
- Mavromataki, M. *Greek Mythology and Religion. Cosmogony, The Gods, Religious Customs, The Heroes*. Hattalis, 1997.
- Ovidius *Dönüşümler* (çev. İsmet Zeki Eyüboğlu), Payel Yayınları, 1994.
- Owusu H. *İnka, Maya ve Azteklerde Semboller* (çev. Roza Andreeva). İlya Yayınevi, 2004.
- Ögel, B. *Türk Mitolojisi II. cilt*. Türk Tarih Kurumu, 2002.
- Pasinli A. *Istanbul Archaeological Museum*, A Turizm Yayınları, 1995.
- Pausanias *Guide to Greece* (Peter Levi), Penguin Books, 1979.
- Roaf, M. *Mezopotamya ve Eski Yakındoğu*. İletişim Yayınları, Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi 9, 1996.
- Rosenberg, D. *World Mythology. An Anthology of The Great Myths and Epics*. NTC Publishing Group, 1994.
- Rudhardt J. *Su* (çev. Adem Koç), Millî Folklor, Yıl 18, Sayı 70, s. 125-135, 2006.
- Russell, J.B. *Şeytan* (çev. Nuri Plümer). Kabalcı Yayınevi, 1999.
- Schimmel, A. *Tanrı'nın Yeryüzündeki İşaretleri* (çev. Ekrem Demirli). Kabalcı Yay., 2004.
- Storm R. *Asian Mythology: Myths and Legends of China, Japan, Thailand, Malaysia and Indonesia*. Lorenz Boks, 2000.
- Storm R. *Mythology of Egypt and The Middle East*. Anness Publishing Limited, 2007.
- Sturluson, S. *The Prose Edda. Scandinavian Classics, Volume V*. Oxford University Press, 1923.
- Vergilius *Bucolica'lar, Georgicalar* (çev. Türkan Uzel), Öteki Yayınevi, 1998.
- Yıldırım N. *İran Mitolojisinde Su, Su ile İlgili Kutsallar Ve Törenler*. Doğu Araştırmaları I, 2008/1.
- Yılmaz N. *Icons in Turkey*, A Turizm Yayınları, 1997.
- Zimmer H. *Hint Sanatı ve Uygarlığında Mitler ve Simgeler* (çev. Gül Çağalı Güven). Kabalcı Yayınevi, 2004.